

**ÇOCUK İSTİSMARI: STRES, AİLE İŞLEVSELLİĞİ,
SOSYAL YALITIM, KABUL/RED**

**CHILD ABUSE: STRESS, FAMILY FUNCTIONING, SOCIAL
ISOLATION, ACCEPTANCE/REJECTION**

Başak KUBİN METE

Hacettepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı İçin

Öngördüğü

Yüksek Lisans Tezi

olarak hazırlanmıştır.

2015

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼ę¼'ne,

Başak KUBİN METE'nin hazırladığı "Çocuk İstismarı: Stres, Aile İşlevselliği, Sosyal Yalıtım, Kabul/Red" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Nil¼fer VOLTAN ACAR

¼ye (Danışman) Prof. Dr. Filiz BİLGE

¼ye Prof. Dr. Mehmet G¼VEN

¼ye Doç. Dr. T¼rkan DOĞAN

¼ye Yrd. Doç. Dr. ¼zlem HASKAN AVCI

ONAY

Bu tez Hacettepe ¼niversitesi Lisans¼st¼ Eğitim-¼đretim ve Sınav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri ¼yeleri tarafından 03 / 06 / 2015 tarihinde uygun g¼r¼lm¼ş ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca / / tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Berrin AKMAN
Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼ M¼d¼r¼

ÇOCUK İSTİSMARI: STRES, AİLE İŞLEVSELLİĞİ, SOSYAL YALITIM, KABUL/RED

Başak KUBİN METE

ÖZ

Bu araştırma annelerin algıladıkları stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği düzeyleri ile çocuk istismarı potansiyelleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan betimsel bir çalışmadır. Ek olarak, araştırmada annelerin çocuklarını ve çocukların annelerini kabul edici veya reddedici algılaması ve istismar düzeyi ile çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Araştırmaya Sinop merkez ilçesindeki ilk ve ortaokulların 4. ve 5. sınıflarında öğrenim gören 207 öğrenci (112 kız, 95 erkek) ile bu öğrencilerin anneleri katılmıştır. Araştırmada annelerin çocuk istismarı potansiyellerini belirlemek amacıyla Milner (1986) tarafından geliştirilen Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeği (ÇİPE), çocuklarına yönelik davranışlarını kabul etme veya reddetme algısını belirlemek için Rohner (1980) tarafından geliştirilen Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu (AÇİÖ-AF), algılanan stres düzeylerini saptamak için Cohen ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilen Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ), aile işlevselliğini belirlemek için Fowler (1980) tarafından geliştirilen Aile Ortamı Ölçeği (AOÖ), sosyal yalıtım düzeyini ölçmek için Zimet ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ve annelerin sosyo-demografik niteliklerine ilişkin bilgi toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Çocuklara ise annelerinin davranışlarına yönelik kabul/red algılarını belirlemek için Rohner, Saavedra ve Granum (1978) tarafından geliştirilen Çocuk Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği (Çocuk EKRÖ/K) verilmiştir.

Araştırmada annenin algıladığı stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği değişkenleri bağımsız değişkenler ve çocuk istismarı potansiyelini ve annenin çocuğuna yönelik kabul/red algısını yordama düzeyini belirlemede çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Çocuk istismar potansiyeli, annenin çocuğuna yönelik kabul/red algısı ve çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişki ve son olarak çocuğun annesinin davranışlarına yönelik kabul/red algısı ve çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişki Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir.

Araştırma sonucunda; algılanan stres ve sosyal yalıtımın ocuk istismar potansiyeli ve annenin çocuğuna y3nelik kabul/red algısı 3zerinde anlamlı yordayıcı oldukları; aile işlevselliğinin ise 3nemli bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır. Annelerin ocuk istismarı potansiyeli çocuklarının cinsiyetine g3re anlamlı bir fark g3stermediği, annelerin çocuklarına y3nelik davranışlarını kabul edici veya reddedici algılamasının cinsiyete g3re farklılaşmadığı araştırmanın bulguları arasında yer almıştır. Ayrıca kız çocuklarının annelerinin davranışlarını erkek çocuklarına g3re daha reddedici olarak algıladıkları belirlenmiştir.

Anahtar s3zc3kler: ocuk istismarı potansiyeli, stres, aile işlevselliği, sosyal destek, ebeveyn kabul red kuramı

Danışman: Prof. Dr. Filiz BİLGE, Hacettepe 3niversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

CHILD ABUSE: STRESS, FAMILY FUNCTIONING, SOCIAL ISOLATION, ACCEPTANCE/REJECTION

Başak KUBİN METE

ABSTRACT

This research is a descriptive study conducted with the aim of investigating the relations between mother's child abuse potential and perceived stress, social isolation and family functioning. Similarly, it was determined that the relations between mothers' parental acceptance/rejection perception and perceived stress, social isolation and family functioning. In addition, children's parental acceptance/rejection perception was examined in terms of gender differences and lastly relationship between level of child abuse and gender of the child were investigated in this research. The sample is composed of 207 students (112 female, 95 male) studying at 4th and 5th grades of primary and secondary schools in the central district of Sinop and the mothers of these students. In the research, The Child Abuse Potential Inventory (CAPI) developed by Milner (1986) was used with the aim of determining the mothers' child abuse potential. Parental Acceptance-Rejection Questionnaire – Mother Form (PARQ-MF) developed by Rohner (1980) was used in order to determine parental acceptance and rejection; The Perceived Stress Scale (PSC) which was developed by Cohen et al. (1983) was used to determine perceived stress levels. As for family functioning, The Family Environment Scale (FES) developed by Fowler (1980) and for social isolation, The Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS) developed by Zimet et al. (1988) were used. Data related to the mothers' characteristics was obtained through the Personal Information Form prepared by the researcher. Children participants completed the Child Parental Acceptance-Rejection Questionnaire with Control Scale Mother Version (Child PARQ/Control mother version) was developed by Rohner, Saavedra and Granum (1978) to assess their relationship with their mother.

Multiple regression analysis was employed in order to determine perceived stress, social isolation and family functioning to explain the child abuse potential and perception of parental acceptance/rejection of mothers. In the analyses concerning relationship between level of child abuse potential, level of parental acceptance/rejection and the gender of the child Mann-Whitney U test was used.

Also, the relationship between perception of parental acceptance/rejection of children and the gender of child was analyzed by Mann-Whitney U test.

At the end of the research it was found that perceived stress and social isolation play a significant role in child abuse potential and the perception of acceptance/rejection of mother but not family functioning. The significant difference between child abuse potential of mothers and the gender of the child was not found and also the perception of acceptance/rejection of mothers did not differ by children's gender. Finally, it was determined that the perception of girls toward behaviors of mothers was more rejecting than boys' perception.

Keywords: Child abuse potential, stress, family functioning, social support, parental acceptance rejection theory

Advisor: Prof. Dr. Filiz BİLGE, Hacettepe University, Department of Educational Science, Division of Psychological Counseling and Guidance

ETİK BEYANNAMESİ

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Başak KUBİN METE

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez yazma sürecimde benden ilgisini ve emeğini esirgemeyen, bilgisi ve deneyimiyle yolumu aydınlatan, destekleyici yaklaşımıyla her ihtiyacım olduğunda elimden tutan çok kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Filiz BİLGE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunmamda jüri üyesi olan hocalarım Sayın Prof. Dr. Nilüfer VOLTAN ACAR'a, Sayın Prof. Dr. Mehmet GÜVEN'e, Sayın Doç. Dr. Türkan DOĞAN'a ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Özlem HASKAN AVCI'ya araştırmama sağladıkları değerli görüş ve önerilerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Araştırma verilerinin toplanmasında yardımlarını esirgemeyen Sinop merkez ilçe ilköğretim okullarında görev alan okul psikolojik danışmanlarına ve ölçek bataryalarının hazırlanmasında destek olan Seçil Kırtasiye ve Kurtuluş ŞAHİN'e içtenlikle teşekkür ederim.

Çalışmamın istatistiksel olarak planlanmasındaki katkısı ve kafama takılan her soruya içtenlikle cevap verdiği için Arş. Gör. Ceylan GÜNDEĞER'e teşekkür ederim.

Kafamın karıştığı, bunaldığım, devam edemediğim anlarda ve her yardım çağrımdayan yanımda olan, tez yazma sürecimde bir sözünün beni motive etmeye yettiği canım arkadaşım Engin SUNE'ye çok teşekkür ederim.

Yüksek lisansın benim için en kıymetli kazanımlarından biri olan, her zaman yanımda olmasını dilediğim sevgili arkadaşım Nur AĞDELEN'e bu süreçte verdiği destek ve paylaşımlarımız için çok teşekkür ederim.

Kısa sürede en yakınım olan dostum, sırdaşım, meslektaşım Naciye ÖZÜÇLİ ETİK'e diğer tüm konularda olduğu gibi tezime ilgili de beni dinlemekten bıkmadığı ve bitirmem konusundaki desteği için çok teşekkür ederim. Tez yazma sürecimin en stresli zamanlarımda nazımı çekip, gönlümü hoş eden iş arkadaşlarım Derya GÜL, Esra BÜLBÜL ÇALIŞ ve Mehmet Onur YILMAZ'a teşekkür ederim.

Birlikte büyüdüğüm dostlarım Yasemin YİĞİT ve Çiğdem ARSLAN'a bunca yıl attığım her adımda, en mutlu ve en mutsuz olduğum günlerde hep yanımda oldukları için çok teşekkür ederim.

İçinde büyüdüğüm geniş aileme, bana kattıkları her şey için teşekkür ederim. Onlar olmasaydı eksik olurdu. Doğduğum günden beri hep yanı başımda olan ve ne zaman ihtiyacım olsa yanımda olacağını bilmenin güveniyle yaşadığım, ondan çok şey öğrendiğim canım ağabeyim İlker ÖZBEK'e ve tez yazma sürecimde aramıza katılan, gelişiyile hayatıma renk katan, en stresli olduğum anlarda fotoğrafına bakıp huzur bulduğum canım yeğenim Ece Deniz ÖZBEK'e benimle oldukları için çok teşekkür ederim.

Hayata bakışımı şekillendiren, kendimi geliştirmekten ve öğrenmekten vazgeçmemem gerektiğini öğrendiğim canım babam Necati KUBİN'e her zaman olduğu gibi tez sürecimde de destekçim olduğu için çok teşekkür ederim.

Hayattaki en büyük şansım, ilk arkadaşım ve canım annem Yıldız ÖZBEK'e üzerimdeki emeği, bana hayata gülen gözlerle bakmayı öğrettiği ve her koşulda yanımda olduğu için binlerce kez teşekkür ederim.

Hedeflerim ve hayallerim konusunda beni her zaman destekleyen, tez yazma sürecinde yaşadığımız tüm zorlukları hoşgörüyile karşılayan eşim Mert METE'ye yanımda olduğu için çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iiii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar DİZİNİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.1.1. Çocuk İstismarı ve İhmali	3
1.1.2. Stres	7
1.1.3. Aile İşlevselliği.....	7
1.1.4. Sosyal Yalıtım	9
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	10
1.3. Problem Cümlesi	11
1.3.1. Alt Problemler	11
1.4. Sayıtlar.....	11
1.5. Sınırlılıklar.....	11
1.6. Tanımlar.....	12
1.7. Araştırmanın Kuramsal Temeli	13
1.7.1. Fiziksel İstismar	13
1.7.2. Ebeveyn Kabul Red Kuramı.....	15
1.7.3. Ekolojik Model.....	18
1.7.4. Stres	22
1.7.5. Aile İşlevselliği.....	25
1.7.6. Sosyal Yalıtım	28
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	32
2.1. Stres ve Çocuk İstismarı Potansiyeli ile İlgili Araştırmalar	32
2.2. Aile İşlevselliği ve Çocuk İstismarı Potansiyeli İle İlgili Araştırmalar	34
2.3. Sosyal Yalıtım ve Çocuk İstismarı Potansiyeli İle İlgili Araştırmalar	36
2.4. Ebeveyn Kabul Red Kuramıyla İlgili Araştırmalar	39
3. YÖNTEM	44
3.1. Araştırmanın Yöntemi	44
3.2. Çalışma Grubu.....	44
3.3. Veri Toplama Araçları	45
3.3.1. Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeği (ÇİPE)	45
3.3.2. Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu (AÇİÖ-AF)	47
3.3.3. Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ)	47
3.3.4. Aile Ortamı Ölçeği (AOÖ)	48
3.3.5. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)	49
3.3.6. Çocuk Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği (Çocuk EKRÖ/K)	49
3.3.7. Kişisel Bilgi Formu (KBF).....	51
3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanışı	51
3.5. Veri Analizi.....	51

4. BULGULAR VE TARTIŞMA	54
4.1. Annelerin Algıladığı Stres, Sosyal Yalıtımı ve Aile İşlevselliği Çocuk İstismarı Potansiyelini Yordayıp Yordamadığına İlişkin Bulgular ve Tartışma	54
4.2. Annenin Algıladığı Stres, Sosyal Yalıtım ve Aile İşlevselliği, Annenin Çocuğunu Kabul Etme veya Reddetme Davranışlarına Dair Algısını Yordayıp Yordamadığına İlişkin Bulgular ve Tartışma	56
4.3. Çocuk İstismar Potansiyeli Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamalı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular ve Tartışma	62
4.4. Annenin Çocuğunu Kabul Etme veya Reddetme Davranışlarına Ait Algısı, Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamalı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular ve Tartışma	65
4.5. Çocuğun Annesinin Davranışlarını Kabul Edici Veya Reddedici Algılaması Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamalı Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Tartışma ve Yorum	68
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	74
5.1. Sonuçlar.....	74
5.2. Öneriler.....	75
5.2.1. Araştırmaya Dönük Öneriler	76
5.2.2. Uygulamaya Dönük Öneriler	76
5.2.2.1. Ailelere Öneriler	76
5.2.2.2. Öğretmenlere Öneriler	76
5.2.2.3. Okul Psikolojik Danışmanlarına Öneriler.....	77
5.2.2.4. Politikacılara Öneriler	77
KAYNAKÇA.....	80
EKLER DİZİNİ	92
EK-1: Etik Kurul İzin Muafiyet Formu	93
EK-2: Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzin Belgesi	94
EK-3: Annelerin Demografik Özellikleri	95
EK-4: Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri (Örnek Maddeler)	96
EK-5: Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu (Örnek Maddeler).....	97
EK-6: Algılanan Stres Ölçeği (Örnek Maddeler)	98
EK-7: Aile Ortamı Ölçeği (Örnek Maddeler)	99
EK-8: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Örnek Maddeler)	100
EK-9: Ebeveyn Kabul Red Ölçeği-Çocuk Formu (Örnek Maddeler)	101
EK-10: Kişisel Bilgi Formu	102
EK-11 Orijinallik Raporu	103
ÖZGEÇMİŞ	104

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Öğrencilerin Demografik Özellikleri	44
Tablo 2: Öğrencilerin Annelerinin Demografik Özellikleri	45
Tablo 3: Algıladığı Stres, Sosyal Yalıtım, Aile İşlevselliği ve Çocuk İstismarı Potansiyeli Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler.....	54
Tablo 4: Çocuk İstismarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	55
Tablo 5: Annenin Çocuğunu Kabul Etme ve Reddetme Davranışlarına Dair Algısı Bağımlı Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler.....	56
Tablo 6: Annenin Çocuğunu Kabul Etme ve Reddetme Davranışlarına Dair Algısı Bağımlı Değişkeninin Dönüştürülmüş Haline Ait Betimsel İstatistikler	57
Tablo 7: Annenin Çocuğunu Kabul Etme veya Reddetme Davranışlarına Dair Algısının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	58
Tablo 8: Çocuk İstismarı Potansiyeli Bağımlı Değişkeninin Cinsiyet Kategorilerine Ait Betimsel İstatistikleri.....	63
Tablo 9: Çocuk İstismar Potansiyeli Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre U testi Sonucu	63
Tablo 10: Annenin Çocuğunu Kabul Etme veya Reddetme Davranışlarına Ait Algısı Bağımlı Değişkeninin Cinsiyet Kategorilerine Ait Betimsel İstatistikleri	66
Tablo 11: Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne Formu Puanlarının Cinsiyete Göre U testi Sonucu	67
Tablo 12: Çocuğun Annesinin Davranışlarını Kabul Edici veya Reddedici Algılaması Bağımlı Değişkeninin Cinsiyet Kategorilerine Ait Betimsel İstatistikleri.....	69
Tablo 13: Annesinin Davranışlarını Kabul Edici veya Reddedici Algılamasının Cinsiyete Göre U Testi Sonuçları	70

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

HHS: U.S. Department of Health and Human Services (ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Departmanı)

EKAR: Ebeveyn Kabul Red Kuramı

1. GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak araştırma problemi açıklanmıştır. Ardından araştırmanın amacına, sınırlılıklarına ve araştırmada yer alan temel kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Çocuk istismarı birçok farklı disiplini (hukuk, tıp, psikoloji, sosyoloji vb.) ilgilendiren kapsamlı ve ciddi bir toplumsal sorundur. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme kararlarına göre çocukların ebeveynlerinin veya diğer yetişkinlerin fiziksel ve psikolojik şiddetinden korunması gerekir. Türkiye bu sözleşmeye taraf olduğundan dolayı çocukların haklarını tanımak ve korumakla yükümlüdür. Ancak yapılan çalışmalarda fiziksel, duygusal veya cinsel yönden kötü muameleye maruz kalan çocukların sayısının azımsanamayacak durumda olduğu görünür. Amerika Birleşik Devletleri Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bölümü (U.S. Department of Health and Human Services [HHS]), Çocuk ve Aile İdaresi (Administration for Children and Families), Çocuk, Genç ve Aile İdaresi (Administration on Children, Youth and Families) ve Çocuk Bürosu (Children's Bureau) 2015 yılında yayınladıkları çalışma sonucunda 2013 yılında 679,000 çocuğun ihmal ve istismar mağduru olduğunu tespit etmişlerdir. Bu durum 1,000 çocuktan 9,1'inin mağdur olduğunu gösterir. Ayrıca 2009'tan 2013'e kadar mağdur sayısının az bir oranda (%3,8) düştüğü belirlenmiştir. Avrupa'da ve çevre ülkelerde yapılan toplumsal araştırmalarda istismarın boyutu ortaya konmuştur. Araştırmalarda cinsel istismarın yaygınlık oranı %9,6, fiziksel istismarın %22,9, duygusal istismarın ise %29,1'dir. Bu tablo Avrupa'daki çocuk nüfusuna uygulandığında 18 milyon çocuğun cinsel istismar, 44 milyon çocuğun fiziksel istismar, 55 milyon çocuğun ise duygusal istismar mağduru olduğu öne sürülebilir (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2013).

Dünya Sağlık Örgütü'nün bir başka araştırmasında, yaklaşık olarak araştırmaya katılan kadınların %20'si ve erkeklerin %5'i çocuk iken cinsel istismara, çocukların ise %25'i ile %50'si arasında bir yüzde ile fiziksel şiddete maruz kaldığı rapor edilmiştir. Çocuklarda yaşam boyu olumsuz etkiler bırakan kötü muamelenin çocukların fiziksel, duygusal gelişimini olumsuz etkilediği, okul başarısını düşürdüğü, iş ve aile yaşamında iletişim sorunlarına neden olduğu görülmüştür.

Böylece çocuklara karşı kötü muamelenin, tüm insanlığın ekonomik ve sosyal gelişmesini olumsuz olarak etkileyen yaygın bir sorun olduğu söylenebilir (DSÖ, 2006).

Çocuk istismarının diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir sorun olduğu açıktır. Ancak bu konuda çalışmaya yakın dönemde başlanmıştır. Çocuk istismarı dünyada 40–50 yıldan beri sorun olarak kabul edilmiş ve çeşitli önlemler geliştirilmiştir. Konu Türkiye’de ise son yıllarda gündeme gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına 2010 yılında devletin çocukları her türlü istismar ve şiddetten koruyacak tedbirleri alacağı ile ilgili bir madde eklenmiştir. Çocuk istismarı ile ilgili bir diğer gelişme ise 2011 yılında Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi’nin kabul edilmiş olmasıdır.

Dünyada çocuk istismarı ile ilgili yayınlanan çalışmaların %0.76’sının Türkiye’den olduğu ve Türkiye’nin dünya sıralamasında 16. sırada yer aldığı görülür (Yalçın, 2011). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından 2010 yılında yapılan ve “Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet” konulu araştırma bulgularına göre yedi ile 18 yaşları arasındaki çocukların fiziksel istismara tanık olma oranının %56, duygusal istismara tanık olma oranının %49 ve son olarak cinsel istismara tanık olma oranının %10 olduğu belirtilir. Çocukların son bir yıl içinde %25’inin ihmale uğradığı ve araştırmaya katılan her iki çocuktan birinin duygusal istismara maruz kaldığı görülür. Fiziksel istismara maruz kalan çocukların oranı ise %45 olarak tespit edilmiştir. Bir diğer çalışmada çocukların %33’ünün istismara uğradığı, kulak ve saç çekme, tokat atma oranının %25, sopa ile dövme oranının %14 olduğu saptanmıştır. Eğitim düzeyi düşük olan ailelerin %40’ının çocuklarını istismar ettiği, buna karşın eğitim seviyesi yüksek ailelerin çocuklarını istismar etme oranının %17 olduğu belirlenmiştir (Turhan, Sangün ve İnanlı, 2006). Bir başka çalışmada ise çocukların %73’ünün ev içerisinde en az bir kez şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (Genç Hayat Vakfı, 2012). Türkiye’de yapılan son çalışmalardan birinde de ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına kızdıkları zaman %74’ünün duygusal şiddete, %23’ünün ise fiziksel şiddete başvurdukları ifade edilmiştir (Bernard van Leer Vakfı, 2014).

Çocukların istismar edilmesine ortam hazırlayan birçok risk faktörü olabilir. Bu nedenle önleme çalışmalarına başlamak için öncelikle istismarın tanımlanması ve istismar ve ihmalde rol oynayan risk faktörlerinin açıklanması gerekir.

1.1.1. Çocuk İstismarı ve İhmali

İstismar kültürel özelliklerden etkilendiği için çocuk istismarı kavramının evrensel bir tanımı bulunmaz. Bir kültürde istismar ve ihmal sayılabilecek davranış ve tutumlar bir diğer kültürde normal karşılanabilir. Ancak çocuk istismarı kavramının doğasında kültürel etkilerin var olması, onun temel standartları olmadığı anlamına gelmez. Aynı zamanda bir toplumda kültürel açıdan uygun görülen bir takım davranışların o toplum için değişmez olduğu da söylenemez (Corby, 2006). Finkerhol ve Korbin'e göre (1988) bazı kültürlerde onaylanan uygulamaların, ritüellerin evrensel olarak istismar edici davranışlar olduğu kabul edilir (Akt., Corby, 2006).

Farklı kurum ve kişiler tarafından çocuk istismarına ilişkin tanımlar yapılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre (2006) çocuk istismarı, çocuğun yaşamına, fiziksel ve psikolojik sağlığına, gelişimine, güven duygusu, sorumluluk bilinci, yetenek ve becerilerle ilgili değerlerine zarar veren davranışlardır. Çocuğu ve Aileyi Koruma Hareketi'nin (2003) tanımına göre; çocuk istismarı ve ihmali ebeveynler ve bakım vericiler tarafından (çocuk bakım evlerinde çalışan personel de dâhil olmak üzere) çocuğa yöneltilen ölümlü sonuçlanabilen veya fiziksel ve psikolojik zarara uğratan davranışlar veya davranış yoksunluğudur (Akt., Clark ve Clark, 2007). Howe (2005) çocuk istismarını, çocuktan sorumlu yetişkinler ya da kurumlar tarafından çocuğun fiziksel duygusal, sosyal ve bilişsel alanda gelişimine zarar verebilecek davranışların sergilenmesi olarak tanımlanır.

Çocuk istismarı kavramının nasıl doğduğuna bakıldığında ilk defa 1962 yılında çocuk hekimi C. Henry Kempe tarafından "dövülmüş (hırpalanmış, örselenmiş) çocuk sendromu" teriminin kullanıldığı görülür. Sözü edilen çalışmadan itibaren çocuk istismarı, disiplinler arası önem taşıyan, insan gelişimiyle ilgili süreçlerin daha iyi anlaşılabilmesi için önemli katkıları olan bir araştırma alanı haline gelmiştir. Bu alan aynı zamanda çocuk sağlığı ve gelişimini tehdit eden istismar ve ihmalin engellenebilmesi için politikalar ve programlar geliştirilmesi konusunda

bilimsel dayanak oluşturur (Kempe, Silverman, Steele, Droegemueller ve Silver, 1985).

Çocuğa karşı kötü muamele; çocuğun sağlığına, gelişimine ve onuruna karşı gerçek veya potansiyel tehlike oluşturan her türlü fiziksel, duygusal ve cinsel şiddet, ihmal ve çocuğun sömürülmesi için olan davranıştır. Bu geniş tanımlama içinde çocuğa karşı kötü muamele; fiziksel, cinsel ve duygusal şiddet, ihmal ve sömürme şeklinde beş ayrı alt başlıkta değerlendirilebilir (DSÖ, 2006).

DSÖ'nün (2006) tanımına göre fiziksel istismar; çocuk üzerinde sorumluluğu, gücü olan veya çocuk tarafından güvenilen bir ebeveynin veya herhangi bir kimsenin, çocuğun gerçek bir zarara uğramasına veya zarar tehdidine maruz kalmasına neden olmasıdır. Bu durum bir kereye özgü ya da tekrarlayan şekillerde olabilir. Wolfe'ye göre (2011) fiziksel istismar, çocuğun sağlığı üzerinde uzun süreli olumsuz etkileri olan şiddet davranışdır. Çocuğun vücudunun herhangi bir yerine kasıtlı kuvvet uygulamayla, kaza dışı yaralanmaya neden olan davranış olarak tanımlanır. Çocukluğun erken dönemlerinde şiddet görmesi henüz olgunlaşmakta olan beyni olumsuz etkileyebilir, ayrıca yaşı kaç olursa olsun tüm çocuklar uzun süre şiddete maruz kaldığında sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalabilirler (UNICEF, 2007).

Duygusal istismar ise çocukta bilişsel, duygusal ya da diğer zihinsel bozukluklara neden olan veya olabilecek davranışları içerir. Neredeyse bütün çocuklar duygusal istismar veya ihmal davranışlarına maruz kalırlar, fakat bunun tekrar edici olduğu durumlarda çocukta kalıcı psikolojik veya zihinsel hasar oluşur. Örneğin; çocuğa sürekli "çok aptalsın", "şeytan", "senden nefret ediyorum" gibi sözler söylemek duygusal istismar kategorisine girer (Clark ve Clark, 2007). Duygusal istismar çocuğun duygularına ve buna eşlik eden davranışlarına devamlı, tekrar edici şekilde uygun olmayan duygusal tepkiler vermektir. Duygusal istismar duygusal gelişimi engeller ve bebeklerin konuşma gelişimine sekte vurur, çocukların duygularını uygun şekilde ifade ve kontrol etme becerilerinin gelişimini yavaşlatır, ayrıca çocukların eğitimsel, sosyal ve kültürel gelişimlerini, psikolojik gelişimlerini, yetişkinlerle ilişkilerini ve kariyer gelişimini olumsuz etkiler (O'Hagan, 2006). Çocuğun anne-babası tarafından kabul veya reddedilmesi de çocuğun genel uyumuna tesir eder. Başka bir ifadeyle; çocukların ebeveyn kabul/red algılarının duygusal, davranışsal ve sosyal-bilişsel gelişimleri üzerinde etkileri vardır (Rohner,

1986). Reddedilmiş çocuklar kendilerini saldırgan, bağımlı, kendine güveni ve yeterliliği düşük olarak değerlendirir. Ayrıca bu çocuklar, kendilerini ebeveynlerinin gördüğü şekilde yani sevilemez hatta sevilmeğe değmez olarak görürler (Rohner, 2005). Ebeveynlerinden kabul göremeyen çocukların duygusal istismara maruz kalan çocuklardakine benzer sorunlar geliştirdiği görünür. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarına reddedici davranışlarda bulunmalarının çocuğu duygusal açıdan istismar ettiği söylenebilir.

Cinsel istismar ise bir yetişkinin kendine cinsel, psikolojik ve/veya ekonomik fayda sağlamak amacıyla bir çocukla cinsel içerikli aktivitede bulunması olarak tanımlanır. Çocuk üzerinde kontrolü olan, psikolojik veya fiziksel olarak ondan güçlü olan, kurbandan büyük ama 18 yaşından küçük olan kişiler tarafından gerçekleştirilen cinsel eylemler de cinsel istismar sınıfına girer (Clark ve Clark, 2007). Cinsel istismar tıbbi, psikolojik, kültürel ve hukuki yönleri olan ve her bir alan tarafından farklı değerlendirmelere tabi tutulduğundan karmaşık bir olaydır. Cinsel istismar; taciz, tecavüz, çocuk fuhuşu, çocuk pornografisi, cinsel temas, ensest ve diğer istismar edici cinsel aktiviteleri içerir. Olayın cinsel istismar sayılması için mutlaka cinsel birleşme olması gerekmektedir. Çocuğun giysilerini çıkartmaya zorlanması ve bu esnada izlenmesi, çocuğun cinsel bölgelerine dokunma veya çocuğun dokunmasını sağlama, internet veya telefonla cinsel içerikli konuşmalar yapma gibi yollarla istismarcının cinsel doyum elde etmesi de cinsel istismar sınıfına girer.

Son olarak, ihmal, çocuğun temel ihtiyaçları karşılanmadığında ortaya çıkar. Yeterli ve verimli bir gelişim, büyüme ve sağlık için gerekli olan bu temel ihtiyaçlar; barınma, yiyecek, sağlık, bakım, giysi, eğitim, korunma ve beslenmeyi içerir. İstismar aktif, ihmal ise pasif bir olgudur (Dubowitz, Black, Starr ve Zuravin, 1993).

Çocuğa kötü muamele kültürel faktörlerden oldukça etkilendiğinden Türk kültüründe var olan azarlama, dayak, cezalandırma gibi disiplin yöntemleri çoğu zaman istismar olarak görülmemekte ve aileler bu konuda hoşgörülle karşılanır. Ayrıca aile içinde gerçekleşen fiziksel, duygusal ya da cinsel istismar olayları aile içinde çözülmesi gerektiği düşünülen konular olarak nitelendirilir. Toplumsal baskı nedeniyle de çoğu istismar olayı örtbas edilmekte, resmi kaynaklara yansıtılmaz. Sosyal-İktisadi Araştırmalar Merkezi'nin (1985) yaptığı bir araştırmaya göre toplumun %42'si çocuklarını eğitmek için ceza vermenin gerekli olduğunu

düşünmekte, ceza yöntemi olarak da dayak diğer yöntemler arasında %68 ile en yaygın yöntem olarak yer alır (Akt., Polat, 2001).

Türkiye’de çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin bilgiler, polise, adliyeye, hastaneye ve basına intikal eden vak’alarla sınırlı kalmakta ve mevcut ortak bir veri sisteminin olmaması nedeniyle yeterince kayıtlara geçmez. Gizli kalan ve müdahale edilemeyen her vak’ada istismar ve ihmal edilen çocuk süreç kesintiye uğramadığı takdirde, kendisi de istismarcı birer ebeveyn olurlar (Başbakkal ve Baysal, 2004). Kayıtların yetersiz olması ve ayrıca akademik araştırmaların sayısının da yeterli olmaması Türkiye’deki verilerin sağlam ve doğru bir şekilde tutulmasını güçleştirir. Profesyonellerin, toplumun ve devletin çocuk istismarı farkındalığı oldukça düşüktür. Eğer yasal bir soruşturma yoksa veya medya olayı gündeme getirmemişse hekimler görülen semptomları tedavi etmeye eğilimlidirler (Oral ve ark., 2001).

İstismara uğrayan çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimi olumsuz yönde etkilenir. İstismara maruz kalmış çocuklar kendilerini sosyal ve yakın ilişkiler kurmada yetersiz hissetmekte; duygusal eksiklik yaşamakta, diğerleriyle ilişkilerinde saldırgan ve istismar edici davranışlar sergilerler (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999; Tıraşçı ve Gören, 2007). Bekçi (2006) ise çalışmasında çocukların istismar düzeyleri arttıkça öfke davranışlarının arttığını tespit etmiştir. Fiziksel istismar ve ihmale uğrayan çocukların madde ve alkol bağımlılığı, riskli cinsel faaliyetler gibi olumsuz davranışlar sergileyebilmekte ayrıca kaygı ve kişilik bozuklukları, hiperaktivite bozukluğu, dikkat eksikliği gibi bir takım psikiyatrik rahatsızlıklar da geliştirebilirler. Fiziksel istismarın şiddeti ve sıklığının fazla olduğu durumlarda travma sonrası stres bozukluğu da görülebilir (Taner ve Gökler, 2004). Çocuk istismarı neticesinde oluşan travma, istismarın tekrar edilebilir olması, çocuğun genellikle en yakınındaki kişiler tarafından istismar edilmesi ve yetişkinlik dönemlerinde ortaya çıkabilen etkilerinin olması nedeniyle teşhis ve tedavisi en zor travma türlerindedir (Yılmaz, İşiten, Ertan ve Öner, 2003). Çocukların istismardan fiziksel ve psikolojik olarak etkilenmelerinin yanı sıra, yetişkinlik dönemlerinde de bir takım olumsuz durumlarla karşı karşıya kalınabilir. Bu durumlar şu şekilde sıralanabilir; uyku ve yeme bozuklukları, madde veya alkol kötüye kullanımı, depresyon, anksiyete bozuklukları, antisosyal kişilik, intihar eğilimi ve istismar eden ebeveyn olma riskidir (Diaz, Simantov ve Rickert, 2002; Gershooof, 2002).

Yukarıda ortaya konan çalışmalar doğrultusunda, çocuk istismarının dünya genelinde yaygın bir sorun olduğu, çocukların fiziksel, psikolojik, sosyal ve bilişsel gelişimini olumsuz yönde etkilediği ve etkilerinin ömür boyu sürdüğü söylenebilir. Çocuk istismarı ve ihmali tanımlandıktan sonra araştırma kapsamına alınan risk faktörleri açıklanmıştır.

1.1.2. Stres

Bu araştırmada stres çocuk istismarının tetikleyicileri kapsamına alınmıştır. Birçok çalışmada stres ile çocuk istismarı arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Çalışmalar incelendiğinde stresin farklı türlerinin (yaşam olayları stresi, ebeveynlik stresi veya algılanan stres) çocuk istismarı üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Genel stres araştırmalarına göre, yaşam olayları, ebeveynlik stresi ve algılanan stres, istismar riskinin ebeveynin psikolojik işlevselliği, strese uyum ve stresle başa çıkma becerilerinden etkilendiği ortaya konmuştur (De Longis, Folkman ve Lazarus, 1986; Holden ve Banez, 1996). Diğer stres türlerinden farklı olarak algılanan stres, yaşam stresörlerinin, ebeveynlik stresinin veya çocuğun problemleri davranışlarının sıklığı ve şiddetinin ötesinde bir farkındalık oluşturur. Ebeveynin stres algısının değerlendirilmesi farklı sistemlerdeki pek çok faktör tarafından bozguna uğramış ebeveynin kapsamlı bir resmini sağlayabilir. Ayrıca algılanan stres, ebeveynin bu stresörlerle nasıl başa çıktığını ve yaşam olaylarının etkisini azaltacak kendi ortamları içindeki potansiyel direnç faktörlerini ortaya koyabilir. Yukarıda anılan nedenlerden dolayı algılanan stres bu çalışma kapsamına bir değişken olarak alınmıştır.

1.1.3. Aile İşlevselliği

Temel olarak aile, çocuğu toplum içinde fonksiyonel bir yetişkin olarak yer alması için hazırlar. Ebeveyn çocuk ilişkisinden; kararlılık ve bütünleşme, ekonomik güvence, sağlık, eğitim, ahlak ve saygıyı sağlaması beklenir. Kararlılık ve bütünleşme, çocukların beklentilerini dayandıracakları bir temel, gelecekteki ilişkilerine model oluşturacak güvenli, kararlı, sürekli ilişki sağlamaları demektir (Tower, 2005). Bu nedenle çocuk istismarının çeşitli risk faktörleri arasında ilk sıralarda yerini alan aile faktörü üzerinde önemle durulması gerekir. Özellikle ev içinde meydana gelen istismar vakalarının önüne geçilmesi için annelerle çalışılması önemlidir. Çocuk istismarı ve ihmali önleme konusunda yol alabilmek için yapılması gereken, anneyi çeşitli özellikleri, sorunları, geçmiş ve güncel

yaşamı ile değerlendirerek, çocuğu ile ilişkisini irdeleyen çalışmaların özellikle Türkiye’de sınırlı olduğu gözlenir. Hangi annelerin ne tür yardıma ihtiyacı olduğunu, çocukların ne gibi durumlarda daha çok istismar riski taşıdığını ortaya koymak için konu ile ilgili daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır (Bulut, 1996).

İstismarın ortaya çıkabileceği risk faktörleri aile, çocuk ve toplum ile ilgili risk faktörleri olarak ele alınıp incelenir. Çocuk istismarında risk faktörleri arasında yer alan ailenin istismarı önlemek için öncelikli olarak incelenmesi gerekir; çünkü çocuğun ilk olarak korunup bakıldığı yer evi ve ebeveynlerinin yanısıdır. Çocuk ebeveynlerine yalnızca fiziksel gereksinimleri için değil, aynı zamanda sevgi ve alaka gibi psikolojik ihtiyaçları için de gereksinim duyar. Çocuk sevildiği ve mutlu olduğu aile ortamında geliştirdiği becerilerle sosyal ilişkilerini düzenlemeyi ve topluma uyum sağlamayı öğrenir. Sağlıklı nesiller, aile içindeki tutum ve davranışların ürünüdür (Polat, 2001). Ailenin çocuk için koruyucu bir nitelik taşıması gerekirken, çocuğa yönelik zarar verici davranışlarıyla aile, çocuğun sağlıklı gelişimini engellediği gibi, çevresiyle de sağlıklı ilişki kurmasını güçleştirmektedir; çünkü çocuğun yaşamının ilk yıllarında ilişki kurduğu ve etkileşim halinde olduğu küçük sosyal birlik ailesidir.

Ailenin, çocuğun gelişimi ve büyümesi için ona psiko-sosyal destek verme, onu her türlü tehlikeden koruma gibi önemli işlevleri vardır. Bu işlevler, aile bireyleriyle özellikle anne-çocuk arasındaki etkileşimle gerçekleşir (Gökler, 2006). Genç annelerle yapılan bir çalışmada çocukların daha çok annelerden şiddet gördüğü belirlenmiştir (Bulut, 1996). Araştırma bulgularına göre annelerin %78’inin çocuklarını fiziksel olarak istismar etmektedir. Polat (2001) ise, her iki ebeveynin de kendisiyle aynı cinsiyette olan çocuğa karşı fiziksel istismarda bulunduğunu, ayrıca babaların daha fazla oranda yaşı büyük çocuklarını, annelerin ise yaşı küçük çocuklarını fiziksel olarak istismar ettiklerini dile getirmektedir. Bu nedenle ailenin risk faktörleri arasında önemli bir yeri olduğu söylenebilir.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010) tarafından yürütölen bir çalışmaya göre, 3-17 yaşları arasındaki çocukların %35’inin anneleri tarafından cezalandırma amacıyla ara sıra, çoğu durumda “bazen”, dövöldükleri ortaya konmuştur. Şiddet kapsamına girebilecek başka cezalandırma yöntemlerinin kullanıldığı da görölmüştür. Örnek olarak; araştırmaya katılan annelerin %10’u son bir yıl içinde çocuklarına odaya kapatma cezası vermişlerdir. Bazı araştırmalar

farklı cinsiyetteki ebeveynlerin çocuklarını istismar etme yüzdelerinin birbirine yakın olduğunu ortaya koymuş olsa da farklı birçok araştırma annelerin istismar edici davranışlar sergileme oranlarının daha yüksek olduğunu göstermiştir. İstismarı uygulayan ebeveyn sıralamasında annelerin birinci sırayı almasında, annenin çocuğa bakmakla yükümlü asıl kişi olmasının temel faktör olduğu ifade edilmiştir (Polat, 2001). Toplumsal gruplara ait inanç ve yargılar, kalıp yargıları oluşturmuştur başka bir ifadeyle kalıp yargılar belli gruplarla ilgili edinilen özet bilgilerdir (Kağıtçıbaşı, 1999). Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları çocuğun bakımından sorumlu olan öncelikli kişi olarak anneyi öne sürmesi, dikkatlerin anne üzerine çekilmesine neden olur. Birçok ailede anne, babanın desteğinden yoksun bir şekilde çocuğa bakım vermektedir. Ev işleri ile ilgilenme ve çocuk bakımı gibi işler kadınlar için uygun görülürken, erkekler için aile ile ilgili rollerden ziyade iş hayatıyla ilgili roller önemli görülmektedir (Powell ve Greenhouse, 2010). Dolayısıyla, annenin sağlığı, çevresinden aldığı destek ve aile ortamı çocuk istismarının belirleyicileri arasında önemli yer tutmaktadır (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009). Bu durumda annelerin aile ortamında ve sosyal ortamda algıladıkları desteği ve stres düzeylerini incelemek önemlidir.

1.1.4. Sosyal Yalıtım

Çocuk istismarına ilişkin risk faktörlerinden bir diğeri de sosyal destekten yoksunluk veya sosyal yalıttır. Sosyal destek bireyin diğer kişilerle bağlantıda olması, duygusal ve nesnel yardım alma veya bilgi gibi diğer olanaklardan faydalanma potansiyelinin varlığı olarak tanımlanabilir (Corse, Schmid ve Trickett, 1990). Diğer taraftan sosyal yalıtım ise sosyal destek kaynaklarının yokluğu veya sağlanan sosyal desteğin kalitesinin yetersiz olmasıdır (Corse ve ark., 1990; Streeter ve Franklin, 1992). Sosyal izolasyon, toplumdan soyutlanma sonucunda ortaya çıkar. Bu şekilde yaşayan ailelerin, çevreleriyle ilişkileri kısıtlı ve sosyal iletişim kaynaklarından yararlanamama gibi özelliği vardır (Polat, 2001).

Yeterli sosyal destek daha çok uyumlu fiziksel ve psikolojik işlevsellik, daha iyi ebeveynlik etkinliği, daha kaliteli aile işlevselliği ve sosyal ve kültürel aktivitelere katılımın artması ile ilgilidir (Corse ve ark., 1990; Crnic, Greenberg, Ragozin, Robinson ve Basbam, 1983; Crouch, Milner ve Thomsen, 2001). İstismarcı ebeveynler sosyal çevrelerinde yeterli sosyal destek kaynağına sahip olmadıklarını ve ilişki kalitelerinin de düşük olduğunu belirtmişlerdir (Black ve ark., 2001;

Whipple ve Webster-Stratton, 1991). Garbarino ve Kostelny (1993) yaptıkları bir çalışmada çocuk istismarının resmi veya gayri resmi sosyal destek kaynaklarının az olduğu topluluklarda daha yaygın olduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırma bulguları, sıklıkla başarısız sosyal ilişkiler kurduktan sonra istismarcı ebeveynlerin kendilerini etkin bir biçimde sosyal dünyadan çektiklerini göstermiştir (Black ve ark., 2001; Milner, 2000). Buradan yola çıkarak sosyal geri çekilmenin aile ve toplumsal düzeyde bozulmalara işaret ettiği ve böylece istismar riskinin nedeni olabileceği gibi semptomu da olduğu söylenebilir (Seagull, 1987).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında bu araştırma kapsamına annelerin çocuklarını istismar etme potansiyelleri, çocuklarına yönelik davranışlarını kabul edici veya reddedici algılamaları, algıladıkları stres, aile işlevselliği, sosyal yalıtım alınmış ve bu değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra araştırmada çocukların annelerinin davranışlarını kabul edici veya reddedici algılamaları da incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Son yıllarda birçok ülkede çocuklarla ilgili yürütülen araştırmalarda, çocukların çok büyük bir bölümünün ev ve okul başta olmak üzere diğer birçok ortamda şiddet gördükleri veya şiddete şahit oldukları görülür. Şiddet kavramı fiziksel, cinsel ve duygusal şiddeti kapsar. İstismarın çocuk üzerinde ömür boyu süren olumsuz etkilerinin vardır. Bu nedenlerle, yukarıda belirtilen risk faktörleri (algılanan stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği) çalışma kapsamına alınarak annelerin çocuk istismarı potansiyelinin ve çocuklarını kabul/red algılarının incelenmesinin önemli olacağına karar verilmiştir.

Araştırmanın amacı istismara yol açabilecek risk faktörleri arasında yer alan yaşam streslerinin yoğun olarak yaşandığı günümüzde, ebeveynin algıladığı stresin, sosyal yalıtımın ve aile işlevselliğinin çocuk istismarı potansiyeli ve annelerin çocuklarına yönelik kabul/red algıları ile ilişkisini ortaya koyarak bu ilişkiden doğabilecek sorunların belirlenmesi ve çözümüne katkı sağlanmasıdır. Bütün bu bilgiler ışığında bu çalışmanın orijinal olduğu ve böylece alana yenilik getireceği öne sürülebilir. Uygulamada ise özellikle temel eğitimde çalışan psikolojik danışmanlara ana babalar, öğretmenler ve yöneticiler ile yapacakları çalışmalarda bir rehber niteliğinde olabileceği düşünülmektedir.

1.3. Problem Cümlesi

Annelerin algıladıkları stres, sosyal yalıtım ile aile işlevselliği çocuk istismarı potansiyellerini ve annenin çocuğunu kabul/red davranışlarına ilişkin algısını yordamakta mıdır?

Bunun yanı sıra araştırmada çocukların annelerinin davranışlarını kabul edici veya reddedici algılaması cinsiyete göre incelenmiştir.

Bu doğrultuda oluşturulan alt problemler aşağıda belirtilmiştir.

1.3.1. Alt Problemler

1.3.1.1. Annenin algıladığı stres, sosyal yalıtımı ve aile işlevselliği, çocuk istismarı potansiyelini yordamakta mıdır?

1.3.1.2. Annenin algıladığı stres, sosyal yalıtımı ve aile işlevselliği, annenin çocuğunu kabul etme ve reddetme davranışlarına dair algısını yordamakta mıdır?

1.3.1.3. Çocuk istismar potansiyeli çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.3.1.4. Annenin çocuğunu kabul etme ve reddetme davranışlarına ait algısı çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3.1.5. Çocuğun annesinin davranışlarını kabul edici veya reddedici algılaması çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.4. Sayıtlar

Araştırmanın temel sayıtları aşağıdadır.

- Araştırma kapsamına alınan bireyler kendilerine verilen ölçekleri ve bilgi formunu gerçek durumlarını yansıtacak şekilde yanıtlamışlardır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıdadır.

- Araştırmaya katılan bireyler Karadeniz Bölgesi, Sinop ili merkezinde 2012–2013 öğretim yılında eğitim gören 4. ve 5. sınıf öğrencileri ve anneleri ile sınırlıdır.

- Annelerin çocuk istismarı potansiyelleri “Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri”nin, annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algısı “Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne Formu”nun, annenin algıladığı stres düzeyi “Algılanan Stres Ölçeği”nin, annenin aile üyeleri arasındaki ilişkiyi nasıl algıladığı “Aile Ortamı Ölçeği”nin, annenin algıladığı sosyal destek “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği”nin kapsadığı niteliklerle sınırlıdır.
- Çocukların anne çocuk ilişkisini nasıl algıladığı “Çocuk Ebeveyn Kabul Red /Kontrol Ölçeği”nin kapsadığı niteliklerle sınırlıdır.
- Bu çalışmaya katılan bireylere ilişkin bilgiler araştırmacının hazırladığı Kişisel Bilgi Formu’ndaki sorularla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Araştırmanın temel kavramları aşağıda tanımlanmıştır.

Çocuk İstismarı: Yetişkinler, toplum ve devlet tarafından farkında olarak ya da olmayarak yapılan, çocuğun genel sağlığında, fiziksel ve psiko-sosyal gelişiminde aksaklığa sebep olan davranışlardır (DSÖ, 2006).

Fiziksel İstismar: Fiziksel istismar, çocuğun sağlığı üzerinde uzun süreli olumsuz etkileri olan şiddet davranışıdır. Fiziksel İstismar çocuğun vücudunun herhangi bir yerine kasıtlı kuvvet uygulamayla, kaza dışı yaralanmaya neden olan davranış olarak tanımlanır (Wolfe, 2011). Annelerin çocuklarını istismar etme potansiyelleri Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri ile değerlendirilmiştir.

Ebeveyn Kabul/Red Kuramı: Çocuğun anne-babası tarafından kabul veya reddedilmesinin, çocuğun genel uyumu üzerindeki etkilerini araştıran kuramıdır (Rohner, 1986). Annelerin çocuğunu kabul veya reddetme davranışına ait algısı Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği – Anne Formu, çocuğun annesinin davranışlarını kabul edici veya reddedici algılaması ise Ebeveyn Kabul Red Ölçeği – Çocuk Formu ile değerlendirilmiştir.

Stres: Bireyin, kendinden ya da çevresinden gelen ve sahip olduğu dengeyi veya bilişsel, duygusal, sosyal işlevselliğini bozan ve kişinin dengesini korumak veya bozulan dengeyi tekrar sağlamak için yeni davranışlar geliştirmesini sağlayan gerçek ya da algılanan uyaranlara gösterdiği tepkilerdir (Budak, 2001). Bu araştırmada stres Algılanan Stres Ölçeği ile değerlendirilmiştir.

Sosyal Yalıtım: Sosyal destek kişinin sosyal çevresinden sağladığı sosyal ve psikolojik destektir. Sosyal yalıtım ise bu sosyal desteğin yokluğu olarak tanımlanmıştır. Bu araştırmada annelerin algıladıkları sosyal destek düzeyi Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile değerlendirilmiştir.

Aile İşlevselliği: Aile işlevselliği; aile işlevlerinin bir birim olarak ne derece sorunsuz olduğu şeklinde tanımlanabilir (Mapp, 2006). Bu araştırmada annelerin aile işlevselliğini nasıl gördükleri Aile Ortamı Ölçeği ile değerlendirilmiştir.

1.7. Araştırmanın Kuramsal Temeli

1.7.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar kavramı ilk kez Henry Kempe tarafından 1962 yılında “örselenmiş çocuk” adı altında tanımlanmıştır (Kempe ve ark., 1985). Fiziksel istismar deri, göz, kulak ve iç organlar gibi yumuşak dokular ile lif ve kemiklerde hasara sebep olur. Ayrıca, yanık ve kaynar su haşlanmaları, boğulma ve zehirlenme de fiziksel istismar kapsamına girer (Meadow, 2007). Fiziksel istismarın etkileri sadece fiziksel olarak kalmamakta, aynı zamanda çocuğun psikolojik, zihinsel ve duygusal gelişimi de olumsuz yönde etkilenir (O’Hagan, 2006).

Fiziksel istismar, yetişkinler tarafından çocuklara uygulanan kaza nedeniyle oluşmayan ve çocukta fiziksel bir zarara, yaraya hatta ölüme sebep olan davranışlardır (Kozcu, 1991). Fiziksel istismar bir başka tanıma göre; on sekiz yaşından küçük çocuğun veya gencin ebeveynleri veya bakımını üstlenen başka kişiler tarafından sağlığını olumsuz etkileyecek şekilde fiziksel zarar verilmesi ve yaralanmasıdır (Taner ve Gökler, 2004). Genellikle ebeveynlerin çocuğu

cezalandırmak amacıyla veya ebeveynler çocuk üzerinde kontrollerini kaybettiklerini düşündüklerinde fiziksel istismar ortaya çıkar. Bu durumda ebeveynlerin en çok dövme davranışını sergilediği görülür (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). Araştırmalar fiziksel ceza ile fiziksel istismarın mağdur üzerinde benzer olumsuz sonuçlar (mevcut zamanda veya uzun vadede) doğurduğunu gösterir (Durrant, 2005). Fiziksel istismar sonucu en çok ortaya çıkan hasarlar; çürük, morarma, çıkık ve kırıklar, baş travmaları olarak sıralanabilir.

Fiziksel istismar şekline ve uygulama şekline göre ikiye ayrılabilir. Şekline göre fiziksel istismar; çocuğun ebeveyni tarafından veya bir kurumda istismarıdır. Çocuğun ebeveyni tarafından istismarında aile içindeki bireylerin çocuğu kaza dışı yaralaması söz konusuyken, çocuğun kurumda istismarı okul, kamp, yetiştirme yurdu ve benzeri yerlerde yöneticiler ya da öğretmenlerin çocuğu kaza dışı yaralamasını içerir. Uygulama şekline göre fiziksel istismarda çocuk, tokatlama, itip-kakma, yumruklama, tekme, çimdikleme, sarsma gibi herhangi bir alet kullanılmadan veya kemerle vurma, terlik savurma veya vurma, ev eşyaları ile vurma, çocuğun kendi oyuncaklarını savurma, sigara ile yakma, sıcak su ile yakma gibi alet kullanılarak hırpalanır (Polat, 2007). Ayrıca Runyan, Wattam, Ikeda, Hassan ve Ramiro (2002) Dünya Sağlık Örgütü'nün Şiddet ve Sağlık Dünya Raporu için hazırladıkları bölümde fiziksel istismarın şiddetini sınıflandırmışlardır. Orta derecede fiziksel istismar kategorisine; çocuğun ağızına biber sürerek canını yakmak, sarsmak, saçını ve kulağını çekmek, çocuğun vücuduna hafif şiddette veya parmakla vurmak gibi fiziksel cezalar girerken; şiddetli fiziksel istismar kategorisini çocuğa şiddetli bir şekilde vurmak, tekme atmak, yakmak, boğmak gibi fiziksel cezalar oluşturur.

Çocuğa fiziksel istismar uygulamanın çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan en yaygın olanı ebeveynin ya da bakım vericinin kişilik, öfke veya stres kontrolü problemlerinin olduğu görüşüdür. İş ve ailevi problemlerinin üzerinden gelemeyen bakıcıların engellenme duygularını çocuğa yöneltmeleri sonucu fiziksel istismarın doğduğu düşünülmektedir (Olive, 2007). Kars'a (1996) göre de anne babanın kişilik problemleri yaşamaları, psikolojik açıdan hasta olmaları, çocukların kişilik gelişimlerini de etkileyebilmektedir.

Fiziksel istismara neden olan bir başka faktör ise istismar edilen çocuk ile bakıcı arasındaki etkileşimdir. Örneğin, anne baba çocuğunu zor bir çocuk olarak görüyor

ve uygun olmayan davranışları karşısında stres yaşıyorsa, çocuğu itip, ona vurabilir. Bu davranış çocuğun anne babasına küsmesi ve daha fazla uygun olmayan davranışlar sergilemesi olarak geri döner, böylece çocuğun davranışları ile anne babanın istismar ortamına katkıda bulunan davranışı arasında bir etkileşim oluşur (Olive, 2007).

Ailenin sosyo-ekonomik durumu fiziksel istismarın belirleyicilerinden biridir. Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerde istismar riski yüksektir (Slack ve ark., 2011). Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan annelerin diğer annelere göre daha korumacı, annelik rolünü kabul etmeyen, aile ortamında geçinilmesi zor olan ve katı disiplin yöntemleri uygulayan anneler oldukları görülür (Demiriz ve Öğretir, 2007). Ayrıca düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ailelerin daha sık fiziksel istismarda bulunmasının nedenlerinden biri olarak da çocukların isteklerine cevap verememesi gösterilir (Özdemir, 1989). Çocukların isteklerine cevap verememe durumu aile içinde çatışmaya, huzursuzluğa, strese yol açmakta ve böylece çocuğa yönelik fiziksel istismar ortaya çıkabilir (Bilir, 1991; Kars, 1996; Özdemir, 1989). Olive'e göre (2007) ise; ailenin düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olması, geçim sıkıntısı gibi etkenlerin fiziksel istismara neden olduğu söylenebilir fakat yüksek eğitim ve ekonomik koşullara sahip olan ailelerde de fiziksel istismar vak'aları görülür.

Ayrıca düşük sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerin yaşadığı maddi yetersizlik durumu toplumda ailenin izolasyonuna da yol açabilir. Ebeveynlerin kısıtlı bir sosyal çevre içinde bulunmaları kendilerini yalnız ve izole hissetmeleri ve uyumsuzluk içinde olmaları genellikle işsizlik, yeni bir bölgeye taşınma ve/ya göç etme sonucu oluşabilir. Konu ile ilgili araştırmalarda bu gibi durumların çocuğa yönelik fiziksel istismarı artırıcı bir rol oynadığı belirtilir (Kars, 1996; Özdemir, 1989).

Fiziksel istismarı kolaylaştırıcı faktörler; ahlaki, toplumsal, kültürel, dini, ailenin sosyo-ekonomik durumu, çocuğun özellikleri ve ebeveynin özellikleri olarak çeşitlendirilebilir. İstismar bu faktörlerin bir veya birkaçının etkileşimiyle oluşur.

1.7.2. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, (EKAR) sosyo-kültürel sistemler modelinden yola çıkarak, ebeveyn çocuk ilişkisinin, kişinin psikolojik gelişimi üzerindeki etkilerini

açıklamak üzere Rohner (1980) tarafından geliştirilmiştir. EKAR Kuramı, çocuğun anne-babası tarafından kabul veya reddedilmesinin, genel uyumunu nasıl etkilediğini araştıran bir sosyalizasyon kuramı olarak tanımlanır. Buna göre; çocukluk döneminde ebeveynler tarafından kabul edilme veya reddedilmenin, kişinin duygusal, davranışsal ve sosyal-bilişsel gelişimi üzerinde etkileri vardır (Rohner, 1986).

Birçok araştırmada ebeveynleri tarafından reddedildiklerini algılayan çocukların çocukluk çağlarında ve yetişkinlik dönemlerinde korkak, alaka isteyen, öfkeli, başkalarına güvenmeyen ve yalnız olma risklerinin fazla olduğu ortaya konmuştur (Klaheque ve Rohner, 2002). Reddedilmiş çocukların kendilerini saldırgan, bağımlı, kendine güveni ve yeterliliği düşük olarak değerlendirdikleri; ayrıca bu çocukların kaygılı ve diğer insanların güvenilmez ve tehlikeli olduğuna dair olumsuz bir dünya görüşüne sahip oldukları gözlenmiştir. Reddedilmiş kişiler, kendilerini ebeveynlerinin gördüğü şekilde yani sevilemez hatta sevmeye değmez olarak algırlar (Rohner, 2005).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı temel olarak “ebeveynliğin sıcaklık boyutu” olarak adlandırılan ebeveyn-çocuk etkileşimine odaklanır. Ebeveyn tarafından kabul ve reddedilme, sıcaklık boyutunu oluşturur. Sıcaklık boyutu, ebeveynler ile çocuğun sahip olduğu duygusal iletişimin kalitesi ile ebeveynlerin duygularını dile getirirken kullandıkları fiziksel ve sözel davranışlarla ilişkilidir. Sıcaklık boyutunun olumlu tarafında, “kabul etme”, olumsuz tarafında ise “reddetme” yer alır (Rohner, 1986). Kabul edilme ve reddedilmeye ilişkin algılar sıcaklık, düşmanlık, kayıtsızlık-ihmal ve ayrışmamış reddetme olarak dört ana davranış sınıfı etrafında toplanır. EKAR’ın bir diğer boyutu kontrol boyutudur. Ana-baba kontrolü, aşırı izin verici ile aşırı kısıtlayıcı ana-baba davranışlarını içeren iki uçlu bir uzantı üzerinde kavramsallaştırılır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2009).

Ebeveynler düşmanlık, öfke, kızgınlık veya nefret duygularını ifade ettiklerinde, ortaya çıkan davranış genellikle saldırganlıktır. Çocuğun fiziksel, sağlık, eğitimsel vb. gereksinimleri ile ilgilenilmediğinde veya çocuğun ihtiyaçları, endişeleri, arzuları ve ilgileri göz ardı edildiğinde, bu ister çocuk tarafından ifade edilsin, ister anne-baba tarafından bildirilsin, “ihmal” kapsamına girer. Ayrışmamış red ise reddetme davranışının net belirtileri olmamasına rağmen çocuğun ebeveyninin kendisini sevmediğini, istemediğini ve reddettiğini hissetmesidir (Rohner, 1986).

EKAR, kişilik, baş etme ve sosyokültürel olarak üç farklı kategoride beş temel soruya cevap arar. Kişilik kategorisinde; “Dünya üzerinde farklı kültürlerden gelen çocuklar, ebeveynleri tarafından kabul veya reddedildiklerini algıladıklarında temelde tepkileri aynı şekilde mi olur?” ve “Çocuklukta algılanan reddin doğurduğu sonuçlar, erişkinlik döneminde ne boyutta görülür?” sorularına yanıt aranır. Baş etme kategorisinde, “Neden ebeveynleri tarafından reddedilmiş bazı çocuk veya yetişkinler bu olumsuz durumla baş edebilirken, diğerleri daha az başa çıkabilirler?” sorusuna cevap bulunmaya çalışılır. Son olarak sosyo-kültürel kategoride ise, “Neden bazı ebeveynler çocuklarına karşı ilgili ve sevecen davranırken, diğer ebeveynler çocuklarına karşı olumsuz, ihmalkâr hatta saldırgan davranırlar? Belirli ebeveyn kabul-red davranışları ile bazı psikolojik, ailevi veya toplumsal etmenler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” ve “Toplumsal yapı ve toplumdaki bireylerin davranış, inanç ve tutumları, çocuklukta yaşanan kabullenilme veya reddedilme ile ne kadar ilişkilidir?” sorularına cevap bulmak istenir (Rohner ve ark., 2009).

Kişilik alt kategorisine göre; ailenin çocuğu kabul etmesi veya reddetmesinin çocuğun hayatı boyunca süren kişilik gelişiminin oluşmasında önemli bir etkisi vardır. Ebeveyn reddi yaşayan çocuklarda bazı kişilik problemleri oluşabilir bunlar; bağımlılık ve savunucu bağımsızlık, duygusal tepkisizlik, düşmanlık ve saldırganlık, olumsuz öz-saygı ve öz-yetkinlik, duygusal tutarsızlık, olumsuz dünya görüşü olarak sıralanır (Rohner ve ark., 2009).

Baş çıkma alt kategorisine göre ebeveynleri tarafından reddedilen çocuklar bu durumdan %80 oranla olumsuz etkilenirler. Diğer %20’lik bölüm ise ‘baş çıkıcılar’ olarak tanımlanır. Bunlar, çocukluklarında ebeveynleri tarafından reddedilen ve buna rağmen psikolojik durumları iyi olan kişilerdir. Baş çıkıcılar, etkili baş çıkıcılar ve işlevsel baş çıkıcılar olarak ikiye ayrılır. Etkili baş çıkıcılar, yaşadıkları olumsuz deneyimlere rağmen olumlu bir ruh sağlığına sahip olan kişilerdir. İşlevsel baş çıkıcılar ise, psikolojik bozukluklarına rağmen, profesyonel, mesleki ve pratik hayatlarında başarılı olan kişilerdir (Rohner ve ark., 2009).

Sosyo-kültürel sistemler alt kategorisi ailenin çocuğu kabullenmesi ve reddetmesinin temel ve sosyo-kültürel nedenlerini açıklamaya çalışır. Bu kategoriye göre, ebeveynlerin çocuğu kabullenmesi ve reddetmesi, evin yapısı,

sanat tercihleri ve bireylerin iş seçimleri gibi sosyo-kültürel faktörlerle ilişkilidir (Rohner ve ark., 2009).

Kagan'ın (1978) fenomenolojik bakış açısına göre; ebeveyn tarafından reddedilme, ebeveynin davranışı değil, çocuğun inancıdır. Kagan, anne-baba tarafından rapor edilen anne-baba davranışı ile çocuğun psikolojik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda anlamlı bir ilişkisi görülmemesinin, bu çalışmaların çocuğun algısını dikkate almadıklarından kaynaklandığını belirtir (akt., Rohner ve ark., 2009). Başka bir ifadeyle, önemli olan anne ve babanın nasıl davrandığı değil, çocuğun bu davranışları algılaması, yorumlaması ve anlamlandırmasının ne şekilde olduğudur. Bu nedenle, EKAR Kuramı'nda ebeveynin reddedici oluşu çocuğun algısı yani çocuğun subjektif yaşantısı olarak değerlendirilir (Rohner, 1986).

Bu araştırmada Ebeveyn Kabul Red Kuramı hem annenin hem de çocuğun bakış açısından incelenmiştir. Annenin çocuğuna yönelik davranışlarını reddedici olarak algılaması duygusal istismarın bir boyutu olarak değerlendirilmiştir. Buna karşın çocuğun annesinin davranışlarını kabul edici mi yoksa reddedici mi algıladığına ve bu algının çocuğun cinsiyetine göre değişip değişmediğine bakılmıştır.

1.7.3. Ekolojik Model

Çocuk istismarının nedenlerini anlamaya yönelik pek çok kuram ve model öne sürülmüştür. Çocuk istismarı ve ihmali ilk olarak psikolojik, sosyolojik kuramlar ve daha sonra sosyal öğrenme modeli tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kuramlarda istismarın nedenlerine ilişkin açıklamalarda bulunulmuş ancak birey üzerindeki etkileri ve bu süreçte yapılacak müdahaleler konusunda yetersiz kalınmıştır. Günümüzde ekolojik modellerin istismar ve ihmali en kapsamlı biçimde açıklayan modeller olduğu söylenebilir (Scannapieco ve Connell-Carrick, 2005).

Ekolojik model temelde insan gelişimi ve davranışlarını çevresel bir bağlamda açıklamaya odaklanır. Belsky (1980), çocuk istismarının etiolojisini açıklamaya çalışan farklı modellerin öne sürdüğü farklı görüşleri birleştirerek istismarın ekolojik modelini geliştirmiştir. Bu modelde, anne-baba çocuk arasındaki etkileşim, karşılıklı ilişkiler sistemi olarak ele alınmıştır. İnsan gelişimi için birey ve sosyal çevre sistemlerinin iç içe geçişi incelenmiştir. Gelişen bireyin, çevresiyle dengeli ve

uyumlu etkileşim halinde olduğu; bireyin çevreyi, çevrenin de bireyi değiştirdiği bildirilmiştir (Kağıtçıbaşı, 1993).

Ekolojik model çerçevesinde çalışmaları olan Bronfenbrenner (1986) insan gelişimini birbiri içine geçen dört düzeyde açıklamaktadır: Mikrosistem, mezosistem, eksosistem ve makrosistem.

- Mikrosistem: Bireyin direk etkileşimde olduğu kişilerden oluşur. Sistem yaklaşımı içinde düşünüldüğünde, bireyin gelişiminde bire bir etkili olan aile, okul, yakın arkadaşlar, komşular ve akrabalar gibi birimlerin birey ile olan etkileşimleri bu katmanı oluşturur.
- Mesosistem: Mikrosistemi çevreleyen katmandır. Okul-veli, ana-baba, akrabaların etkileşiminin niteliği gibi mikrosistem içindeki birimlerin etkileşimiyle oluşan katmandır.
- Eksosistem: Kitle iletişim araçları, devlet uygulamaları, ülke ekonomisi gibi alanlar ve bu alanlarda meydana gelen olayların, alınan kararların, ve oluşturulan sosyal politikaların belirleyici olduğu katmandır. Mesosistemi çevreler.
- Makrosistem: Kültür, toplumsal değerler, gelenekler, inanç sistemi, yaşam tarzı, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel çevreleri içine alan, ekosistemin dışındaki katmandır.
- Kronosistem: Kısa veya uzun süreli yaşanan olayların ve mevcut risklerin kişinin hayatında elde ettiği değişimleri meydana çıkaran en dıştaki katmandır.

Ekolojik modelin üç varsayımı vardır. Bunlardan ilki, bireyin çevresi ile karşılıklı etkileşim ve bunun sonucunda sürekli değişim halinde olduğudur. Çevre bireyin gelişimini etkilediği gibi, birey de çevreyi etkiler. İkinci varsayım ise bireyin kendi gelişiminde aktif bir katılımcı olduğudur. Birey sadece çevreye göre hareket etmez, çevre üzerinde etkisini uygular. Son olarak üçüncü varsayım, modelin çift yönlü işlediğidir. Başka bir deyişle bir ekolojik sistemdeki değişiklik, bireye yakın veya uzak olan sistemdeki değişiklikleri etkileyebilir (McWhirter ve ark., 2004).

Sistemleri birbirinden ayıran çizgiler geçirgendir böylece çocuğun kendi sistemi veya sosyal yapısına bağlı olarak yapıların bir diğerinin yerine geçmesi mümkün

kılınmış olur. Örneğin; bireyci bir toplumda komşular mikrosistem yerine mezosistemde bulunabilir. Aynı durum din ve inanç sistemi için de geçerlidir. Bireylerin dini kaynakları kullanımı aynı toplum içindeki ailelerde bile farklılık gösterir. Bu durumda ekolojik sistem buna göre şekillendirilir. Yapısal farklılıklara rağmen katmanlar sabittir ve yapılar çocukların üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerine göre yerleştirilebilir (Bilge ve ark., 2015).

Bronfenbrenner ekolojik modeli doğaya karşı yetiştirme modeli olarak değil, doğa ve yetiştirmeyi içinde bir arada bulunduran bir model olarak anlatır. Merkezde çocuk, çocuğun gelişimini etkileyen çevrenin desteği ve yaratıcılık vardır. Çocuk büyüyüp geliştikçe, çeşitli ortamlardaki etkileşimler daha karmaşık ve çok yönlü hale gelir. Bir çocuk fiziksel ve bilişsel olarak geliştikçe, farklı katmanlar arasındaki karmaşıklık ortaya çıkar. Ekolojik model birey ve çevrenin sürekli ve karşılıklı uyumunu sağlar. Çevre birbiri içinde katmanlı sistemlerin, çok katmanlı interaktif bir seti olarak görülür. Bu model; bireylerin kendi deneyimlerini yorumlamalarına ve kendi toplumsal gerçekliklerini inşa etmelerine izin veren sistemlerin etkileşimleri olarak açıklanır (Belsky, 1980).

Ayrıca Belsky (1993) modelinde çocuk istismarının ekolojik esaslarını üç bağlamda açıklar: Bunlar ilk olarak, ebeveynin, kişisel geçmişi, bağlanma stili ve çocuğun, yaş, sağlık durumu, olumsuz davranışları gibi özelliklerini içeren ve istismarın kuşaklararası geçişini ele alan “gelişimsel bağlam”, daha sonra ebeveynliğe ve ebeveyn-çocuk arasında istismar ve ihmalle ilişkili sürece odaklanan “etkileşimsel bağlam” ve son olarak toplumu, kültürü ve istismarın evrimsel yönünü içeren “geniş bağlam”dır.

Günümüzde giderek daha çok benimsenmekte olan ekolojik bakış açısında, çocuğa kötü muamele değerlendirilirken tüm sistemlerin ilişkili değişkenleri ele alınır. Böylece, psikolojik kötü muamele sadece kişisel olarak, ebeveynin bir davranışının değerlendirilmesi değil, aile içi ilişkilerinin tümü, anne baba çatışmaları, işsizlik, parasal-sosyal destek sistemleri, toplumsal olarak fiziksel disiplinin kabulüne kadar her tür değişkenin değerlendirilmesini gerektirir (Erkman, 1999).

Ekolojik sistem yaklaşımına göre çocuğun istismara ve ihmale uğramasında ailelere ilişkin sınıflandırmaya aşağıda yer verilmiştir (Coll ve Magnuson, 2000; Osofsky ve Thompson, 2000; akt., Fraser ve Jenson, 2006):

- Dürtü kontrolünde güçlük yaşama,
- Denetim odağının dış kaynaklı olması,
- Özgüvenin düşük olması,
- Engellendiklerinde bu durumla başa çıkamama,
- Kendini fiziksel olarak güvende hissedememe,
- Çocukluk dönemlerinde ebeveynleri ile güvensiz bağlanma kurmaları,
- İstismar geçmişi olması,
- Anne babanın şiddetli geçimsizliği (aile içi şiddet),
- Aile ortamı (ebeveyn yoksunluğu, çocuk sayısının fazla olması),
- Sosyal destek eksikliği ve sosyal izolasyon,
- Psikopatolojik rahatsızlıklar,
- Depresyon ve kaygı bozukluğu,
- Madde kullanımı,
- Algılanan stresin yüksek olması,
- Psikolojik rahatsızlıklar,
- Çocukla kurulan iletişimin yetersizliği
- Çocuktan beklentilerin gelişimine uygun olmaması,
- Sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması ve komşularla kurulan ilişkinin yetersiz olması,
- İlgili kurumlardan yeterli destek alamama,
- İş ve/veya ev sahibi olamama

Ekolojik kurama göre çocukların istismar ve ihmal edilmesine sebep olan, çocuklara ilgili risk faktörleri aşağıdadır (Coll ve Magnuson, 2000; Osofsky ve Thompson, 2000; akt. Fraser ve Jenson, 2006):

- Doğumda meydana gelen problemler,
- Karakter özelliklerinin sorunlu olması,
- Engelli olma,
- Kronik hastalığa sahip olma,
- Travma geçmişi,
- Sosyal çevresinde antisosyal davranışlar sergileyen kişiler olması,
- Davranış problemleri.

Özetle, ekolojik kuram, Belsky tarafından geliştirilen, Bronfenbrenner'ın sosyal bağların ebeveyn - çocuk arasındaki etkileşimine olan etkisi görüşüne dayanan, çocuk istismarını yaratan risk faktörlerini de kapsayan geniş bir kuramdır. Bu yönüyle ekolojik kuram, çocuk istismarında etkili olan sosyal destek yoksunluğunun, ebeveyn-çocuk etkileşiminde yarattığı olumsuzlukları ve aile içi streslerin nedenlerini kapsamlı olarak ele alır. Örneğin, çocuk yetiştirmede yetersiz olan anne-babaların, çevresinden yardım almamaları, çocuğun yarattığı stres ve zorlanma nedeniyle çocuğa fiziksel istismarda bulunma olasılıkları yüksektir. Bu kuram açıkça, birey - çevre etkileşimini olumsuz kılan ve çocuk istismarında etkili olan risk faktörlerini ele alır (Ammermen ve Hersen, 1990). Bu nedenle stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği, risk faktörleri olarak ekolojik kuram çerçevesine girer. Ayrıca, ekolojik kuram çocuk istismarını açıklamada ve önlemede önemli bir yere sahip olmasının yanı sıra kişinin istismarın olumsuz etkilerinden korunmasında da etkilidir.

1.7.4. Stres

Çocuk istismarı çalışmalarında stres önemli bir değişken olarak yer alır. Aral'ın 2001 yılında yayınladığı çalışmasında ortaya koyduğu üzere, çocuk istismarı ve ihmal, ailenin yaşam stresiyle ilgilidir ve ayrıca ekonomik ve sosyal stresler, çocuk istismarına sebep olabilir. Çocuk istismarına neden olan stres faktörleri iç ve dış faktörler olarak sınıflandırılabilir. Dış faktörler sosyal, ekonomik ve çevresel etmenlerden oluşur, bunlar aile içinde stres yaratarak çocuğun istismar edilmesine neden olabilir. Ekonomik imkânların yetersiz oluşu stres kaynaklarının başında gelir ve işsizlik, yoksulluk ve borç şeklinde ortaya çıkabilir. Bunun yanında, ebeveynlerden birinin veya ikisinin olmayışı bir iç stres faktörüdür. Ailelerin ölüm,

boşanma veya başka bir yerde çalışma nedeniyle bir arada olamayışı çocuk istismarında önemli bir risk faktörüdür.

Selye (1976) stresi, “bedenin, kendisine olan herhangi bir baskıya verdiği tepki” olarak tanımlamıştır. Budak’ın (2003) psikolojik terimler sözlüğünde stres, bireyin kendinden ya da çevresinden gelen ve sahip olduğu dengeyi ya da bilişsel, duygusal, sosyal işlevselliğini sekteye uğratan ve kişinin dengesini korumak veya bozulan dengesini tekrar kurmak için yeni davranışlar geliştirmesine sebep olan gerçek ya da algılanan uyaranlara verdiği tepkiler olarak tanımlanmıştır. Stres, yaşam olayları stresi, ekonomik stres, ebeveynlik stresi ve algılanan stres gibi farklı stres türlerine ayrılarak incelenebilir. Araştırma kapsamına değişken olarak alınan algılanan stres kavramı kişinin yaşamında hangi durumları ne derece stresli olarak değerlendirildiğini ortaya koyar.

Stres tanımlarının ortak noktası Köknel (1998) tarafından şu şekilde açıklanır: Değişen koşulların varlığı, bu koşulların bir organizma tarafından algılanması ve tepki üretilmesi ve son olarak değişen durum karşısında yetersiz kalma ve uyum sağlanamaması durumu.

Stresi açıklayan modellerden biri ve en eskisi uyarana dayalı stres modelidir. Bu modelde kişinin yaşamındaki olayların/uyaranların kişiyi etkilediği belirtilmektedir. Uyaranlar birey üzerinde baskı yaratarak değişime yol açmakta ve bu değişimin sonunda stres oluşmaktadır. Bu model bireysel farklılıklardan çok çevresel faktörler ve kişinin dışında meydana gelen olayları öne çıkarmaktadır (Jones ve Bright, 2001).

Selye (1976) “Genel Uyum Sendromu” adını verdiği modelde stresi, vücudun bir uyarının talebine karşı göstermiş olduğu tepki olarak açıklamaktadır. Uyarının talebine karşılık verirken kişi bir uyum sürecinden geçmektedir. Üç aşamadan oluşan sürecin birinci aşaması “alarm”, ikincisi “direnme”, üçüncüsü ise “tükenme”dir (Selye, 1976).

Bir başka model ise stresin bir etkileşim ilişkisi olarak kabul edildiği Lazarus ve Folkman (1984)’ın modelidir. Burada stres kişi ile çevre arasındaki ilişkiden oluşan bir süreç olarak ifade edilmektedir. Lazarus ve Folkman’ın modelinden önce stres konusundaki çalışmalarda stres, uyarın ve tepki olarak, iki şekilde açıklanmıştır. Uyarın anlamda olan stres, genellikle çevre tarafından ortaya çıkarılır (felaket,

hastalık vb.) ve bir tepkiye yol açar. Tepki olarak streste ise canlıda oluşturduğu olumsuz durumlardan (uykusuzluk, endişe, kalp çarpıntısı vb.) bahsedilir. Lazarus ve Folkman'a (1984) göre ise stres, birey ile çevre arasındaki ilişki ile ortaya konan bir süreç olarak ele alınmalıdır. Kişinin bir olay karşısında ancak değerlendirme yaptıktan sonra stres tepkisi gösterip göstermeyeceği görüşü burada önem kazanmaktadır. Buna göre aynı uyaranlara maruz kalan farklı kişilerin farklı tepkileri olur. Bir kişi stres algımlarken diğeri algılamayabilmektedir. Bu durumda sadece çevreden gelen uyaranlar tek başlarına stresi açıklamakta yeterli olmamakta, kişinin stresi algılamasıyla anlam kazanır. Diğere stres türlerinin aksine, algılanan stres kişinin stres deneyimi neticesinde kazandığı bilişsel özellikleri içermektedir. Ebeveynin yaşadığı stres nedeniyle hissettikleri ve kendi baş etme becerilerinin etkinliği ile ilgili algısı istismar riskini arttırabilmektedir (Cohen, Kamarck ve Mermelstein, 1983).

McGrath'a göre (1970) stres bireyin çevreden gelen istekler ile başa çıkma araçları arasında denge oluşmadığı zaman meydana gelir. Ayrıca bireyin yetersiz kalacağını algıladığı durum kendi için bir önem taşırsa bu durumu bir tehdit olarak algılanır ve stres tepkisi ortaya çıkar. Ancak durum kişi için önem taşımaz ise, tepkisiz kalabilir. Bir diğere olasılık ise kişinin durumla baş etmede yetersiz kalacağı algısıdır.

Annelerin yaşadığı stres yoğunluğu arttıkça açık aile iletişimi ve sosyal destek algısı düşmektedir. Aile içi iletişimin açık olması ve olumlu sosyal destek algısı da anne çocuk ilişkisinin kalitesini etkilemektedir (Lettenberger-Klein, 2014). Hillson ve Kuiper'e (1994) göre istismarcı olmayan ebeveynler, istismarcı olan ebeveynlerin aksine, stresle baş etme stratejilerinde çoğunlukla etkin planlama ve baş etme, uygun sosyal desteğe ulaşma ve olumlu yeniden yorumlamayı kullanırlar. Hillson ve Kuiper'in stres ve başa çıkma modeline göre, fiziksel istismarın ortaya çıkmasında stres öncelikli hızlandırıcıdır. Sosyal destek, stresin ortaya çıkmasına neden olan durumu ortadan kaldırmasa da, kişilerin kaygılarının azalmasını sağlayarak, olaylar karşısında daha iyimser bir bakış açısı kazanmalarını, zorluklarla baş etmede yeni davranışlar geliştirmelerini, kendilerini çaresiz hissetmemelerini sağlamaktadır (Kaner, 2004). Bunun da bireyin psikolojik sağlığına olumlu katkıda bulunduğu öne sürülebilir. Sosyal destek hem ebeveynler için bir kaynak hem de stresle başa çıkma formlarından biridir.

1.7.5. Aile İşlevselliği

Çocuk istismarı risk faktörleri arasında en önemlilerinden biri aile faktörüdür. Çocukların istismar edildiği ailelerin birçok problemi vardır; bu ailelerde, aile işlevselliği kaotik ve organize edilmemiş şekildedir (Paavilainen, Astedt-Kurki, Paunonen-Ilmonen ve Laippala, 2001).

Epstein, Bishop ve Levin'e (1978) göre işlevsel aile, sorunların birlikte çözüldüğü, birbirine duygusal bağlarla bağlı olunan ve özgürlüklerini kısıtlamadan diğer bireylerle ilgilenilen, tüm bireylerin kendilerinden beklenen rolü yerine getirdiği, diğer bireylerin davranışlarının çok fazla olmayacak şekilde kontrol edildiği, şeffaf ve doğrudan iletişim kurulan ailelerdir.

İşlevsel ailelerin özellikleri şu şekildedir (Lewis, Beavers, Gossett, Phillips, 1976; akt., Cox, Owen, Lewis ve Henderson, 1989):

- Aile bireyleri beraber olmaktan keyif alırlar, birbirlerine arka çıkar ve cesaretlendirirler.
- Aile ortamında tüm bireyler öznel görüşlere saygı gösterirler.
- Aile bireyleri birbirleriyle doğrudan iletişim kurarlar.
- Aile bireyleri rollerinin gerektirdiği işleri isteyerek yaparlar.
- Ebeveynler evliliği ilk sırada, anne baba olmayı ikinci sırada tatmin edici olarak görürler.
- Aile bireyleri hem birbirlerine yakın ilişkiler kurarlar hem de herkesin bireysel alanları olduğunun farkındadırlar.
- Aile bireyleri arasında kendi kendine oluşmuş bir etkileşim mevcuttur. Aile içinde sıkı disiplin kuralları belirlemektense yeniliğe açık olurlar.
- Aile bireyleri birbirlerinin davranışlarını ve isteklerini kontrol etmek yerine tüm konularda birbirlerinin fikrini alırlar. Aile bireyleri arasında otoriter bir yapı, aşırı kontrolcü olma ve üstünlük gösterme yoktur.

Sağlıklı aileler; aile üyelerinin duygusal, fiziksel ve sosyal iyi oluşlarını destekler ve geliştirir. Bu sürece katkıda bulunan birçok faktör arasında ailenin iç güçleri ve aile birliğinin devamlılığı bulunur. Diğer sosyal grupların aksine aileler öz güven ve iyi uyum geliştirme ihtiyacı olan çocuklara ve yetişkinlere yakın duygusal destek

sağlar. Ayrıca aile, hayatta karşılaşılan normal değişiklikler veya kriz durumlarında sağlıklı bir şekilde mücadele etme işlevini üstlenir. Bir diğer ifadeyle, ailenin temel işlevi aile üyelerinin başarılı bir şekilde büyüüp kendini geliştirebileceği sağlıklı bir ortam yaratır (Peterson ve Green, 2009). İşlevsel ailelerde her bireyin iyi tanımlanmış esnek bir rolü vardır ve tüm bireyler iletişime açıktır, bireyler uyumlu bir şekilde birlikte çalışmak için cesaretlendirilir (Milner ve Crouch, 1993; Mollerstrom, Patchner ve Milner, 1992; Paavilainen ve Astedt-Kurki, 2003).

Aileyle ilgili çalışmalarda aileyi değerlendirme ve anlamaya yönelik aile kuramları ve müdahalelere yönelik aile terapisi modelleri ortaya konmuştur. Bu yaklaşımlar; ailenin değerlendirilmesi ve aileye müdahale yöntemleri için davranış, doğa ve fiziki bilimlerden yola çıkarak aile yapısını ve süreçlerini belirler ve kavramsal çerçeveyi oluşturur (Berkey ve Hanson, 1991). Genel Sistemler Teorisi aile bir sistem olarak ele alır. Buna göre, bir bütün oluşturmak için birbiriyle ilişki kuran öğelerin tümü sistem olarak adlandırılır. Her sistemde bulunan parçalar birbiriyle ilişkilidir ve işlevlerini devam ettirebilmek için birbirine bağımlıdır. Kendine özgü değişme biçiminin olması sistemin en önemli özelliğidir. Bir başka ifadeyle, sistemdeki öğelerden birinin değişmesi, diğer öğelerin de değişmesine yol açmakta, sürecin devamında bu durum ilk değişen öğeyi etkiler (Dallos ve Draper, 2005). Genel sistem yaklaşımı doğrusal ve modern dinamik sistemden bahseder. Doğrusal sistem yaklaşımı sistem içinde neden-sonuç ilişkisiyle olayları açıklarken, modern dinamik sistem yaklaşımı döngüsel nedensellik ilkesini benimser. Her sistemin karşılıklı nedensellik ile birbirine bağlı sınırsız sayıda değişkenle etkileşimi vardır (Spronck ve Compennolle, 1997; akt. Bilge ve ark., 2015). Ekolojik sistem yaklaşımı da insan davranışını etkileyen iç ve dış güçlerin karşılıklı etkileşimi üzerinde durur.

Genel sistemler yaklaşımından yola çıkan Minuchin, "Yapısal Aile Sistemleri Kuramı"nı geliştirmiştir. Yapısal aile sistemleri kuramına göre aile, etkileşimsel bir sistem ile işlev ortaya koyar. Sistemi oluşturan parçalardan birinin davranışı, diğer parçaların davranışlarıyla etkileşim içindedir. Bu nedenle kişilerin davranışlarını ve kişisel problemlerini anlamak için bir kişiyi dikkate almak yeterli değildir, kişinin sosyal çevresini ve içinde olduğu sistemi incelemek gerekir (Minuchin, 1974; Nichols ve Schwartz, 1997).

İstismarcı ailelerin karmaşık bir aile yapısı vardır; değişken, düzensiz bir yapı ve sabit ve rastgele değişiklikler görülmektedir. Burada söz edilen karmaşıklıktan kasıt, bireyin ait olduğu ailenin tanımlanmasındaki zorluktur. Bu durum erken evlilikler, boşanma, tek ebeveynlik, sürekli taşınma gibi sorunları doğurmaktadır. Değişiklikler ailenin kaynaklarını tüketmekte, aile hayatını zorlaştırmakta ve aileyi şekillendirmek ve tanımlamak zorlaşmaktadır. Çözümlememiş problemler, sessizlik, fikir ayrılıkları, ilişkileri ile oynama ve sıklıkla şiddet, çocuk istismarının görüldüğü ailelerin ebeveynlerinde rastlanan özelliklerdir. Eşler tartışma, yanlış anlaşılmalara gibi problemleri çözmekte zorlanmakta ve çatışma artmaktadır. Birbirleriyle konuşmayı reddederek, fiziksel ve psikolojik şiddet kullanabilmektedirler (Paavilainen ve Astedt-Kurki, 2003). Minuchin (1974) aile işlevselliğinin merkezinde aile yapısının ve aile bireyleri arasındaki iletişimin yer aldığını belirtmiştir. İstismarcı ailelerde bulunan en önemli ve tutarlı etkileşim kalıplarından biri, diğer aile üyelerine yönelik olumsuz ve itici duygu ve düşüncelerin uygun olmayan şekillerde ifade edilmesidir (Whipple ve Webster-Stratton, 1991).

Çocuk istismarının doğasına bakıldığında istismarcı ebeveynlerin sadece kişisel değil, aile işlevselliğinde de bozulma yaşadıkları görülür. Bazı araştırmalar belirli aile özelliklerinin sadece işlevsel olmayan ailelerde değil yüksek risk grubunda olan ailelerde de görüldüğünü ortaya koymuştur. Böylece çocuklarını istismar eden ve etmeyen aileleri birbirinden ayıran birçok özellik olduğu söylenebilir (Kolko, Kazdin, Thomas ve Day, 1993; Paavilainen ve Astedt-Kurki, 2003).

Çoklu yaşam stresleri, örneğin evlilik çatışması, aile içi veya toplumsal şiddet, ailede istismar geçmişi ve işsizlik, yoksulluk gibi finansal stresler ile başa çıkmada ebeveynler zorluk çekebilmektedir. Bu durumda ailenin güçlendirilmesi çalışmalarından söz edilmekte ve ebeveyn dayanıklılığı kavramı ortaya çıkmaktadır. Ebeveyn dayanıklılığı kavramı ile maneviyat ve inanç, mizah, esneklik, başa çıkma, problem çözme ve stres yönetimi becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Forthun, Carannante ve Diehl, 2011). Ebeveyn dayanıklılığı kavramı, risk faktörlerinin varlığına rağmen yetkin ve kaliteli bir ebeveynlik sergileme kapasitesini ifade etmektedir. Ailenin iyi oluşu, çocuğun iyi oluşu ve dayanıklılığının oluşmasında en güçlü ve tutarlı belirleyicidir. Aile iyi oluşunun boyutları olan ebeveynin sağlığı ve iyi oluşu, ailenin kendine yeterliliği ve ailenin

esnek oluşu olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi yoluyla çocuğun iyi oluşunu etkilemektedir (Newland, 2014). Bir başka çalışmada da yüksek kalitede ebeveynlik yetenekleri üzerinde önemli rol oynayan faktörler olarak psikolojik iyi oluş, öz yeterlilik, aile işlevselliği ve sosyal bağlantıda olma özellikleri ele alınmaktadır (Gavidia-Payne, Denny, Davis, Francis ve Jackson, 2015). Bu nedenle sosyal yalıtım bir diğer risk faktörü olarak araştırma kapsamına alınmıştır.

1.7.6. Sosyal Yalıtım

Sosyal destek, kişinin sosyal çevresinden sağladığı sosyal ve psikolojik destektir. Bir başka deyişle; sosyal destek, kişinin sevildiğini, değerli olduğunu, onay gördüğünü ve destek ağının bir parçası olduğunu hissetmesini sağlayan birikim olarak tanımlanabilir. Bireyler sosyal desteği eşinden, ailesinden, arkadaşlarından ve ayrıca serbest zamanlarını değerlendirdiği etkinliklerden, toplumsal programlardan ve profesyonel meslek elemanlarından ve ilgili kuruluşlardan alabilir (Siklos ve Kerns, 2006). Sosyal yalıtım ise, alınan sosyal desteğin nitelik ve niceliğinden çok, algılanan sosyal desteğin önemi üzerinde durur (Coohey, 1996). Algılanan sosyal destek kişinin yardıma ihtiyacı olduğunda bunun karşılanacağına dair inancını içermektedir. Bir başka ifadeyle, sosyal yalıtım kişinin gelecekte alabileceği yardım davranışları olduğuna ilişkin algısıdır.

Sosyal desteği Cohen ve Wills (1985) iki model ortaya koyarak açıklamışlardır. Bunlardan ilki olan Temel Etki Modeline göre sosyal destek stres düzeyinden bağımsız olarak bireyler üzerinde olumlu etki yaratır. Geniş sosyal ağlara sahip olan kişinin olumlu yaşantıları artar ve bu tür destek kişinin sağlığıyla olumlu yönde etkiler. Bir diğer model ise Tampon Etkisi Modeli'dir. Bu modelde yeterli sosyal destek, stresin sağlık üzerindeki olumsuz etkisini azaltır ve kişide dengeyi sağlar. Başka bir deyişle, stresli yaşantılara maruz kalan kişilerin fiziksel ve psikolojik sağlığının korunmasında sosyal destek algısının önemi üzerinde durulur.

Cohen ve Wills (1985) sosyal desteği dört alt başlığa ayırmıştır; bunlar duygusal destek, araçsal destek, bilgi desteği ve sosyal eşlik etmedir. Duygusal destek; kişinin değerli olduğu ve her durumda kabul edildiği bilgisinin kendine verilmesidir. Araçsal destek; araçsal sorunların doğurduğu stresi çözerek ya da kişiye uygun araçları sağlayarak verilir. Bilgi desteği; kişinin, sorun yaşadığı durumları ortaya koymasında ve bu durumlarla baş etmede desteklenmesidir. Son olarak sosyal

eşlik etme; kişinin boş zamanlarında ya da dinleneceği zamanlarda birlikte olabileceği kişilerin varlığı anlamına gelir. Cochran ve Brassard (1979) tarafından ise sosyal destek, somut ve psikolojik olarak ikiye ayrılmıştır. Somut sosyal desteğin aile ortamında kişinin annelik davranışlarını etkileyebildiğini; çünkü sosyal desteğin gündelik sıkıntıları azaltma, çocuğa bakabilecek alternatif kişilerin var olmasını sağlama ve fiziksel ihmali kontrol edebilecek kaynakları artırma gibi faydaları vardır. Psikolojik destek ise, ebeveynlik stresi ve depresyonu azaltabileceği için daha az istismar ve ihmal vak'aları görülmesini sağlayabilir. Dolayısıyla, sosyal desteğin etkili ve yeterli olması sağlıklı ebeveynlik için önemlidir.

Ebeveynin sosyal destek durumu sahip olduğu rol ile ilgili hassasiyetini etkiler. Sosyal destek; ebeveynin destek ağlarından aldığı tavsiye, çocuğun bakımına yardım edilmesi ve duygusal olarak alınan desteği içerir. Sosyal desteğin olması, annelerin çocuklarına daha sevgi dolu ve çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerini destekleyecek şekilde davranmaları olasılığının artmasını sağlar (Crnic ve ark., 1993). Annelerin yüksek sosyal desteğinin olması çocuk istismarı potansiyelini iki kat azaltır (Li, Godinet ve Arnsberger, 2011). Merksy ve arkadaşlarına (2009) göre de annenin çocuğunu istismar etmesindeki önemli risk faktörlerinden biri sosyal yalıttır. Annelerin arkadaşlarından aldığı sosyal desteğin kalitesi, sahip olduğu arkadaş sayısı, arkadaşlarıyla iletişim kurma düzeyi, dostluklarının ve romantik ilişkilerinin kalitesi, annelerin istismar riskini etkileyen faktörlerdendir (Bishop ve Leadbeater, 1999).

Garbarino ve arkadaşlarına göre (1988) aile-çevre arasındaki kısıtlı bağlantılar, aile içinde olumsuz etkileşimlerin artmasına ve bu da çocuk istismarı ve ihmali açısından potansiyel risk faktörlerinin oluşmasına neden olabilir çünkü ailenin çevresine olan kapalılığı, aile içinde yaşanan sorunlarını giderebilmesi ya da ailedeki bireylerinin sıkıntıları tolere edebilmesi için çevresinden sosyal destek bulmasını kısıtlar (Akt., Gracia ve Musitu, 2003). Bu nedenle ebeveyn çocuk arasındaki ilişkilerin olumlu şekilde kurulabilmesi için ailenin çevresi ile etkileşim halinde bulunması çok önemlidir. Ayrıca, ebeveynin sosyal desteğinin durumu sahip olduğu role ilişkin hassasiyetini etkilediğinden, annelerin bebeklerine karşı sevgi dolu ve çocuklarının da gelişimlerini destekleyici bir yaklaşımla davranmalarını sağlar (Crnic ve ark., 1983).

Yüksek riskli çevrede yaşayan anneler diğer ortamdakilere göre daha stresli bir hayat sürerler ve ayrıca sosyal ağları dar, fiziksel sağlıkları ve sosyal iyi oluşları yetersizdir. Yüksek risk taşıyan ebeveynlerin sosyal desteklerinin az ve çocuklarına karşı olumsuz algılarının fazla olduğu belirtilir (MacKenzie, Kotch ve Lee, 2011).

Cohen ve Wills (1985) de sosyal destek ile stresi birlikte değerlendirmişlerdir. Öncelikle, sosyal destek derecesi ebeveynin stresöre, stres sonucuna ve desteğin yeterliliğine yüklediği değere bağlı olarak yaşadığı stresi azaltır. Bu nedenle önemli olan ve üzerinde durulması gereken ebeveynin algıladığı sosyal desteğin yeterliliğidir. İkinci olarak, stres ölçümü, azaltılmış sosyal destek ve aşırı düzeydeki stresin göstergeleri olabilecek, ebeveynleri olumsuz yönde etkileyen potansiyel yaşam olaylarını ortaya koyabilir. Üçüncüsü, sosyal destek kaynakları köken (aile, okul, iş vb.) ve temin edilebilir (ekonomik, duygusal, nesnel) şekilde iki tür olabilir. Bu nedenle ölçümler sosyal destek türlerini geniş kapsamda yansıtmalıdır. Son olarak sosyal desteğin, stres ve istismar riski arasındaki ilişkide rolünü ortaya koyabilmek için öncelikle stresin istismar riski ile doğrudan ve bağımsız bir ilişkisi olduğu gösterilmelidir.

Runtz ve Schallow (1997) tarafından algılanan sosyal desteğin psikolojik rahatlama yarattığı, adeta stresle baş etme mekanizması olarak işlev gördüğü belirtilmiştir. Sorias (1989)'a göre; sosyal destek, yaşam stresinin üstesinden gelmeyi kolaylaştırdığı için aileyi rahatlatıcı bir faktördür. Thoits (1986) de ortaya çıkan stresli olaylar karşısında çevreden alınan yardımların kişinin stresle baş etme çabalarını etkilediğini belirtmiştir. Kişinin stresle baş etme sürecinde sosyal destek, bireyin yaşadığı stresli durumu, stresöre verdiği anlamı ve olay karşısında sergilediği duygusal tepkisini değiştirmesini sağlar. Çevre tarafından sağlanan yardım somut, araçsal ya da duygusal olabilir. Her durumda sosyal destek stresli olay veya durumun olumsuz etkilerinin azalmasında etkilidir (Akt., Çakır ve Palabıyıköğlü, 1994).

MacKenzie ve arkadaşları (2011) çalışmalarında indekste yer alan risk faktörleri arasından tek bir faktörün çocuk istismarını öngörmek için yeterli olmadığını ortaya koymuşlardır. Çocuk istismarının risk faktörlerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıktığı bilinmektedir. Dolayısıyla çocuk istismarının değerlendirilmesinde birçok faktörün bir arada ele alınması önemlidir. Bu araştırmanın kapsamına ise çocuk

istismarı potansiyeli ve annelerin çocuklarını kabul/red algısı ile annenin algıladığı stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği alınarak bu değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde stres, aile işlevselliği ve sosyal yalıtım ile çocuk istismarı arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalardan söz edilmiştir. Daha sonra ebeveyn kabul red kuramıyla ilgili yapılan araştırma bulguları ele alınmıştır.

2.1. Stres ve Çocuk İstismarı Potansiyeli ile İlgili Araştırmalar

Stres, çocuk istismarına yol açan önemli risk faktörlerinden biridir. Webster-Stratton'un (1988) ebeveynlerin çocuklarını normal dışı algılamasını, ebeveyn çocuk rolleri ve ebeveyn uyumunu incelediği çalışmasında stresli annelerin çocuklarını daha sapkın davrandığı yönünde algıladığı görülmüştür. Ayrıca bu annelerin çocuklarını daha çok kontrol edip, komut verdiği ve daha çok eleştiride bulunduğu ortaya konmuştur.

İstismar mağduru çocukların anneleri ile çocuklarını istismar etmediği bilinen annelerin ebeveynlik stresi ve sosyal destek düzeylerinin karşılaştırıldığı bir çalışmada, istismarcı annelerin sahip olduğu çocuk sayısının fazla, stres düzeylerinin yüksek, sosyal destek düzeylerinin ise düşük olduğu saptanmıştır (Chan, 1994).

Alkol bağımlısı ailelerde stres, sosyal destek ve çocuk istismarı arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmada babaların sosyal destek ve stres düzeyinin çocuk istismarı üzerinde bağımsız yordayıcı oldukları, annelerde ise sosyal desteğin bağımsız yordayıcı olduğu ve sosyal desteğin çocuk istismarı üzerinde stresin etkisine aracılık ettiği saptanmıştır. Ayrıca ömür boyu süren alkol problemlerinin çocuk istismarı üzerinde yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmüştür (Muller, Fitzgerald, Sullivan ve Zucker, 1994).

Rodriguez ve Green (1997) ebeveynlik stresi, öfke ve çocuk istismarı potansiyeli arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmada ebeveynlik stresi ve öfkenin çocuk istismarı potansiyeli ile ayrı ayrı ilişkili olduğu belirlenmiş, ayrıca değişkenlerin bir arada etki düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür.

Yaşam stresleri ve sosyal desteğin etkileşiminin çocuk istismarı üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacıyla yürütülen boylamsal bir çalışmada anneler ile doğumdan kısa bir süre sonra ve bebek bir yaşına girdiğinde görüşülmüştür. Daha sonra Çocuk İstismarı ve İhmal Merkezi takip edilerek istismar raporları

incelenmiştir. İki ve üç yaşındaki çocukların istismar raporları ile bir yaşındaki çocukların istismar raporları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca iki ve üç yaşındaki çocukların istismar raporları ile annelerin stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sosyal desteğin ise tampon görevi yaptığı saptanmıştır (Kotch ve ark., 1997).

Cadzow ve Armstrong (1999) erken postpartum dönemdeki annelerin çocuk istismarı potansiyellerini incelemiştir. Finansal stres, gelir düzeyinde değişkenlik ve ebeveynlik stresi, diğer faktörler arasında (çocukluk istismar geçmişi olma, genç annelik, düşük eğitim düzeyi, madde kötüye kullanımı) fiziksel istismar üzerinde en fazla belirleyiciliği olan etmenler olduğu ortaya konmuştur.

Dopke ve Milner (2000) tarafından çocuk istismarı risk düzeyi düşük ve yüksek olan annelerin stres atıfları, tutumları ve disiplin tarzlarının çocuğun uyumsuz davranışları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. İstismar riski yüksek annelerin stres düzeylerinin daha yüksek olduğu, çocuğun uyumsuz davranışlarına karşı olumsuz yaklaşım sergilediği ve ebeveynliği bir tehdit olarak algıladığı saptanmıştır.

Slack ve arkadaşları (2011) tarafından erken çocukluk dönemini takiben gerçekleşen istismarın risk ve koruyucu faktörlerinin araştırıldığı 3 farklı boylamsal çalışma incelenmiştir. Ailenin ekonomik zorluklar yaşaması ve ebeveyn öz-yetkinliği ile çocuğun istismar edilmesi arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ebeveynlik stresi yüksek olan annelerin diğer annelere göre çocuklarını istismar etmeye daha eğilimli olduğu ortaya konmuştur.

Bir diğer çalışmada ise istismarcı ebeveynlerin çocuklarıyla kaçınmacı etkileşime girdiği görülmüş ve ebeveynlik stresi ile uyumsuz ebeveynlik arasında güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Kaçınmacı duygusal düzenleme stratejisine sahip ebeveynlerin etkisiz ebeveynlik seçimlerine daha yatkın hale gelebildikleri tespit edilmiştir (Shea ve Coyne, 2011).

Pereira ve arkadaşları (2012) ebeveynlik stresinin istismar geçmişi ve ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkiye aracılık etkisini incelemiştir. Araştırmada ebeveynlik stres düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarına karşı daha az hassas oldukları belirlenmiştir. Ebeveynlik stresinin annelerin istismar geçmişi ve güncel ebeveynlik davranışları arasında aracı olduğu da saptanmıştır.

Bir başka çalışmada ebeveynlik stresi ve depresif semptomların anne ve babaların, kendilerinin ve eşlerinin ebeveyn çocuk iletişimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ebeveynlik stresinin açık ebeveyn çocuk ilişkisini etkilediği ortaya konmuştur (Ponnet ve ark., 2013).

Annenin çocuğuna karşı şiddet içeren davranışlarda bulunmasında risk faktörlerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada çocuk-ebeveyn ve aile ile ilgili 20 risk faktörü belirlenmiştir. Araştırmaya katılan annelerin %6'sının katı şiddet davranışları sergilediği görülmüş, ayrıca iş ve aile ile ilgili stres ve sosyal destek düzeyinin çocuğa yönelik şiddet davranışları üzerinde risk faktörü olduğu ortaya konmuştur (Peltonen, Ellonen, Pösö ve Lucas, 2014).

Tucker'ın (2014) çalışmasında belirttiği üzere çocuk istismarı potansiyeli üzerinde stresin rolünü iyi anlamak önemlidir. Her stresli ebeveynin çocuğunu istismar etmediği bilindiğinden strese ek olarak hangi faktörlerin ebeveynler üzerinde risk oluşturduğu belirlenmelidir. Stres ve sosyal yalıtımın bir arada çocuk istismarı riskinin bağımsız yordayıcılar olduğunu saptamıştır (Tucker, 2011).

Ebeveynlerin çocuklarını istismar etme potansiyellerinin yordayıcılarının belirlendiği bir çalışmada altı yaşından büyük çocuğu olan Arap ve Yahudi ebeveynlerle çalışılmıştır. Tehdit ve kontrolsüzlük algısı yüksek olan annelerin ebeveynlik tarzlarının daha stresli ve daha sert, olumsuz duyguların düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Finzi-Dottan ve Harel, 2014).

Yukarıda verilen araştırma bulguları annenin yaşadığı stresin çocuk istismarında önemli bir rol oynadığını ve sosyal desteğin de araştırmaya dâhil edilmesinin önemini göstermiştir. Araştırmanın bir diğer değişkeni olan ailenin işlevselliği ve çocuk istismarı ilişkisini inceleyen araştırmalara ise aşağıda yer verilmiştir.

2.2. Aile İşlevselliği ve Çocuk İstismarı Potansiyeli ile İlgili Araştırmalar

Aile işlevselliği, çocuk istismarı araştırmalarında dikkate alınan önemli bir risk faktörüdür. Alanyazında aile işlevselliği, evlilik doyumu, aile içi şiddet, gelir düzeyi gibi çeşitli faktörlerde ele alınarak incelenmiştir.

Evlilik ilişkisindeki doyum ve ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yürütülen bir meta analizde 68 araştırma incelenmiştir. Araştırmada bu değişkenler

arasında pozitif yönde manidar bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Erel ve Burman, 1995).

Evlilik doyumunu ve ebeveyn çocuk ilişkilerinin incelendiği boylamsal bir çalışmada evli çiftler iki yıl boyunca gözlemlenmiştir. Evlilikten alınan doyum yükseldikçe ebeveyn çocuk ilişkisinin kalitesinin yükseldiği, ebeveyn çocuk ilişkisinde taleplerin düştüğü görülmüştür (Shek, 1998).

Düşük gelir düzeyine sahip ihmalkar ve ihmalkar olmayan toplam 205 ailenin aile işlevselliğinin incelendiği bir araştırmada ihmalkar anneler daha çok aile içi çatışma yaşadıklarını, aile içinde duyguların daha az ifade edildiğini fakat bağlılığın az olmadığını bildirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda ihmalkar ailelerde organizasyonun az ve kaotik, sözel ifadenin yetersiz olduğu, olumlu duyguların az, olumsuz duyguların çok ifade edildiği ortaya konmuştur (Gaudin, Polansky, Kilpatrick ve Shilton, 1996).

Aile içi şiddet görülen aile ortamlarında çocukların istismara uğrama ihtimalinin incelendiği bir çalışmada eşin şiddet gördüğü ailelerde çocuk istismarı görülme oranının yüksek olduğu ortaya konmuştur. Eşe karşı uygulanan fiziksel şiddet arttıkça fiziksel çocuk istismarı olasılığının da arttığı tespit edilmiştir (Ross, 1996).

Pelcovitz ve arkadaşları (2000) tarafından fiziksel istismar mağduru gençler üzerinde yürütülen bir çalışmada fiziksel istismar ile aile işlevselliği arasındaki ilişkiler incelenmiştir. İstismar mağduru olan gençlerin aile ortamlarının uyum ve bağlılığını zayıf, ebeveynlerini ise daha az bakım veren ebeveynler olarak algıladığı tespit edilmiştir.

İstismar edici aileler ve istismarcı olmayan ailelerin aile dinamikleri karşılaştırıldığı bir araştırmada, ilk grubun aile işlevselliğinin diğer gruba göre daha zayıf olduğu görülmüştür. Bireyleşme, eşitlik, esneklik, denge, iletişim ve rol yapısı boyutlarının hepsinde daha düşük puan elde etmişlerdir. İstismarcı ailelerin değişiklik konusunda daha az esnek ve daha az beraber zaman geçiren aileler oldukları belirlenmiştir. Bu ailelerdeki rol yapısının daha istikrarsız ve aile içi iletişimin diğer ailelere göre daha az olduğu görülmüştür (Paavilainen ve ark., 2001).

İstismar ve ihmal görülen aileler arasındaki çocuk, aile ve tedavi değişkenleri ile aile işlevselliği arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada aile koruma programı uygulanarak araştırma sonunda aile işlevselliği düzeyi ile istismar türleri arasında

anlamli bir iliski bulunmamistir. Ancak aile koruma programlarina ileriki calismalarda ele alinmasi adina inanilirlik kazandirmistir (Harvan, 2001).

Tajima (2002) tarafından da benzer sekilde aile ici siddet gorulen ve gorulmeyen evlerde cocuk istismari risk faktorleri arasindaki iliskiler incelenmistir. Aile ici siddetin yasandigi evdeki cocuklarin fiziksel ve sozel olarak istismar edilmeye daha yatkın olduğu belirlenmiştir.

Higgins ve McCabe (2003) cocukluk döneminde istismar ve aile işlevselliğinin iliskisi ile sonraki dönemler gösterdikleri uyum sorunlarını incelemişlerdir. Araştırma sonuçları uyum, bağlılık gibi aile dinamiklerinin, aile yapısı ve tutumlardan daha önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Kanoy, Ulku-Stenier, Cox ve Burchinal (2003) tarafından yapılan doğum öncesi dönemden başlayıp bebeğin doğuşunu takiben 2. ve 5. yıllarda izlenen boylamsal çalışmada evlilik çatışmasının çalışma sonuna kadar artış gösterdiği ve ebeveynlerin bu çatışma arttıkça daha sık ve katı şekilde çocuklarını cezalandırdıkları ortaya konmuştur. Aynı çalışmada evlilik ilişkisinin kalitesi ile fiziksel ceza kullanma arasında ilişki olduğu belirlenmiştir.

Fiziksel istismar ve ihmalin çeşitli risk faktörlerinin tanımlanması amacıyla yapılan bir meta analizde; fiziksel cocuk istismari ile ebeveynin cocuğu problem olarak görmesi, ebeveynin öfkesi, aile içi çatışma ve aile uyumu olmak üzere dört risk faktörü arasında yüksek etki büyüklüğü (effect size) saptanmıştır. Ayrıca istismar edilen çocukların yüksek düzeyde çatışma olan ev ortamında yaşama oranının yüksek olduğu ortaya konmuştur (Stith ve ark., 2009). Bu, birçok durumda aile içi siddeti içermektedir.

Davranış sorunları olan çocuklara sahip risk grubundaki 73 anne ile yapılan çalışmada annelerin ebeveyn bağlanma stilleri, istismar potansiyelleri, işlevsiz ebeveynlik tarzları ve kişisel istismar geçmişleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre zayıf bağlanma, işlevsiz ebeveynlik uygulamalarını ve istismar potansiyelini yordamaktadır. Bu sonuçlar anne ile cocuk arasındaki ilişki kalitesinin istismar riski üzerindeki önemini ortaya koymaktadır (Rodriguez ve Tucker, 2011).

2.3. Sosyal Yalıtım ve Çocuk İstismarı Potansiyeli ile İlgili Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde sosyal destek düzeyinin cocuk istismari üzerindeki etkisinin birçok araştırma ile ortaya konduğu görülür. Yüz beş anne ile yapılan üç

aylık boylamsal bir çalışmada anne ocuk ilişkileri üzerinde sosyal destek ve stres arasındaki ilişki incelenmiştir. Özel ilişkileri daha güçlü, arkadaş desteği olan ve daha az stres yaşayan anneler çocuklarından ve annelik rollerinden daha çok keyif almaktadırlar (Crnic ve ark., 1983).

Bir başka çalışmada da annelerin ocuk istismarı potansiyeli ile durumsal stres düzeyleri ve sosyal ağlarının genişliği arasındaki ilişki araştırılmıştır (Gaudin ve Pollane, 1983). Çocuklarını istismar eden annelerin zayıf ve daha az destekleyici sosyal ağları olduğu, arkadaşları ve komşuları ile kurdukları ağların sınırlı olduğu ve akraba ilişkilerinin de istismarcı olmayan annelere göre daha zayıf olduğu araştırmada ileri srlmştir.

Adamkos ve arkadaşları (1986) anne-ocuk stres belirleyicisi olarak sosyal desteğin rolünü araştırmışlardır. Annelerin günlük işleri aile yeleri ile paylaşması, acil yardımın uygulanabilirliği, ilişkilerden memnun olma, topluma katılım derecesi olarak ölçülen annelik sosyal desteğinin ebeveynlik stres düzeyi ile olumsuz ilişkisi olduğunu saptamışlardır. Ayrıca yüksek stres düzeyine sahip olan anneler arasında yüksek seviyede sosyal destek algılayan anneler, sosyal destek algısı düşük olan annelere göre çocuklarına daha fazla teşvik sağladığı grlmştir.

Corse ve arkadaşları (1990) istismarcı anneler ile kontrol grubundaki annelerin sosyal destek ağlarını ve ayrıca sosyal destek ağları ile ebeveynlik inanç ve davranışlarını karşılaştırmışlardır. İstismarcı annelerin akraba olmadıkları yaşıtlarından daha az sosyal destek aldıklarını, akrabaları ile düzgün ilişkiler kuramadıklarını ve daha kapsamlı çevreleri ile sınırlı ilişki kurduklarını gözlemlemişlerdir.

Jennings, Stagg ve Connors (1991) annenin kişisel ve anne olmasıyla kazandığı sosyal destek ağları ile çocuğu ile etkileşimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Kişisel sosyal ağlarından memnun olan anneler ile annelik kaynaklı sosyal ağları geniş olan annelerin çocuklarına daha çok övgü sözleri söyledikleri ve daha az kontrolcü oldukları belirlenmiştir.

Hashima ve Amato (1994) tarafından yrtlen çalışmada 1.035 ebeveynin sosyal etkinlik, sosyal destek ve ebeveynlik davranışları incelenerek, düşük gelir düzeyine sahip ebeveynlerin algılanan sosyal destek seviyeleri ile cezalandırıcı ebeveynlik davranışları arasında olumsuz bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Burrel, Thompson ve Sexton (1994) sosyal desteğin istismar riskini bağımsız olarak yordamadığını fakat istismar potansiyeline dolaylı olarak aracılık eden diğer risk faktörlerini etkilediğini ortaya koymuşlardır. Bu risk faktörlerinden biri de strestir.

Düşük gelir düzeyine sahip annelerin sosyal destek ağları ve aile yapılarının incelendiği bir çalışmada çocukların sosyal ve bilişsel gelişimi ile annelerin ebeveynlik tarzları arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Sosyal destek ağı geniş olan annelerin çocuklarıyla ilişkilerinin daha duyarlı olduğu tespit edilmiştir (Burchinal, Follmer ve Bryant, 1996).

Coohey (1996) sosyal izolasyonun çocuk istismarı üzerindeki etkilerini araştırmak üzere düşük gelir düzeyine sahip çocuklarını istismar eden ve etmeyen aileler ile çalışmıştır. Araştırmada arkadaşlarından ve aile üyelerinden aldığı sosyal destek az olan annelerin çocuklarını istismar etme riskinin arttığı saptanmıştır.

Sosyal desteğin çocuk istismarı ve ihmali üzerindeki doğrudan etkilerinin gözlemlendiği bir çalışmada istismarcı annelerin akrabalarından oluşan küçük bir sosyal ağı olduğu belirlenmiştir. Bu kişilerin akrabalarından düşük düzeyde günlük somut destek aldıkları görülmüştür (Albarracin, Repetto ve Albarracin, 1997).

Coohey (2001) tarafından genişletilmiş aile sistemi içinde faaliyet gösteren tutum, davranış ve aile yapıları ile sosyal ağlar, sosyal destek ve çocuk istismarı ile ilişkisi araştırılmıştır. Çocuklarını istismar eden ebeveynlerin akrabalarıyla daha az iletişim kurdukları ve yeterli sosyal destek kaynakları veya geniş aile desteği olan annelerin çocuklarını istismar etme riskinin düşük olduğu ortaya konmuştur.

Çocuk ve gençlerin istismarında rol oynayan bireysel, ailevi ve aile dışı risk faktörlerinin incelendiği boylamsal bir çalışmada annenin çocuk doğurduğu yaşın istismar üzerinde güçlü bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sosyal destek alan annelerin çocuklarını istismar etme düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür (Merksy ve ark., 2009).

İlköğretim çağındaki çocukların istismar edilme riskleri ve koruyucu faktörlerin belirlenmesi amacıyla yürütülen bir çalışmada okula devamı düşük çocukların, yaşam olayları stresi yüksek ailelerin ve istismar geçmişi olan annelerin daha çok istismar edici davranışlar sergilediği görülmüştür. Ayrıca evli annelerin, yüksek

eğitim düzeyine sahip olan annelerin ve sosyal desteği yüksek ailelerin ocuk istismarı düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Son olarak eğitim seviyesi düşük annelerin yeterli sosyal destek aldığında istismar düzeyinin azaldığı ortaya konmuştur (Li ve ark., 2011).

Kang'ın (2012) alışmasında ortaya koyduğu üzere; sosyal destek, aile işlevselliğini arttırıp psikosomatik belirtileri düşürdüğünden dolayı hizmet kurumlarının kullanım düzeyini azaltmaktadır. Sosyal destek azaldığı zaman aile işlevselliği zayıflayacağı veya psikosomatik belirtiler artacağından dolayı ebeveynlerin hizmet kurumlarına olan ihtiyaı artacaktır.

İhmalkr ailelerin algılanan sosyal düzeyleri arasında maddi sıkıntı ve kişisel kontrol aracı değişkenlerinin incelendiği bir çalışmada, algılanan sosyal desteğin maddi sıkıntıyı azalttığı, kişisel kontrolü arttırdığını belirlenmiştir. Maddi sıkıntı azalıp kişisel kontrol artınca da ihmalkar ebeveynliğin azaldığı görülür (Kang, 2013)

Keeling (2013) Bağlanma kuramı merceğinden istismarın kuşaklar arası aktarımı ve gelişimsel psikopatoloji modelinin risk faktörlerini araştırmıştır. Araştırmada algıladıkları sosyal destek düzeyi düşük olan annelerin daha stresli olduğu ve çocuklarını daha problemliler gördüğü ve problemliler davranışlarını pekiştirici davrandığı saptanmıştır.

Bir başka çalışmada annelerin ocuk istismarı potansiyeli, sosyal destek ve stres düzeylerine ek olarak bilişsel süreçlerin rolü incelenmiştir. Araştırmada sosyal desteğin stres ve istismar potansiyeli arasındaki ilişkiye tampon görevi yaptığı belirlenmiştir (Rodriguez ve Tucker, 2014).

Yukarıda verilen araştırma bulguları ocuk istismarında stres, aile işlevselliği ve sosyal yalıtımın önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada değişkenlerin hepsi bir arada ele alınarak annenin ocuk istismarını yordayıp yordamadığı incelenmiştir.

2.4. Ebeveyn Kabul Red Kuramıyla İlgili Araştırmalar

Ebeveyn kabul red kuramının dahil edildiği araştırmalar genellikle kabul/red davranışlarının ocuk üzerindeki etkilerini açıklar şekildedir (Erlor, 2011; Gençtoprak, 2010; Lila, Garca ve Gracia, 2007; Ummunel, 2007; Batum, 2007; Sözügeçer, 2011). Annelerin psikolojik ve sosyal durumlarının kabul red

davranışları üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar sınırlıdır (Kerimoğlu, 2012; Kutlu, 2011; Yıldız, 2009).

Haktanır ve arkadaşları (1999) Türkiye’de ebeveyn tutumu konulu araştırmalarında ailenin sosyo-ekonomik seviyesi arttıkça ebeveynlerin demokratik tutum sergileme seviyesinin yükseldiğini, ailenin sosyo-ekonomik seviyesi azaldıkça istismar ve ihmal tutumlarının arttığını belirtmişlerdir. Ayrıca ailelerin çocuktan beklentilerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ve çocuğa karşı davranış ve tutumların da bu beklentiler doğrultusunda değiştiğini tespit etmişlerdir.

Pakistan’ın kırsal kesimlerinde yürütölen bir araştırmada fiziksel engelli çocukları olan ebeveynlerin diğer ebeveynlere göre daha çok kabul gösterdikleri, fakat mental retardasyon gibi açıkça belirli olmayan engel durumlarında diğer ebeveynlerle aralarında bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca annelerin, babalara oranla engelli çocuklarına karşı daha reddedici olduğu belirlenmiştir. Son olarak, ebeveynlerin çocuklarına yönelik kabul/red davranışlarının çocuğun cinsiyeti açısından fark olmadığı, annelerin kız çocuklarına ya da erkek çocuklarına yönelik kabul/red davranışlarının benzer olduğu ortaya konmuştur (Ansari, 2002).

Sosyo-költürel düzeyleri farklı olan annelerin çocuklarını kabullenme ve reddetme davranışlarının incelendiği bir araştırmada alt sosyo-költürel düzeydeki annelerin çocuklarına karşı daha reddedici oldukları ve ayrıca çocuğun cinsiyetinin, annelerin çocuklarını kabul ve red davranışları üzerinde etkisi bulunmadığı saptanmıştır (Toran, 2005).

Demetriou ve Christodoulides (2006) tarafından Kıbrıs Rum kesiminde yaşları 9-12 arasında değişen 220 çocukla yapılan çalışmada çocukların, ABD’deki yaşıtları ile karşılaştırmalı olarak, ebeveyn kabul red boyutu ortaya konmuştur. Çalışmada kız ve erkek çocukların kabul ve red düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Ummunel’in (2007) akran kabulü ile ilgili yaptığı çalışmada ebeveyn kabul red puanının yüksek olmasının çocukta akran reddi ve bazı davranışsal problemler geliştirmesine sebep olabileceği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra annelerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal alt boyutlarından aldıkları puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığı fakat ayrışmamış red

düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı saptanmıştır. Annelerin erkek çocuklarına yönelik ayrışmamış red düzeyi, kız çocuklarına yönelik ayrışmamış red düzeyi ortalamasından daha yüksektir.

Bir başka çalışmada fiziksel ve duygusal istismar ve ihmal, kontrol teorisine dayalı olarak, ebeveyn çocuk ilişkisi yoluyla incelenmiştir. Araştırmada kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla ebeveynleri tarafından daha yoğun şekilde kontrol altında tutularak yetiştirildikleri saptanmıştır (İşmen Gazioğlu, 2007).

Batum (2007) araştırmasında, öğrenim bozukluğu olan çocukların normal çocuklara göre daha çok ebeveyn reddi algıladıklarını ve davranış sorunu gösterme oranlarının daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca erkek çocuk anneleri arasında çocuğun öğrenme bozukluğu tanısı olma durumu red algısında farklılaşmazken kız çocuk annelerinde gruplar arasında anlamlı bir fark ortaya çıktığını belirlemiştir. Buna göre, çocuğun öğrenme bozukluğu tanısı olmasına rağmen erkek çocuk anneleri oğullarına öğrenme bozukluğu tanısı olmayan çocukların anneleriyle benzer düzeyde sıcaklık gösterir. Ayrıca çocuk algılarına göre erkekler çocuklar kızlardan daha çok ebeveyn reddi algılarlar.

Lila ve arkadaşları (2007) araştırmalarında algılanan ebeveyn kabul/red düzeyi ile çocukların psikolojik uyumunu incelemişlerdir. Annelerin çocuklarını kabul düzeyi, çocukların psikolojik uyumları ile ilgili olduğu, çocuğun anne kabulü algılamasının çocuğun davranış problemleriyle ilgili olduğu saptanmıştır. Ayrıca algılanan anne kabul red düzeyinin çocuğun cinsiyetine göre değişmediği görülmüştür

Yaşar (2009) ilköğretim öğrencilerinin, annelerinin davranışlarına yönelik kabul veya red algılama düzeylerinin, annelerin evlilik uyum ve doyum düzeyleriyle ilişkisini araştırmıştır. Annelerin evlilikten aldıkları uyum ve doyum düzeylerine göre çocukların anne-çocuk ilişkisinde kabul/red algılama düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Ayrıca çalışma bulgularında, çocukların EKRÖ ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığı ortaya konmuştur.

Yıldız (2009) okul öncesi dönem engelli çocuğa sahip annelerle yürüttüğü çalışmada engelli çocuğa sahip annelerin toplam reddetme puanı ve toplam umutsuzluk puanı arasında pozitif yönde bir ilişki bulmuştur. Ayrıca annelerin engelli çocuğunu kabullenme veya reddetme davranışına ait algısı ve umutsuzluk

düzeyi arasında doğrusal bir ilişki olduğunu, annenin çocuğu reddetmesi durumunda daha umutsuz olduğunu, kabullenme davranışı arttıkça umutsuzluk düzeyinin azaldığını saptamıştır.

Rohner, Parmar ve Ibrahim (2010) yaş ortalaması 11.36 olan 205 kişilik örneklem üzerinde Kuveyt'li çocukların ebeveyn ve öğretmenlerine yönelik kabul-red algılamalarını araştırmışlardır. Çalışmada erkek çocukların aldığı ortalama ebeveyn kabul puanı kız çocukların aldığı ortalama puandan yüksek olsa da ortalamalar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır.

Çocukların ebeveynlerinin davranışlarını kabul edici veya reddedici algılamaları ile psikolojik uyumları ve akademik başarılarının ilişkisinin incelendiği bir araştırmada (Gençtoprak, 2010), çocukların anne-baba ile ilişkilerinde algıladıkları kabulün, psikolojik uyumlarını olumlu yönde etkilediği ve akademik başarılarını arttırdığı saptanmıştır. Ayrıca erkek öğrencilerin anne ile ilişkilerinde kabul algılarının kız öğrencilerden düşük olduğu belirlenmiştir.

Ebeveyn kabul ve reddinin kültürler arasında nasıl farklılaştığının incelendiği bir araştırmada anne-baba reddi ile baba kabulünün, bireyci ve toplulukçu ülkelerde birbirinden farklılaştığı tespit edilmiştir. Hem bireyci hem de toplulukçu ülkelerdeki ergenler babalarından daha çok kabul, daha az red algıladıklarını bildirirlerken; toplulukçu ülkelere göre bireyci ülkelerde annelerini daha az reddedici algıladıkları görülmüştür. Anne kabulünde ise kültürlerarası farklılık gözlenmemiştir. Ergenlerin ebeveyn kabul-red algılarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, erkek ergenlerin, kızlara göre daha fazla red ve daha az kabul algıladıkları gözlenmiştir (Dwairy, 2010).

Ebeveyn kabul reddi ile sosyal becerileri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada (Erler, 2011), ebeveyn red puanları arttıkça, çocukların sosyal beceri puanlarının azaldığı; ebeveyn kabul puanı arttıkça sosyal beceri puanlarının arttığı saptanmıştır. Ayrıca çocukların cinsiyetlerine göre annelerin ebeveyn kabul red ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir.

Sözügeçer (2011) çocukların bağlanma güvenliği, aile işlevleri ve davranış problemleri arasındaki ilişkide anne kabul/red algılarının aracı rolünü incelediği araştırmasında çocukların annelerinden algıladıkları kabul ve reddin alt boyut puan

ortalamlarına baktığında, sıcaklık-duygulanım, düşmanlık-saldırganlık ve umursamazlık-ihmal boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığını; yalnızca farklılaşmamış red boyutunda anlamlı bir farklılık gözlemlendiğini tespit etmiştir. Farklılaşmamış red boyutundaki cinsiyetler arasındaki farka göre, erkek öğrencilerin algıladıkları farklılaşmamış red düzeyi, kızların algıladıkları farklılaşmamış reddin daha yüksek bulunmuştur.

Kutlu (2011) araştırmasında farklı gelişim gösteren çocuk sahibi olan annelerin çocukları ile ilişkilerinde ortaya çıkabilecek düşmanlık-saldırganlık ve kayıtsızlık ihmal eğilimleri ile annelerin depresyon düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma bulguları annelerin düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve depresyon değişkenleri arasında pozitif yönlü ve manidar bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Serebral palsili çocuğu olan annelerin algıladıkları sosyal desteğin, çocukları ile olan ilişkilerindeki kabul edici ve reddedici tutumlara etkisini incelemek amacıyla yapılan bir çalışmada annelerin algıladıkları sosyal desteğin anne çocuk ilişkileri üzerine olumlu bir etkisi olduğu, annelerin algıladığı sosyal destek düzeyi arttıkça çocukları ile olan ilişkilerinin daha iyi olduğu belirlenmiştir. Sosyal destek algısı yüksek olan annelerde çocuklarını kabul etme davranışları daha fazla görülürken, sosyal destek algısı düşük olan annelerin çocuklarını reddetme davranışını daha çok gösterdikleri belirlenmiştir (Kerimoğlu, 2012).

Yukarıdaki araştırmalarda annenin kabul/red algısı ile bazı değişkenlerin (depresyon, sosyal destek, umutsuzluk, evlilik doyumu vb.) ilişkisi açıklanmıştır. Benzer şekilde bu çalışmada da annenin çocuğuna yönelik kabul/red algısının stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği ile ilişkisine ve bu algının çocuğun cinsiyetine göre değişip değişmediğine bakılmıştır. Alanyazındaki araştırmalar çocuğun annesinin davranışlarını kabul edici veya reddedici algılamasının onun kişilik, davranış ve sosyal gelişimi üzerindeki etkisini göstermiştir. Bu çalışmada yalnızca çocuğun cinsiyetine göre annesinin davranışlarına yönelik kabul/red algısının değişip değişmediği incelenmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın yönteminden söz edilmiştir. Daha sonra çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama araçlarının uygulanışı ve veri analizinde kullanılacak istatistiksel teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın amacı, annelerin algılanan stres ve sosyal destek düzeyleri ile aile işlevselliğinin çocuk istismarı potansiyelleri üzerindeki yordayıcı etkilerinin araştırılmasıdır. Çalışma, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkileri betimlemek, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek amacı taşıdığından betimsel araştırmalar kapsamındadır. Diğer yandan araştırmanın değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi bakımından da ilişkisel olduğu söylenebilir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu çocuklar ve annelerinden oluşmaktadır. Katılımcılar Sinop il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim kurumlarında 2012-2013 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile bu öğrencilerin anneleridir. Çalışma kapsamında 252 öğrenci ve 252 anneye ulaşılmış olmakla beraber analiz varsayımlarının kontrolü sırasında kayıp veri, uç değer, tutarsız ölçek indeksi nedenleriyle toplam 45 anne-çocuk ikilisine ait veriler araştırmadan çıkarılmıştır. Böylece araştırmaya 207 öğrenci ve annesine ait bilgiler ile devam edilmiştir. Aşağıda Tablo 1'de öğrencilere ait bilgiler özetlenmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin Özellikleri (n=207)

	<i>Kategoriler</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
<i>Cinsiyet</i>	Kadın	112	54,10
	Erkek	95	45,90
<i>Sınıf</i>	4. Sınıf	151	72,90
	5. Sınıf	56	27,10

Tablo 1'den izlenebileceği gibi araştırmaya katılan öğrencilerin %54,1'i kadın ve %45,9'u erkektir. Araştırmanın %72,9'unu 4. sınıf, %27,1'ini ise 5. sınıf öğrencileri

oluşturmaktadır. Tablo 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin annelerine ait demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Annelerinin Demografik Özellikleri (n=207)

	<i>Kategoriler</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
<i>Çalışma Durumu</i>	Çalışıyor	77	37,20
	Çalışmıyor	130	62,80
<i>Öğrenim Durumu</i>	İlkokul	76	35,30
	Ortaokul	23	11,10
	Lise	61	29,50
	Üniversite	45	21,70
	Yüksek Lisans/Doktora	3	1,40

Tablo 2’ye göre annelerin %37,2’si çalışıyor iken geri kalan yarıdan fazla kısmı çalışmamaktadır. Ayrıca annelerin çoğunun ilkokul mezunu olduğu, bunu lise ve üniversitenin izlediği; lisansüstü eğitimin ise bu kategoriler içinde en az paya sahip olduğu söylenebilir. Kişisel Bilgi Formundan elde edilen diğer bilgiler Ek-3’te tablo halinde verilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde araştırmada kullanılan veri toplama araçları hakkında bilgiler verilmiştir.

3.3.1. Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri (ÇİPE)

ÇİPE Joel S. Milner tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra ölçek Milner ve Wimberley tarafından Klinik Psikoloji Dergisi’nde yayınlanmıştır (Akt., Kutsal, 2004). İlk kez Türkçe geçerlilik-güvenilirlik için Öner ve Sucuoğlu (1994) birlikte çalışmışlardır. Daha sonra Pişkin (2003) ve son olarak da Kutsal (2004) ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmışlardır.

ÇİPE çocuk fiziksel istismarından şüphelenilen durumlarda ailesel riskin tahmin edilmesini sağlamak üzere hazırlanmış “Katılıyorum” ve “Katılmıyorum” şeklinde cevaplanan 160 sorudan oluşmaktadır. Üç grupta toplanan 10 ölçekten oluşur;

1- Temel klinik ölçek 77 maddeden oluşan “İstismar Ölçeği”dir. Altı alt ölçeği vardır. Sınır istismar puanı 215 olup 166’nın üstü tehlikeli olarak kabul edilir.

2- Geçerlilik ölçeklerinin üç alt ölçeği bulunur. Yalan ölçeği, Tesadüfi cevap ölçeği, Tutarsızlık ölçeği. Sınır puanlar Yalan ölçeği için yedi, Tesadüfi cevap ölçeği için altı, tutarsızlık ölçeği için altı olarak kabul edilir.

3- Bozuk Tepkisi Endeksi: geçerlilik ölçeklerinin farklı birlikteliklerinden oluşur. Alt alanları Kendini iyi gösterme, Kendini kötü gösterme, Tesadüflük endeksi olarak üç tanedir. Yalan ölçeği puanının ≤ 7 , tesadüfi cevap ölçeği puanının ≤ 5 olması halinde kendini iyi gösterme endeksi, tesadüfi cevap puanının ≥ 6 , tutarsızlık ölçeği puanının ≤ 5 olması halinde kendini kötü gösterme (faking bad) endeksi, tesadüfi cevap puanının ≥ 6 ve tutarsızlık puanının ≥ 6 olması halinde ise tesadüflük endeksi oluşur (Öner ve Sucuoğlu, 1994).

Kendini iyi gösterme endeksi, envanteri dolduran kişinin kendisini olduğundan daha olumlu gösterdiğini ortaya koyar. Bu endeksten alınan puan toplam istismar puanı ile birlikte yorumlanır. İstismar puanı 215'ten düşük, kendini iyi gösterme endeksi yüksekse, istismar ölçeğinden alınan puanın birey kendini daha olumlu gösterdiği için düşük olduğu anlamına gelir. Kendini kötü gösterme endeksi ise, envanteri dolduran bireyin kendisini olduğundan daha olumsuz gösterdiğini ifade eder. Bu endeksten alınan puan da istismar puanı ile birlikte yorumlanır. İstismar ölçeğinden alınan puanın düşük, kendini kötü göstermenin yüksek olduğu durumlarda sonuç sadece sınıflandırma amacıyla kullanılır. Ancak istismar puanı yüksek, kendini kötü gösterme de yüksek ise bu kişinin istismar puanı dikkate alınmaz, bireyin istismar puanının yüksek olmasının nedeni olarak kendini olumsuz göstermesi olduğu kabul edilir. Tesadüfi tepki endeksinin yüksek olması durumunda ise istismar puanı değerlendirmeye alınmaz çünkü elde edilen puanının kişinin envanteri rastgele doldurmasından kaynaklı olduğu kabul edilir. Envanter rastgele doldurulduğunda istismar puanını arttırdığı belirlenmiştir. Bir ya da daha fazla geçerlilik ölçeğinden sınır puanların üzerinde puan alındığı takdirde bozuk tepki endeksi hesaplanır (Öner ve Sucuoğlu, 1994).

ÇİPE'nin güvenilirlik çalışması, Milner tarafından Kuder Richardson-20 ve yarıya bölme tekniği kullanılarak hesaplanmıştır. Aracın güvenilirlik katsayılarının Temel İstismar ölçeği için .95–.97 ve alt ölçekler için .54 ile .95 arasında değiştiği bulunmuştur (Pişkin, 2003). Envanterin Türkçe formunun istismar ölçeği için güvenilirlik katsayısı KR-20 ile .89, yarıya bölme tekniği ile ise .90 olarak

belirlenmiştir (Öner ve Sucuoğlu, 1994). Ölçeğin örnek maddeleri Ek-4'te verilmiştir.

3.3.2. Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu (AÇİÖ-AF)

Bu araç annenin çocuğunu kabul ve reddetme davranışlarına ait algılarını ölçer. 1980 yılında Rohner tarafından geliştirilen ölçek 56 maddeden oluşur. Ölçeğin Türkiye'ye uyarlaması ise, Angel ve Erkman tarafından yapılmıştır. Ölçekte sıcaklık-sevgi, saldırganlık-kin, ilgisizlik-ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme olmak üzere dört alt ölçek vardır. Ölçeğin sıcaklık-sevgi boyutu, sıcaklı ve şefkatin bulunduğu ebeveyn kabulü ile fiziksel ve/veya sözel incitici davranışların ortaya konduğu reddedici tutumları ölçer. Saldırganlık-kin boyutu çocuğa yöneltilen öfke, nefret gibi duyguların düzeyini belirler. İlgisizlik-ihmal boyutu ebeveynin çocuğa karşı alakasız, kayıtsız olmasını, ayrışmamış reddetme boyutu ise ret davranışlarının net olmamasına rağmen çocuğun sevilmediğini, istenmediğini veya reddedilmiş hissetmesine sebep olan tutumları saptar. Ölçek 'hemen hemen her zaman doğru', 'bazen doğru', 'nadiren doğru', 'hiçbir zaman doğru değil' seçeneklerinden oluşan 4'ten 1'e doğru puanlanan dördümlü Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilen en yüksek puan 224'tür. Alt ölçeklerden alınan puanların toplamı toplam reddetme puanını verir. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması annenin çocuğunu reddetme oranında yüksek olduğu anlamına gelir (Anjel ve Erkman, 1993).

Orijinal ölçeğin Cronbach alfa katsayıları Sıcaklık ve Sevgi boyutu için .74, Ayrıştırılmamış Reddetme boyutu için .67 düzeyinde bulunmuştur. Anjel ve Erkman'ın (1993) yaptıkları güvenilirlik çalışmasına göre toplam puan alfa katsayısının 0.90 düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Alt ölçeklerin Cronbach alfa katsayıları ilgi-şefkat alt boyutunda .85, saldırganlık-düşmanlık alt boyutunda .80, ihmalkarlık-ilgisizlik alt boyutunda .74 ve ayrışmamış reddetme boyutunda .67 olarak saptanmıştır. Ölçeğin iki ve üç hafta arayla tekrar uygulanma ile elde edilen Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı .46'dır. Ölçeğin örnek maddeleri Ek-5'te verilmiştir.

3.3.3. Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ)

Cohen ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilen ölçek, stresin düzeyini, katılımcıların hayatını ne düzeyde yordanamaz, kontrolsüz ve aşırı yüklü

algıladığına bağlı olarak değerlendirilen bir ölçektir. Algılanan Stres Ölçeği Yerlikaya ve İnanç (2007) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçekte kişiler son bir ay içerisinde bazı duygu ve düşünceleri ne sıklıkta yaşadıklarını, 0 (hiç) ile 5 (çok sık) arasında derecelendirirler. Madde puanları toplanarak katılımcıların algıladığı stres düzeyi belirlenir. Ölçekten alınan yüksek puan algılanan stres düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelir.

Ölçeğin iç tutarlılık Cronbach alfa katsayısı .84 'ün üzerindedir, test tekrar test katsayısı ise .85 olarak bulunmuştur (Cohen ve ark., 1983). Katılımcılara ASÖ Türkçe formu ile birlikte Beck Depresyon Envanteri (BDE) ve Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (DSKE I-II) verilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için hesaplanan iç tutarlılık alfa katsayısının ise .84 olduğu görülmüştür. ASÖ puanları ile BDE ve DSKE-I ve DSKE-II ölçeklerinden alınan puanlar arasında ise sırasıyla .65; .56; .66 düzeyinde pozitif yönlü korelasyon olduğu belirlenmiştir. (Yerlikaya ve İnanç, 2007). Çalışmanın sonuçlarına göre ASÖ Türkçe çevirisi yeterli düzeyde iç tutarlılığa ve ölçüt geçerliğine sahiptir. Ölçeğin örnek maddeleri Ek-6'da verilmiştir.

3.3.4. Aile Ortamı Ölçeği (AOÖ)

Araştırmada Fowler (1980) tarafından geliştirilen ve Usluer (1989) tarafından Türkçeye uyarlanan "Aile Ortamı Ölçeği (Family Environment Questionnaire)" kullanılmıştır. Dörtlü Likert tipinde hazırlanmış olan bu ölçek, birlik-beraberlik ve denetim boyutlarını içeren 26 maddeden oluşur. Her iki alt ölçek için maksimum puan 40 ve 64'dür. Usluer (1989), dilsel eşdeğerlik için ölçeğin İngilizce ve Türkçe maddelerini iki dili de iyi bilen, 85 lise öğrencisine bir ay arayla uygulamıştır. Terazileme tekniğiyle elde edilen varyans analizi ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı kullanılmış, Türkçe ve İngilizce formdan elde edilen puanlar arasındaki farklar istatistiksel yönden anlamsız bulunmuştur. Böylece Türkçeleştirilmiş Aile Ortamı Ölçeği'nin, İngilizce formuyla dilsel eşdeğerliğe sahip olduğu kanısına varılmıştır.

Asıl formun yapı geçerliliği kapsamında Kişilik Araştırma Formu kullanılmıştır. Birlik beraberlik faktörünün dışadönüklük alt testiyle korelasyonu .72, kendini cezalandırma alt testiyle korelasyonu .57, analitik eğilim alt testiyle korelasyonu .59 olarak belirlenmiştir. Türkçeye uyarlanan ölçeğin iç tutarlık düzeyinin alfa katsayısı birlik beraberlik alt ölçeği için .82, denetim alt testi için .74 tür. Bir ila üç

hafta arayla elde edilen test-tekrar test korelasyon alt sayıları 0.61 ila 0.73 arasında bulunmuştur. Ölçekten elde edilen puan kişinin algıladığı ailedeki birlik beraberlik ve denetim düzeyini gösterir (Öner, 2006). Ölçeğin örnek maddeleri Ek-7'de verilmiştir.

3.3.5. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Zimet ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilmiştir. ÇBASDÖ 12 maddeden oluşmuştur ve bireyin sosyal destek kaynağının yeterliliğine ilişkin algısını ölçer. Ölçek "Tamamen Katılmıyorum" (1) ile "Tamamen Katılıyorum" (7) arasında değişen 7'li Likert tipindedir. ÇBASDÖ algılanan sosyal desteğin kaynağı üç alt boyuttadır; bunlar, aile, arkadaşlar ve anlamlı diğerleridir. Ölçeğin alınabilecek en düşük toplam puan 12 ve en yüksek puan 84'tür. Ölçekten alınan puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu gösterir (Eker, Arkar ve Yaldız, 2001).

Asıl formun güvenilirlik katsayısı .84 ile .92 arasında olduğu tespit edilmiştir (Zimet ve ark., 1988). Ölçeğin Türkçe uyarlaması Eker ve Arkar (1995) tarafından yapılmıştır. Psikiyatri hastaları, cerrahi hastalar ve normallerden oluşan üç grupta toplam 150 denek örneklem olarak alınmıştır. Ölçeğin geçerliliğini ölçmek amacıyla U.C.L.A Yalnızlık Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Belirti Tarama Listesi ve Beck Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin, özellikle psikiyatri ve cerrahi örneklerde, genel olarak sosyal destek, yalnızlık, umutsuzluk, olumsuz sosyal ilişki ve belirti tarama listesi ölçekleriyle anlamlı bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları bulgularına göre ölçek, .80 ile .95 arasında değişen yüksek tutarlılık düzeylerine sahiptir (Eker, Arkar ve Yaldız, 2001). Ölçeğin örnek maddeleri Ek-8'de verilmiştir.

3.3.6. Çocuk Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği (Çocuk EKRÖ/K)

Asıl form Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği-EKRÖ Rohner, Saavedra ve Granum (1978) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek kişinin ebeveyninin davranışlarını nasıl algıladığını değerlendirir. Ölçek, Polat (1988) tarafından Türkçeye çevrilmiş, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Erdem (1990) tarafından yapılmıştır (Akt., Öner, 2006). Altmış maddeden oluşan EKRÖ'nün dört alt ölçeği vardır: bunlar 1.Sıcaklık/Şefkat alt ölçeği, 2.Düşmanlık/Saldırganlık alt ölçeği, 3.Kayıtsızlık/İhmal alt ölçeği, 4.Ayrışmamış Red alt ölçeğidir. Ölçekten alınan toplam puan bireyin anne veya

babası ile ilişkisini kabul edici veya reddedici algılamasını ölçer. EKRÖ“de yer alan maddeler “hemen hemen her zaman doğru” (4 puan), “bazen doğru” (3 puan), “nadiren doğru” (2 puan), “hiç bir zaman doğru değil” (1 puan) şeklinde puanlanan dörtlü Likert tipi bir ölçektir. EKRÖ'den alınabilen toplam puan 60 ile 240 arasında değişir; 60 puan kabul algısının en yüksek düzeyde olduğunu gösterirken, 240 puan en yüksek düzeyde red algısını ifade eder.

Çocuk EKRÖ'ye Rohner tarafından 1986 yılında ikinci bir boyut olarak algılanan ebeveyn kontrolü eklemiştir. Ölçeğe Kontrol alt ölçeğinin eklenmesiyle ölçeğin adı “Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği” (EKRÖ/K) olarak değiştirilmiştir. Kontrol alt ölçeği çocuğun ebeveyninin kontrolünü nasıl algıladığını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Kontrol boyutunun bir tarafında düşük ebeveyn kontrolü, izin vericilik, diğer tarafında ise katı ebeveyn kontrolü, kısıtlayıcılık, vardır. Kontrol alt ölçeği puanları EKRÖ'den bağımsız olarak değerlendirilir ve bu alt ölçekten alınabilecek puanlar 13 ile 52 puan arasında değişir (Varan, 2003).

Asıl formun Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının dört alt test için .72 ile .90 arasında olduğu saptanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği için yapılan faktör analizi sonucunda puan varyansının %58'ni açıklayan iki faktör olduğu belirlenmiş ve iki faktör arasında .50 düzeyinde ilişki bulunmuştur. Türkçeye uyarlama çalışmaları ilk olarak Polat (1988), daha sonra Erdem (1990), son olarak Varan (2003) tarafından yapılmıştır. Çocuk EKRÖ'nün Anne formuna ait alt ölçeklerin Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayıları .82 ile .96 arasında değiştiği, toplam iç-tutarlık katsayısının .96 olduğu tespit edilmiştir.

Çocuk EKRÖ/K'nin Türkiye'deki güvenilirlik ve geçerlilik çalışması Varan (2003) tarafından normal ve klinik örneklemeler üzerinde yürütülmüştür. Yaşları dokuz ile 18 arasında değişen ortalama 1700 kız ve erkek katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmada Çocuk/Ergen EKRÖ'nün Anne ve Baba formlarına ait alt ölçeklerin Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayıları .82 ile .96 arasında değişmiştir. Her iki form için de toplam iç-tutarlık katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır. Kontrol alt ölçeğinin iç-tutarlık katsayısı ise Anne Formu için .74 olarak hesaplanmıştır (Varan, 2003). Ölçeğin örnek maddeleri Ek-9'da verilmiştir.

3.3.7. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Annelerin kişisel bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan KBF’de dokuz soru yer alır. Annelerden eğitim düzeyleri, medeni durumları, sahip oldukları çocuk sayısı, çalışma durumlarına ilişkin bilgiler istenmiştir. Kişisel Bilgi Formu Ek-10’da verilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanışı

Bu araştırmaya katılacak bireylere ulaşabilmek için öncelikle Sinop İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden izin alınmıştır (Ek-2). Ardından Sinop il merkezinde belirlenen ilk ve ortaokullara gidilmiştir. Dördüncü ve beşinci sınıfta okuyan öğrencilere sınıf ortamında Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği Çocuk Formu uygulanmıştır. Uygulama sırasında bireylere açıklanarak, bilgi verilmiştir. Veri toplama araçlarına verilecek cevapların içten ve samimi olmasının araştırma sonuçları için çok önemli olduğu araştırmacı tarafından katılımcılara belirtilmiştir. Ölçekleri dolduran öğrencilerin anneleri sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerden destek alınarak okullara çağırılmıştır. Okula gelen annelere Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri, Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği - Anne Formu, Algılanan Stres Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Aile Ortamı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu’nun bulunduğu batarya uygulandıktan sonra kahve arası verilmiştir. Daha sonra araştırmacı anneleri, çocuk istismarı ve ihmalini anlama ve önleme konusunda bilgilendirmiştir. Okula gelmeyen annelere telefonla ulaşılarak gerekli açıklamalarda bulunulmuş ve ölçek bataryaları sınıf öğretmenlerinin desteği alınarak evlerine gönderilmiştir.

3.5. Veri Analizi

Veri analizine geçmeden önce ölçekler analiz programına girilmiş; ters maddeler uygun şekilde kodlanmıştır. Maddelerde kayıp veri olup olmadığı incelenmiş ve saptanan kayıp veri ölçeğin ortalama değeri olarak atanmıştır. Bu işlem sırasında 252 katılımcıdan dördünün ölçeklerdeki çoğu maddeyi cevapsız bırakması nedeniyle analiz dışına çıkarılması söz konusu olmuştur. Böylece veri, analiz varsayımlarının kontrolüne hazırlanmıştır.

Araştırmada 248 bireyin tüm ölçeklere ait toplam puanları hesaplanmıştır. Analizlerde ÇİPE için orijinal ölçek geliştiricisinden yazışmayla elde edilen sözdizimiyle istismar puanları hesaplanırken; diğer ölçeklerde toplam puanlar

kullanılmıştır. Analizlerden önce tek yönlü uç değerler incelenmiş ve 20 bireye ait veriler uç değer olmalarından dolayı analiz dışına çıkarılmış; varsayım kontrolüne 228 bireye ait verilerle devam edilmiştir. Verinin çoklu regresyon analizinin varsayımlarını sağladığı görülmüştür. Bunların yanında çok yönlü uç değerler incelenmiş olup analize, uç değer olduğu belirlenen dört bireye ilişkin veriler de silinerek analizlere 224 katılımcıyla devam edilmiştir. Çoklu bağlantı ve tekillik probleminin incelenmesi aşamasında ise regresyon analizinde varyans büyütme faktörü (VBF), tolerans değeri (TD) ve durum indeks (Dİ) değerlerine bakılmıştır. VBF değerlerinin 10'dan küçük olması; TD değerlerinin 0,10'dan büyük olması ve Dİ değerlerinin ise 30'dan küçük olması değişkenler arasında çoklu bağlantı ya da tekillik probleminin olmadığını gösterir (Büyüköztürk, 2009).

Varsayımların kontrolünden sonra sözdizimi yardımıyla ÇİPE'nin alt ölçeklerinden yalan ölçeği, tesadüfi cevap ölçeği ve tutarsızlık ölçeğine ait puanlarla bu değerlerden türetilen indeksler hesaplanmıştır. Buradaki amaç ölçeği yalan, tesadüfi ve tutarsız cevaplayan bireylerin belirlenmesi ve sonuçların yanıltıcı olmaması adına analizden çıkarılmasıdır. Tesadüfi cevap indeksine göre geçersiz olan 16 birey; istismar puanı 215'ten büyük ve kendini kötü gösterme endeksi (fakebad) değeri yüksek olan bir kişi analizden çıkarılmıştır. Analizler 207 öğrenci ve annesine ait cevaplardan yola çıkılarak tamamlanmıştır.

İlk alt problemin çözümünde, annenin algıladığı stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği değişkenleri bağımsız değişkenler ve çocuk istismarı potansiyeli bağımlı değişken olmak üzere çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Bağımlı değişkenin bir, bağımsız değişkenlerin iki ya da daha fazla sayıda olması durumunda çoklu regresyon analizi kullanılır (Büyüköztürk, 2009). Çoklu regresyon analizinde amaç bağımsız değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki ilişkinin matematiksel bir formülle açıklanmasıdır. Çalışmada gerekli varsayımların kontrolünün ardından standart regresyon analizi enter yöntemiyle işe koşulmuş; analiz sonuçları tablolar yardımıyla açıklanmıştır.

İkinci alt problemin çözümünde ise çoklu regresyon analizi yapılması düşünülerek değişkenin analiz varsayımlarını sağlayıp sağlamadıkları incelenmiştir. Bu aşamada verinin normallik varsayımını sağlamadığı görülmüştür. Normal dağılım gerektiren bir istatistik yöntem uygulanmadan önce uygun yöntemlerle puan dağılımının normalliği incelenip pozitif yönlü bir çarpıklık gözlenince karekök veya

logaritmik dönüşüm yapılır. Negatif yönlü bir dağılım için ise her bir puan, en yüksek puana bir eklenerek bulunan bir sabitten çıkarılarak pozitif çarpık bir yapıya dönüştürüldükten sonra dönüştürülebilir (Büyüköztürk, 2009). Bu nedenle öncelikle anne ölçeği toplam puanları veri dönüştürme işlemine tabi tutulmuş ve değişken çoklu regresyon analizine hazır hale getirilmiştir. Gerekli hazırlıkların ardından standart regresyon analizi enter yöntemiyle işe koşulmuş; analiz sonuçları tablolar yardımıyla açıklanmıştır.

Üçüncü ve dördüncü alt problemlerin çözümünde ise Mann-Whitney U testi ile çocuk istismar potansiyeli, annenin çocuğuna yönelik davranışlarını kabul etme veya reddetme algısı ve çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Parametrik olmayan ve normallik varsayımı gerektirmeyen Mann-Whitney U testi ile birbirinden bağımsız iki grup arasında incelenen değişkenin ölçümlerinin istatistiksel olarak manidar bir farklılık gösterip göstermediği sınıdır (Büyüköztürk, 2009). Buna göre cinsiyet iki kategorili bağımsız değişken; çocuk istismar potansiyeli ve aile çocuk ilişkileri de bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Mann-Whitney U testi öncesinde bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenin her iki kategorisinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. İnceleme sonucu verinin kategorilerde normallik varsayımı sağlamaması nedeniyle t testi yerine Mann-Whitney U testiyle sınaama yoluna gidilmiştir.

Beşinci alt problemin çözümünde çocuğun annesinin davranışlarını kabul edici veya reddedici algılaması ve çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişki Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir. Tüm analizlerde hata payının üst sınırı .05 olarak alınmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmada incelenen alt problemlere ilişkin olarak veri analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma bulguları tablolar yardımıyla gösterilmiştir. Ayrıca alanyazından yararlanılarak bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

4.1. Annenin Algıladığı Stres, Sosyal Yalıtımı Ve Aile İşlevselliği, Çocuk İstismarı Potansiyelini Yordayıp Yordamadığına İlişkin Bulgu ve Tartışma

Birinci alt problemin çözümünde çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Bu amaçla değişkenlerin analiz varsayımlarını sağlayıp sağlamadıkları incelenmiştir. Değişkenlerin dağılımının belirlenebilmesi amacıyla, ortalama, ortanca, mod değerlerinin yanı sıra çarpıklık ve basıklık katsayılarıyla bunların standart hataları hesaplanmıştır. Değişkenlere ait betimsel istatistikler aşağıda Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Algıladığı Stres, Sosyal Yalıtım, Aile İşlevselliği ve Çocuk İstismarı Potansiyeli Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler

	ASÖ	ÇBASDO	AOÖ	ÇİPE
<i>n</i>	207	207	207	207
<i>Ortalama</i>	24,11	62,97	71,42	129,31
<i>Ortanca</i>	24,00	65,00	71,00	108,00
<i>Mod</i>	27,00	84,00	68,00	90,00
<i>Çarpıklık Katsayısı</i>	-0,091	-0,47	0,233	0,902
<i>Çarpıklığın Standart Hatası</i>	0,169	0,169	0,169	0,169
<i>Basıklık Katsayısı</i>	-0,611	-0,49	-0,024	0,543
<i>Basıklığın Standart Hatası</i>	0,337	0,337	0,337	0,337

Tablo 3 incelendiğinde ASÖ ve AOO ölçeklerinin ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olduğu; ÇBASDO'nun modunun yüksek ve ÇİPE'nin modunun düşük ve ortalamasının yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre ASÖ ve AOO'nun normal dağılıma; ÇBASDO'nun hafif sola çarpık ve ÇİPE'nin hafif sağa çarpık dağılıma işaret ettiği söylenebilir. Değişkenlerin tümünün çarpıklık ve basıklık katsayıları ise -1,1 aralığında yer almakta; bu katsayılar ait standart hataların bir kere eklenip çıkarılması durumunda ise katsayıların bahsedilen aralıktan fazla uzaklaşmadığı bulunmuştur. Bu bulgulara dayanarak dört değişkenin de normallik varsayımını sağladığı söylenebilir.

Değişkenler arasındaki çoklu bağlantı veya teklik problemi regresyon analizi sonuçlarından varyans büyütme faktörü (VBF), tolerans değeri (TD) ve durum

indeks (Dİ) değerleriyle incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre VBF değerleri 1,076 ile 1,124 arasında; TD değerleri 0,889 ile 0,929 arasında değişmiştir. Hesaplanan en yüksek Dİ değeri ise 27,853'tür. VBF değerlerinin 10'dan küçük olması; TD değerlerinin 0,10'dan büyük olması ve Dİ değerlerinin ise 30'dan küçük olması değişkenler arasında çoklu bağlantı ya da teklik probleminin olmadığını gösterir (Büyüköztürk, 2009). Buna göre veride çoklu bağlantı veya teklik problemi olmayıp, verinin regresyon analizi için uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Algılanan stres, sosyal yalıtım (sosyal destek eksikliği) ve aile işlevselliği değişkenlerine göre çocuk istismar potansiyelinin yordanmasına ilişkin olarak çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar aşağıda Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Çocuk İstismarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>B</i>	<i>Standart Hata_B</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>İkili r</i>	<i>Kısmi r</i>
Sabit	40,230	50,555	-	0,796	0,427	-	-
Algılanan Stres	6,359	0,943	0,424	6,743	0,000	0,477	0,428
Sosyal Destek	-1,179	0,291	-0,250	-4,056	0,000	-0,345	-0,274
Aile İşlevselliği	0,140	0,505	0,017	0,277	0,782	-0,148	0,019
R = 0,535	R ² = 0,286						
F _(3, 203) = 27,098	p = 0,000						

Tablo 4'te yer alan yordayıcı değişkenlerle yordanan değişken arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, algılanan stres ile çocuk istismar potansiyeli arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişkinin ($r = 0,48$) ve diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r = 0,43$ olduğu bulunmuştur. Sosyal yalıtım sosyal destek ölçeği ile ölçüldüğünden sosyal destek ve çocuk istismar potansiyeli arasında negatif ve düşük düzeyde bir ilişki ($r = -0,35$) ve diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyon $r = -0,27$ olarak ortaya çıkmıştır. Aile işlevselliği ve çocuk istismar potansiyeli arasında ise negatif ve düşük düzeyde bir ilişkinin ($r = -0,15$) ve diğer değişkenler kontrol edildiğinde de pozitif yönlü ancak yine düşük düzeyde bir ilişki gözlenmiştir.

Algılanan stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği değişkenleri birlikte, çocuk istismar potansiyeli puanlarıyla orta üstü düzeyde ve anlamlı bir ilişki vermiştir ($R = 0,54$; $R^2 = 0,29$; $p < 0,01$). Bu sonuca göre yordayıcı üç değişken çocuk istismar potansiyelindeki toplam varyansın %29'unu açıklar.

Yukarıda Tablo 4'te yer alan standartlaştırılmış regresyon katsayılarına (β) göre yordayıcı değişkenlerin çocuk istismarı potansiyeli üzerindeki görece önem sırası; algılanan stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliğidir. Regresyon katsayılarının manidarlığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise algılanan stres ve sosyal yalıtım değişkenlerinin çocuk istismar potansiyeli üzerinde anlamlı bir yordayıcı oldukları; aile işlevselliğinin ise önemli bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Regresyon analizi sonuçlarına göre çocuk istismarının yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği aşağıdaki gibidir:

$$\text{Çocuk İstismar Potansiyeli} = 40,23 + (6,36 * \text{Algılanan Stres}) - (1,18 * \text{Sosyal Yalıtım}) + (0,14 * \text{Aile İşlevselliği})$$

4.2. Annenin Algıladığı Stres, Sosyal Yalıtımı Ve Aile İşlevselliği, Annenin Çocuğunu Kabul Etme Veya Reddetme Davranışlarına Dair Algısını Yordamayıp Yordamadığına İlişkin Bulgu ve Tartışma

İkinci alt problemin çözümünde çoklu regresyon analizi yapılması düşünülerek değişkenin analiz varsayımlarını sağlayıp sağlamadıkları incelenmiştir. Bağımlı değişkenin dağılımının belirlenebilmesi amacıyla, ortalama, ortanca, mod değerlerinin yanı sıra çarpıklık ve basıklık katsayılarıyla bunların standart hataları hesaplanmıştır. Bağımlı değişkenlere ait betimsel istatistikler aşağıda Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Annenin Çocuğunu Kabul Etme veya Reddetme Davranışlarına Dair Algısı Bağımlı Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

	<i>AÇİÖ-AF</i>
<i>n</i>	207
<i>Ortalama</i>	206,62
<i>Ortanca</i>	209,00
<i>Mod</i>	215,00
<i>Çarpıklık Katsayısı</i>	-1,632
<i>Çarpıklığın Standart Hatası</i>	,169
<i>Basıklık Katsayısı</i>	5,509
<i>Basıklığın Standart Hatası</i>	,337

Tablo 5'ten izlenebileceği gibi, ortalama, ortanca ve mod değerlerine göre dağılımın hafif sola çarpık olduğu söylenebilir. Çarpıklık (-1,63) ve basıklık (5,509) katsayıları incelendiğinde ise değerlerin -1,1 aralığında olmadığı görülmektedir. Buna göre verinin sola çarpık bir dağılım gösterdiği ve normallik varsayımını

sağlamadığı söylenebilir. Normal dağılım gerektiren bir istatistiksel yöntem uygulanmadan önce uygun yöntemlerle puan dağılımının normalliği incelenip pozitif yönlü bir çarpıklık gözlenince karekök veya logaritmik dönüşüm yapılır. Negatif yönlü bir dağılım için ise her bir puan, en yüksek puana 1 eklenerek bulunan bir sabitten çıkarılarak pozitif çarpık bir yapıya dönüştürüldükten sonra dönüşüm olur (Büyüköztürk, 2009). Tablo 5'e göre anne ölçeği puanları negatif yönlü bir dağılım göstermiştir. Bu nedenle öncelikle anne ölçeği toplam puanları veri dönüştürme işlemine tabi tutulmuştur. Değişkene ilişkin betimsel istatistikler Tablo 6'da yer alır.

Tablo 6: Annenin Çocuğunu Kabul Etme veya Reddetme Davranışlarına Dair Algısı Bağımlı Değişkeninin Dönüştürülmüş Haline Ait Betimsel İstatistikler

	<i>AÇİÖ-AF</i>
<i>n</i>	207
<i>Ortalama</i>	4,08
<i>Ortanca</i>	4,00
<i>Mod</i>	3,16
<i>Çarpıklık Katsayısı</i>	,339
<i>Çarpıklığın Standart Hatası</i>	,169
<i>Basıklık Katsayısı</i>	,800
<i>Basıklığın Standart Hatası</i>	,337

Tablo 6'ya göre dönüştürülmüş anne ölçeği puanlarının ortalama, ortanca ve mod değerleri birbirine yakındır. Çarpıklık ve basıklık katsayıları ise -1,1 aralığında yer alır. Buna göre dönüştürülmüş değişkenin normallik varsayımını karşıladığı ve çoklu regresyon analizine hazır olduğu söylenebilir.

Değişkenler arasındaki çoklu bağlantı veya tekillik problemi regresyon analizi sonuçlarından varyans büyütme faktörü (VBF), tolerans değeri (TD) ve durum indeks (Dİ) değerleriyle incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre VBF değerleri 1,076 ile 1,124 arasında; TD değerleri 0,889 ile 0,929 arasında değişmiştir. Hesaplanan en yüksek Dİ değeri ise 27,853'tür. VBF değerlerinin 10'dan küçük olması; TD değerlerinin 0,10'dan büyük olması ve Dİ değerlerinin ise 30'dan küçük olması değişkenler arasında çoklu bağlantı ya da tekillik probleminin olmadığını gösterir (Büyüköztürk, 2009). Buna göre veride çoklu bağlantı veya tekillik problemi olmayıp regresyon analizi için uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Algılanan stres, sosyal yalıtım (sosyal destek eksikliği) ve aile işlevselliği değişkenlerine göre annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına

dair algısının yordanmasına ilişkin olarak çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Annenin Çocuğunu Kabul Etme veya Reddetme Davranışlarına Dair Algısının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>B</i>	<i>Standart Hata_B</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>İkili r</i>	<i>Kısmi r</i>
Sabit	3,593	0,956	-	3,758	0,000	-	-
Algılanan Stres	0,091	0,018	0,338	5,096	0,000	0,402	0,337
Sosyal Destek	-0,017	0,005	-0,203	-3,132	0,002	-0,293	-0,215
Aile İşlevselliği	-0,009	0,010	-0,059	-0,906	0,366	-0,192	-0,063
R = 0,454	R ² = 0,207						
F _(3, 203) = 17,615	p = 0,000						

Tablo 7’de yer alan yordayıcı değişkenlerle yordanan değişken arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, algılanan stres ile annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki ($r = 0,40$) olduğu ve diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun yaklaşık $r = 0,34$ olarak hesaplanmıştır. Sosyal yalıtım sosyal destek ölçeği ile ölçüldüğünden sosyal destek ve annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı arasında negatif ve düşük düzeyde bir ilişki ($r = -0,29$) bulunmuş ve diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyon $r = -0,21$ olarak hesaplanmıştır. Aile işlevselliği ve annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı arasında ise negatif ve düşük düzeyde bir ilişkinin ($r = -0,19$) ve diğer değişkenler kontrol edildiğinde de negatif yönlü ve oldukça düşük düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Algılanan stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği değişkenleri birlikte, annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı puanlarıyla orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki verir ($R = 0,45$; $R^2 = 0,21$; $p < 0,01$). Bu sonuca göre yordayıcı üç değişken çocuk istismar potansiyelindeki toplam varyansın %21’ini açıklar.

Yukarıda Tablo 7’de yer alan standartlaştırılmış regresyon katsayılarına (β) göre yordayıcı değişkenlerin annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı üzerindeki görece önem sırası; algılanan stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliğidir. Regresyon katsayılarının manidarlığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise algılanan stres ve sosyal yalıtım değişkenlerinin

anneninin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı üzerinde anlamlı bir yordayıcı oldukları; aile işlevselliğinin ise önemli bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır.

Regresyon analizi sonuçlarına göre annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısının yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği aşağıdaki gibidir:

$$\text{Annenin Çocuğunu Kabul Etme Veya Reddetme Davranışlarına Dair Algısı} = 3,59 + (0,091 * \text{Algılanan Stres}) - (0,017 * \text{Sosyal Yalıtım}) + (0,09 * \text{Aile İşlevselliği})$$

Çocuk istismarı, Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre (2006) çocuğun yaşamına, fiziksel ve psikolojik sağlığına, gelişimine, güven duygusu, sorumluluk bilinci, yetenek ve becerilerle ilgili değerlerine zarar veren davranışlardır. Çocuk ebeveynlerine yalnızca fiziksel gereksinimleri için değil, aynı zamanda sevgi, ilgi ve alaka gibi psikolojik ihtiyaçları için de gereksinim duyar. Çocuğun gelişimine fiziksel ve duygusal istismar bir arada etki ettiğinden bu araştırma kapsamına iki istismar türü de değişken olarak alınmıştır. Araştırmada annelerin çocuklarını istismar etme durumları Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeği (fiziksel istismar) ve Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği – Anne Formu ile (duygusal istismar/kabul-red) ölçülmüştür. İki değişkenin de annenin stresi, sosyal yalıtımı ve aile işlevselliği tarafından yordanıp yordanmadığına bakıldığından bu iki alt problem birlikte yorumlanmıştır.

Alanyazın incelendiğinde stres ile ilgili çalışmalar araştırma bulgularına benzer sonuçlar verdiği görülmüştür. Lazarus ve Folkman (1984) stresi kişi ile çevre arasındaki ilişkiye dayanan bir süreç olarak tanımlamışlardır. Kişi ancak bir değerlendirmeden sonra stres belirtisi gösterip göstermeyeceğinin ortaya çıkacağı görüşü burada önem kazanmıştır. Buna göre aynı uyarana maruz kalan farklı kişiler farklı tepki gösterebilir. Başka bir değişle, bir kişi olay karşısında stres algılamakla diğeri algılamayabilir. Bu durumda kişinin stresi nasıl algıladığı önemlidir. Bu nedenle araştırmada değişken olarak algılanan stres ele alınmıştır. Cadzow ve Armstrong'un (1999) çalışmaları algılanan stresinin rolünün çocuk

istismarını belirlemede önemli bir yer tuttuğunu desteklemektedir. Diğer birçok araştırmada istismarcı ailelerin çocuklarını istismar etmeyen ailelere göre daha fazla stresli oldukları ortaya konmuştur (Peltonen ve ark., 2014; Pereira ve ark., 2012; Slack ve ark., 2011).

Dopke ve Milner (2000) da benzer şekilde, istismar riski yüksek annelerin stres düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Bir başka araştırmada da yüksek düzeyde stres yaşayan ebeveynlerin kontrol sıklık seviyeleri yüksek, istismar edici ve cezalandırıcı ebeveynlik davranışları sergiledikleri gözlenmiştir (Webster-Stratton, 1988). Finzi-Dottan ve Harel'in (2014) çalışmasında da algılanan stres puanları yüksek ve ebeveynliği bir tehdit olarak algılayan kişilerin çocuk istismarı potansiyellerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırmada da algılanan stres çocuk istismarı üzerinde birinci sırada önemli yordayıcı olarak bulunmuştur.

McGrath (1970) stresin kişinin çevreden gelen talepler ile başa çıkma mekanizmaları arasındaki dengenin bozulduğu durumlarda ortaya çıktığını belirtmiştir. Ayrıca kişi olumsuz durumla baş etmede yetersiz kalacağı algısına sahipse stres tepkisi oluşur. Stres düzeyinin yüksek olması ebeveyn çocuk ilişkilerinde başa çıkma ve tepki verme becerilerinin engellenmesine neden olabilir. Ayrıca stres, kişinin uygun olmayan tepki verme ve katı fiziksel disiplin uygulama gibi inanç ve tutumlarını şekillendirebilir ve bu durum gerekçelerden biri olarak gösterilebilir. Stres düzeyi yüksek olan ebeveynlerin kontrolü yeniden kazanmak için şiddete başvurdukları düşünülmektedir. Bu nedenle çocuğun bakımından sorumlu olan kişilerin stresle başa çıkma mekanizmalarını geliştirmeleri, aile ve sosyal çevrelerinden destek almaları önemlidir.

Araştırma bulgularından farklı olarak, alanyazındaki araştırmaların büyük bir çoğunluğunda aile işlevselliğinin çocuk istismarı üzerinde önemli etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur. Birçok araştırmada istismarcı ailelerdeki rol yapısının daha istikrarsız ve aile içi iletişimin diğer ailelere göre daha az olduğu, istismar edilen çocukların yüksek düzeyde çatışma olan ev ortamında yaşama oranının yüksek olduğu, aile içi iletişim arttıkça günlük stres düzeyinin düştüğü ve ayrıca olumlu ebeveyn çocuk ilişkisinin arttığı saptanmıştır (Gaudin ve ark., 1996; Paavilainen ve ark., 2001; Stith ve ark., 2009).

Alanyazında araştırma bulgularını destekleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Tucker (2011) araştırmasında sosyal desteğin stres ve çocuk istismarı potansiyeli arasında moderatör olduğunu fakat aile işlevselliğinin aynı sonucu vermediğini ortaya koymuştur. Ayrıca stres ve sosyal yalıtımın istismar riskini bağımsız olarak yordadığı ancak aile işlevselliğinin önemli bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır. Bir başka çalışmada da aile işlevselliği düzeyi ile istismar türleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Harvan, 2001).

Araştırmada annelerin demografik özellikleri (medeni durum, çocuk sayısı, gelir düzeyi) dikkate alınmamıştır. Ailenin ekonomik durumu, sahip olduğu çocuk sayısı, ebeveynlerin evlilikten aldıkları doyum gibi faktörler aile işlevselliği üzerinde belirleyici rol oynar. Ayrıca çalışmada kullanılan Aile Ortamı Ölçeği ile ailenin birlik beraberlik düzeyleri ve denetim boyutu değerlendirilmiştir. Aile işlevselliğinin merkezinde aile bireyleri arasındaki iletişim yer alır (Minuchin, 1974). Buna ek olarak Higgins ve McCabe (2003) uyum, bağlılık gibi aile dinamiklerinin, aile yapısı ve tutumlardan daha önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Araştırmada bu değişkenler ele alınmamıştır. Bu durumun bir sınırlılık olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür. İleriki çalışmalarda aile işlevselliği ve istismar riski ilişkisi araştırılmaya devam edilmelidir.

Sosyal yalıtım, alınan sosyal desteğin nitelik ve niceliğini değil, algılanan sosyal desteğin önemini vurgular (Coohey, 1996). Algılanan sosyal destek kişinin yardıma ihtiyacı olduğunda bunun karşılanacağına ilişkin inancını içerir. Bu çalışmada da sosyal yalıtım algılanan sosyal desteğin eksikliği olarak ifade edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde araştırma bulgularına benzer çalışmalar olduğu söylenebilir. Merksy ve arkadaşları (2009) annenin çocuğunu istismar etmesindeki önemli risk faktörlerinden birinin sosyal yalıtım olduğunu belirtmişlerdir. Li ve arkadaşları (2011) annelerin sosyal desteğinin yüksek düzeyde olmasının çocuk istismarı potansiyelini iki kat azalttığını tespit etmişlerdir. Coohey (1996) çalışmasında arkadaşlarından ve aile üyelerinden aldığı sosyal destek az olan annelerin çocuklarını istismar etme riskinin arttığını ortaya koymuştur.

Araştırma bulgularını destekleyen başka bir çalışmada da istismarcı annelerin akrabalarından oluşan küçük bir sosyal ağı olduğu belirlenmiştir (Albarracin ve ark., 1997). Kerimoğlu (2012) çalışmasında annelerin algıladıkları sosyal desteğin

anne çocuk ilişkileri üzerine olumlu bir etkisi olduğunu, annelerin algıladığı sosyal destek düzeyi arttıkça çocukları ile olan ilişkilerinin daha iyi olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal destek algısı yüksek olan annelerde çocuklarını kabul etme davranışları daha fazla görülürken, sosyal destek algısı düşük olan annelerin çocuklarını reddetme davranışını daha çok gösterdikleri belirlenmiştir. Kaner'e (2004) göre ise sosyal destek, stresin ortaya çıkmasına neden olan durumu ortadan kaldırmasa da, kişilerin kaygı seviyelerini azaltarak, bireylerin iyimser bir bakış açısı kazanmalarına, sıkıntı yaratan ve zorlayan durumlarla baş etmede farklı yollar geliştirmelerine yardımcı olup, kendilerini çaresiz hissetmelerini önler. Buradan yola çıkarak sosyal desteğin hem stresi azaltarak hem de çocuk bakımında ebeveynlerin destek bulmasını sağlayarak çocuk istismarı üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Annelerin yaşadığı stres yoğunluğu arttıkça açık aile iletişimi ve sosyal destek algısı düşer. Aile içi iletişimin açık olması ve olumlu sosyal destek algısı da anne çocuk ilişkisinin kalitesini etkiler (Lettenberger-Klein, 2014). Alanyazındaki araştırmaların da desteklediği şekilde algılanan sosyal destek ve algılanan stres düzeyi çocuk istismarı potansiyeli üzerinde belirleyici rol almıştır. Buradan yola çıkarak istismarın önlenmesinde yapılacak çalışmaların stres yönetimini ve sosyal destek ağların önemini öğretmesini içermesi gerektiği söylenebilir. Ayrıca devletin aileyi destekleyici çalışmalar yaparak ailenin sosyal desteğinin artmasını sağlayabilir.

4.3. Çocuk İstismar Potansiyeli Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular ve Tartışma

Üçüncü alt problemin çözümünde öncelikle verideki cinsiyet kategorilerinde bağımlı değişkene ait ölçümlerin normal dağılım gösterip göstermedikleri incelenmiştir. İstismar ölçeğinden sözdizimi yardımıyla hesaplanan puanların kız ve erkek öğrenci gruplarındaki dağılımının belirlenebilmesi amacıyla, ortalama, ortanca, mod değerlerinin yanı sıra çarpıklık ve basıklık katsayılarıyla bunların standart hataları hesaplanmıştır. Cinsiyet değişkeninin kategorilerine ait betimsel istatistikler aşağıda Tablo 8'de yer alır.

Tablo 8: Çocuk İstismarı Potansiyeli Bağımlı Değişkeninin Cinsiyet Kategorilerine Ait Betimsel İstatistikleri

	<i>Cinsiyet</i>	
	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>
<i>n</i>	112	95
<i>Ortalama</i>	132,07	126,05
<i>Ortanca</i>	102,00	115,00
<i>Mod</i>	80,00	97,00
<i>Çarpıklık Katsayısı</i>	0,866	1,323
<i>Çarpıklığın Standart Hatası</i>	0,228	0,247
<i>Basıklık Katsayısı</i>	-0,096	1,678
<i>Basıklığın Standart Hatası</i>	0,453	0,490

Tablo 8'e göre kız öğrenci kategorisinde çocuk istismar potansiyeli ölçeğinin ortalaması yaklaşık 132; ortancası 102 ve modu ise 80'dir. Buna göre hafif sağa çarpık bir dağılım söz konusu olabilir. Ancak çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde değerlerin -1,+1 aralığında olduğu; bağımlı değişkenin kız öğrenci kategorisinde normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Bu katsayıların standart hatalarının katsayılarla bir eklenip bir çıkarılması durumunda ise çarpıklık değerinin bahsedilen aralıktan uzaklaştığı görülmüştür.

Tablo 8'den izlenebileceği gibi erkek öğrenci kategorisinde çocuk istismar potansiyeli ölçeğinin ortalaması 126; ortancası 115 ve modu ise 97'dir. Buna göre hafif sağa çarpık bir dağılım söz konusu olabilir. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde ise değerlerin -1,+1 aralığının dışında olduğu; buna dayanarak da bağımlı değişkenin erkek öğrenci kategorisinde de normal dağılım varsayımını sağlamadığı saptanmıştır.

Bu yorumlara dayanarak bağımlı değişkenin cinsiyet kategorilerinde normallik varsayımını sağlayamadığı söylenebilir. Bu durumda parametrik bir yöntem olan t testinin yerine parametrik olmayan ve normallik varsayımı gerektirmeyen Mann-Whitney U testi ile gruplar arasındaki farklılık sınanmıştır. Analiz sonuçlarına aşağıda Tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9: Çocuk İstismar Potansiyeli Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre U testi Sonucu

<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
<i>Kadın</i>	112	105,40	11764	5204	0,787
<i>Erkek</i>	95	102,78	9764		

Tablo 9'a göre çocuk istismar potansiyeli çocuğun cinsiyetine göre manidar farklılık göstermemektedir, $U = 5204$; $p > 0,05$. Kız öğrencilerin annelerinin çocuk istismar potansiyeli ölçek puanlarının sıra ortalaması erkek öğrenci annelerine göre daha yüksek olsa da bu fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Bu bulguya dayanarak çocuk istismar potansiyelinin çocuğun cinsiyetine göre farklılık olmadığı söylenebilir.

Alanyazında araştırma bulgularını destekleyen ve desteklemeyen çalışmalar mevcuttur. Yılmaz Irmak (2008) araştırma bulgularına benzer şekilde, çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörleri araştırdığı çalışmasında kız ve erkek öğrenciler arasında fiziksel istismara uğrama oranları açısından anlamlı bir fark bulmamıştır, fakat sözü edilen çalışmada kız öğrencilerin anneleri, erkek öğrencilerin ise öğretmenleri tarafından daha çok istismar edildikleri belirlenmiştir. ABD'de 2013 yılında yapılan bir çalışmada ise kız çocuklarının mağduriyet oranı biraz daha yüksektir fakat bu oranın cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (HHS ve ark., 2015). Taner ve Gökler (2004) de çalışmalarında kız ve erkekler arasında fiziksel ve duygusal istismara uğrama olasılığı açısından herhangi bir fark olmadığını saptamıştır.

Araştırma bulgularından farklı olarak ise, Bilir ve arkadaşları'nın (1991) fiziksel ve duygusal olarak istismar edilen çocukların oranlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmalarında en fazla kız çocuklarının istismar edildiği belirlenmiştir. Bir başka çalışmada da kız öğrencilerin erkeklere kıyasla daha yüksek oranda aile içi fiziksel şiddetin hedefi olduğu saptanmıştır (Yavuz ve ark., 2003). UNICEF'in (2010) raporuna göre, yedi ila 14 yaş aralığındaki kız çocukları en fazla anne, baba, öğretmen, arkadaş ve büyük kardeşlerden fiziksel istismar görürken, erkek çocukları en fazla arkadaş, öğretmen, baba, büyük kardeş ve tanımadıkları biri tarafından fiziksel olarak istismar edilirler. Araştırmanın bulgularına göre anneler erkek çocuklarını fiziksel olarak istismar etmezler. Bu durumda annelerin erkek çocuklarına karşı daha toleranslı olduğu söylenebilir.

Çağlaırmak'ın (2006) araştırma bulgularına göre erkek çocukları, kız çocuklarına göre daha fazla çocuk istismarı ve ihmaline uğradıklarını dile getirmişlerdir. Fiziksel ve cinsel istismar puanlarında iki grup arasında bir farklılaşma görülmemiş fakat duygusal istismar ve ihmal puan ortalamalarına göre erkek öğrencilerin daha fazla duygusal istismar ve ihmale maruz kaldıklarını algıladıkları ortaya konmuştur.

Bekçi (2006) de benzer şekilde, erkeklerin fiziksel istismar puanlarının kızların fiziksel istismar puanlarından yüksek olduğunu saptamıştır. Kulaksızoğlu (1993) ergenlerle yaptığı çalışmada hem çocukluk hem de okul yılları boyunca erkeklerin kızlara oranla daha fazla fiziksel istismara maruz kaldıklarını belirlemiştir.

Alanyazın incelendiğinde birçok araştırmadan farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Bu durumda çocuk istismarının cinsiyete göre farklılaşım farklılaşmamasında başka faktörleri göz önünde bulundurmamak gerektiği söylenebilir. Özellikle annelerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları incelenerek, kız çocuk ve erkek çocuklarının cinsiyet rollerini nasıl algıladıkları ortaya konmalıdır. Ayrıca toplumda fiziksel istismar daha çok erkek çocuklara duygusal istismar daha çok kız çocuklara uygulanır şekilde bir algı vardır. Bu algının kaynağı da toplumsal cinsiyet rolleridir. Erkek çocuk daha dayanıklı olur, kız çocuklar narindir kalıp yargısı bu düşüncüyü doğurmaktadır. Erkek çocuğun dayak yiyerek daha güçlü olacağı, kendini korumayı öğreneceği inancı da yaygındır. Bu sebeplerle toplumsal cinsiyet rollerinin incelenmesi önemlidir.

Ayrıca ebeveynlerin eğitim düzeyi ile çocuğun cinsiyetine fiziksel istismar uygulanması arasında bir ilişki olup olmadığının incelenmesi de istismarın çocuğun cinsiyetine göre değişip değişmediğini açıklamada faydalı olabilir. Eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin kız ve erkek çocukları arasında ayırım yapmayacak şekilde davranması beklenmekle birlikte bu problem incelenmelidir. Eğitim düzeyinin yanı sıra teknolojinin gelişmesi ile birlikte bilgiye kolay ulaşımın sağlanması da ebeveynlerin bilgi ve farkındalık düzeylerini arttırarak çocuklarına yönelik tutumlarının değişmesini sağlayabilir. O nedenle ebeveynlerin çocuk yetiştirme, istismar, cinsiyet rolleri gibi konularda internet ve sosyal ağlardan bilgi edinip edinmediği de araştırılabilir.

4.4. Annenin Çocuğunu Kabul Etme veya Reddetme Davranışlarına Ait Algısı, Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular ve Tartışma

Dördüncü alt problemin çözümünde öncelikle verideki cinsiyet kategorilerinde bağımlı değişkene ait ölçümlerin normal dağılım gösterip göstermedikleri incelenmiştir. AÇİÖ-AF ölçeğinde hesaplanan toplam puanların kız ve erkek öğrenci gruplarındaki dağılımının belirlenebilmesi amacıyla, ortalama, ortanca, mod değerlerinin yanı sıra çarpıklık ve basıklık katsayılarıyla bunların standart

hataları hesaplanmıştır. Cinsiyet değişkeninin kategorilerine ait betimsel istatistikler aşağıda Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Annenin Çocuğunu Kabul Etme veya Reddetme Davranışlarına Ait Algısı Bağımlı Değişkeninin Cinsiyet Kategorilerine Ait Betimsel İstatistikleri

	<i>Cinsiyet</i>	
	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>
<i>n</i>	112	95
<i>Ortalama</i>	206,29	207,10
<i>Ortanca</i>	208,50	210,00
<i>Mod</i>	217,00	215,00
<i>Çarpıklık Katsayısı</i>	-1,878	-0,82
<i>Çarpıklığın Standart Hatası</i>	0,228	0,247
<i>Basıklık Katsayısı</i>	6,482	0,074
<i>Basıklığın Standart Hatası</i>	0,453	0,490

Tablo 10'a göre kız öğrenci kategorisinde AÇİÖ-AF ortalaması yaklaşık 206; ortancası 209 ve modu ise 217'dir. Bu değerlerin birbirine yakın olması dağılımın normalliğine işaret eder. Ancak çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde bu değerlerin -1,+1 aralığının dışında olduğu; buna dayanarak da bağımlı değişkenin kız öğrenci kategorisinde normal dağılım göstermediği sonucuna varılmıştır. Bu katsayıların standart hatalarının katsayılara bir eklenip bir çıkarılması durumunda ise katsayıların bahsedilen aralıktan uzaklaşmıştır.

Tablo 10'dan izlenebileceği gibi erkek öğrenci kategorisinde AÇİÖ-AF ortalaması 207; ortancası 210 ve modu ise 215'tir. Bu değerlerin birbirine yakın olması dağılımın normalliğine işaret eder. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde ise bu değerlerin -1,+1 aralığında olduğu; buna dayanarak da bağımlı değişkenin erkek öğrenci kategorisinde normal dağılım varsayımını sağladığı sonucuna varılmıştır. Ancak bu katsayıların standart hatalarının katsayılara bir eklenip bir çıkarılması durumunda çarpıklık değerinin bahsedilen aralıktan uzaklaştığı görülür.

Bu yorumlara dayanarak bağımlı değişkenin cinsiyet kategorilerinde normallik varsayımını sağlayamadığı söylenebilir. Bundan dolayı parametrik bir yöntem olan t testinin yerine parametrik olmayan ve normallik varsayımı gerektirmeyen Mann-Whitney U testi ile gruplar arasındaki farklılık sınanmıştır. Analiz sonuçları aşağıda Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne Formu Puanlarının Cinsiyete Göre U testi Sonucu

<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
<i>Kadın</i>	112	103,99	11647	5319	0,998
<i>Erkek</i>	95	104,01	9881		

Tablo 11’de AÇİÖ-AF puanları çocuğun cinsiyetine göre manidar farklılık göstermediği görülür. $U = 5319$; $p > 0,05$. Erkek öğrencilerin annelerinin ölçek puanlarının sıra ortalaması kız öğrenci annelerine göre daha yüksek olsa da bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Bu bulguya dayanarak annenin çocuğunu kabul etme ve reddetme davranışına ait algısının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermediği söylenebilir.

Araştırma bulgularına göre kız çocuk annelerinin AÇİÖ-AF’den aldıkları puan ortalaması 206, erkek çocuk annelerinin ise 207’dir. AÇİÖ-AF’den alınabilen en yüksek puan 224’tür ve ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması annenin çocuğunu reddetme oranının da yüksek olduğu anlamına gelir (Anjel ve Erkman, 1993). Bu durumda annelerin çocuklarına yönelik davranış algılarının cinsiyete göre farklılaşmadığı ancak annelerin çocuklarına yönelik davranışlarını reddedici olarak algıladıkları söylenebilir. Ebeveyn reddi soğukluk/duygusuzluk, düşmanlık/saldırganlık, umursamazlık/ihmal ve ayırışmamış red olarak tanımlanır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2009).

Araştırma bulgularını destekleyecek şekilde; Toran’ın (2005) araştırmasında çocuğun cinsiyetinin, annelerin çocuklarını kabul ve red davranışları üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bir başka çalışmada da çocukların cinsiyetlerine göre annelerin ebeveyn kabul red ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (Erlor, 2011). Benzer şekilde Ansari (2002) ebeveynlerin çocuklarına yönelik olan kabul/red davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığını, başka bir ifadeyle, annelerin kız ve erkek çocuklarına yönelik kabul edici ve reddedici davranışlarının benzer olduğunu saptamıştır.

Buna karşın; Türkiye’de anne baba tutumunun incelendiği bir çalışmada ailelerin çocuktan beklentilerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği ve çocuca karşı davranış ve tutumların da bu beklentiler doğrultusunda değiştiği tespit edilmiştir (Haktanır ve ark., 1999). İşmen Gazioğlu (2007) da kız çocuklarının erkek çocuklarına göre

ebeveynleri tarafından daha yoğun şekilde kontrol altında tutularak yetiştirildiklerini belirtmiştir. Ummunel (2007) ise annelerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık- saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal alt boyutlarındaki düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini fakat ayrışmamış red düzeyinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığını saptamıştır. Annelerin erkek çocuklarına yönelik ayrışmamış red düzeyi, kız çocuklarına yönelik ayrışmamış red düzeyi ortalamasından daha yüksektir. Rohner (2005) ayrışmamış reddi, ortada saldırganlık ya da ihmalkârlık gibi belirgin bir davranışsal gösterge olmamasına rağmen, çocukların, ebeveynlerinin gerçekten onlarla ilgilenmedikleri ya da onları sevmediklerine dair inançları olarak tanımlamıştır.

Ebeveyn kabul/reddinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı yönünde bu çalışmayı destekleyen ve desteklemeyen araştırmalar bulunur. Türkiye’de cinsiyet, ebeveynlerin çocuklarına karşı olan tutumlarında önemli bir değişkendir. Ebeveynler, erkek çocuklarını ileriki yaşlarının garantisi olarak görmekte ve bu çocuklara karşı daha yüksek kabul tutumu içerisindedir (Kağıtçıbaşı, 1999). Ayrıca erkek çocuk sahibi olmak anne için bir statü kaynağıdır. Bu nedenle annelerin çocuğunu kabul etme ve reddetme davranışına ait algısının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşması beklenmiş, fakat bulgular bu yönde çıkmamıştır. Ancak ebeveyn kabulü-reddi çocuğun ve ebeveynin bakış açısından değerlendirilir. Başka bir deyişle, ebeveyn kabulü-reddi kişinin öznel algısına ve deneyimine veya ebeveyn tarafından bildirildiği şekilde ortaya konur (Rohner, 2005). Bu nedenle bulgular annelerin kız ve erkek çocuklarına farklı davranmadıklarını gösterir nitelikte değildir. Çocuklarına yönelik davranışlarını nasıl algıladıklarını ifade eder. Başka bir ifadeyle anneler davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığını düşünmektedirler.

4.5. Çocuğun Annesinin Davranışlarını Kabul Edici veya Reddedici Algılaması Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Tartışma ve Yorum

Beşinci alt problemin çözümünde ilişkisiz ölçümler için t testinden yararlanılmak istenmiştir. Bu amaçla öncelikle verideki cinsiyet kategorilerinde bağımlı değişkene ait ölçümlerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Çocuk EKRÖ/K ölçeğinden elde edilen puanların kız ve erkek öğrenci gruplarındaki dağılımının belirlenebilmesi için, ortalama, ortanca, mod değerlerinin yanı sıra çarpıklık ve

basıklık katsayılarıyla bunların standart hataları hesaplanmıştır. Cinsiyet değişkeninin kategorilerine ait betimsel istatistikler aşağıda Tablo 12’de yer alır.

Tablo 12’ye göre 207 bireyin 112’si kız ve 95’i erkek öğrencilerden oluşmuştur. Kız öğrenci kategorisinde çocuğun annesinin davranışlarına yönelik algısının ortalaması yaklaşık 228; ortancası 230 ve modu ise 235’tir. Bu değerlerin birbirine yakın olması dağılımın normalliğine işaret eder. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde de katsayı değerlerinin -1,+1 aralığında olduğu; buna dayanarak da bağımlı değişkenin kız öğrenci kategorisinde normal dağılım gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bu katsayıların standart hatalarının katsayılara bir eklenip bir çıkarılması durumunda ise değerlerin normal dağılım aralığından uzaklaşmıştır. Buna dayanarak verinin Mann-Whitney U testine daha uygun olduğu söylenebilir.

Tablo 12: Çocuğun Annesinin Davranışlarını Kabul Edici veya Reddedici Algılaması Bağımlı Değişkeninin Cinsiyet Kategorilerine Ait Betimsel İstatistikleri

	<i>Cinsiyet</i>	
	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>
<i>n</i>	112	95
<i>Ortalama</i>	227,59	222,00
<i>Ortanca</i>	229,50	224,00
<i>Mod</i>	235,00	224,00
<i>Çarpıklık Katsayısı</i>	-,946	-1,063
<i>Çarpıklığın Standart Hatası</i>	,228	,247
<i>Basıklık Katsayısı</i>	,400	1,691
<i>Basıklığın Standart Hatası</i>	,453	,490

Tablo 12’den izlenebileceği gibi erkek öğrenci kategorisinde çocuğun annesinin davranışlarına yönelik algısının ortalaması 222 ve ortancası ile modu 224’tür. Bu değerler dağılımın normalliğine işaret eder. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde ise katsayı değerlerinin -1,+1 aralığının dışında olduğu; buna dayanarak da bağımlı değişkenin erkek öğrenci kategorisinde de normal dağılımı sağlamadığı görülmüştür. Benzer şekilde bu katsayıların standart hatalarının katsayılara bir eklenip bir çıkarılması durumunda ise yine değerlerin normal dağılım aralığının dışında kalacağına dayanarak verinin Mann-Whitney U testine uygun olduğu söylenebilir.

EKRÖ/K'den alınabilen toplam puan 60 ile 240 arasında değişmekte ve en yüksek kabul algısı 60 puan iken, en yüksek düzeyde red algısı 240 puandır (Varan, 2003). Tablo 12’de verilen, çocukların anne kabul-reddine ilişkin

değerlendirmelerine (EKRÖ/K ortalamaları) bakıldığında, çocukların anne ile ilişkilerini reddedici olarak algıladıkları saptanmıştır.

Çocuğun annesinin davranışlarına yönelik algısının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin U testi sonuçlarına aşağıda Tablo 13'de yer verilmiştir.

Tablo 13: Annesinin Davranışlarını Kabul Edici veya Reddedici Algılamasının Cinsiyete Göre U Testi Sonuçları

<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
<i>Kadın</i>	112	111,53	13387	3581	0,000
<i>Erkek</i>	95	85,69	8141		

$p < 0,01$

Tablo 13'e göre çocuğun annesinin davranışlarına yönelik algısı çocuğun cinsiyetine göre manidar farklılık gösterir, $U = 3581$; $p < 0,01$. Kız öğrencilerin anne davranışlarına yönelik algı ölçek puanlarının sıra ortalaması erkek öğrencilerininkine göre daha yüksektir ve bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır. Buna göre kız çocukları erkek çocuklarına göre annelerinin davranışlarını daha reddedici olarak algılamışlardır.

Araştırma bulgularından farklı olarak alanyazında algılanan anne kabul red düzeyinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığına ilişkin araştırma bulguları vardır (Demetriou ve Christodoulides, 2006; Lila ve ark., 2007; Rohner ve ark., 2010; Yaşar, 2009).

Batum (2007) ise çalışmasında erkek çocukların kızlardan daha çok anne ve baba reddi algıladığını saptamıştır. Gençtoprak (2010) benzer şekilde, erkek öğrencilerin anne ile ilişkilerinde kabul algılarının kız öğrencilerden düşük olduğunu bulmuştur. Dwairy (2010) de ergenlerle yürüttüğü çalışmasında, erkek ergenlerin kızlardan daha fazla red ve daha az kabul algıladıklarını ortaya koymuştur.

Alanyazındaki araştırma bulguları farklılık göstermektedir. Erkek çocuklarının daha fazla red algılaması erkek çocuktan beklentinin yüksek olması ve beklenti karşılanmayınca ceza yöntemi olarak reddedici davranışlar sergilenmesi gösterilebilir. Ayrıca erkek çocukların kız çocuklara göre daha az duygusal olması beklendiğinden ve hayata hazırlama düşüncesiyle ebeveynlerin reddedici

davranışlar sergilediği söylenebilir. Ancak bu çalışmada kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha fazla red algıladığı sonucuna varılmıştır.

Annelerin çocuklarını kabul etme ve reddetme davranışlarına ait algılarında cinsiyete göre bir fark çıkmamasına rağmen kız çocuklarının daha fazla ebeveyn reddi algılaması birbiriyle çelişir gibi görünür, fakat bu durum ebeveynlerin davranışlarının çocuklarının cinsiyetine göre farklılaştığını ve bu farklılığın çocukların algısında ortaya çıktığını gösterir. Rohner ve arkadaşlarının (2005) belirttiği üzere ebeveynlerin ve çocukların kabul/red algıları arasında fark olduğu durumda çocukların algısı dikkate alınmalıdır. Bu çalışmada kız öğrencilerin annelerinin davranışlarını daha çok reddedici olarak algılamasının nedeni olarak erkek çocukların aktif, dirençli, korkusuz bir kişilik yapısına sahip olmalarının beklenmesi öte yandan kızların daha edilgen, pasif, boyun eğici ve uysal olmaları istenmesi gösterilebilir. Türk kültürel ve toplumsal yapısında erkekler kız çocuklara oranla daha çok korunmakta ve erkek çocuklara daha anlayışlı davranılır. Bir annenin çocuk yetiştirme tarzı ve kendi toplumsal cinsiyet rolü davranışları, kızının geliştirdiği toplumsal cinsiyet rolü davranışlarını etkiler (Ex ve Janssens, 1998). Ayrıca kız çocuk annelerinin, erkek çocuk annelerine göre çocuklarında cinsiyet rollerini daha fazla destekledikleri saptanmıştır (Seral, 1998). Bu nedenle erkek çocukları reddedici bir davranışla karşılaşırsalar bile bununla başa çıkmaları gerektiği inancını geliştirirken kız çocukları reddedici davranışlar karşısında daha kırılğıandır ve böylece reddedici davranış algılamaları yükselir. İşmen Gazioğlu (2007) da kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla ebeveynleri tarafından daha yoğun şekilde kontrol altında tutularak yetiştirildiklerini belirtmiştir. Bu durum kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha fazla red algısına sahip olmasını açıklar niteliktedir.

Araştırma bulgularına göre annelerin çocuk istismarı potansiyelleri (fiziksel istismar) düşük olmakla beraber çocuklarına yönelik davranışlarının kabul edici veya reddedici oluşuna dair algıları reddedicidir. Çocukların annelerinin davranışlarına yönelik algısının da reddedici boyuttadır. Bu durumda, annelerin çocuklarını fiziksel olarak istismar etmedikleri fakat duygusal açıdan istismar edici davranışlarının fazla olduğu söylenebilir. Bernard van Leer Vakfı'nın (2014) çalışmasında da ortaya koyduğu üzere ebeveynlerin %74'ünün çocuklarını duygusal olarak %23'ünün ise fiziksel olarak istismar ettiği bulunmuştur. Toplumda

duygusal şiddetin, fiziksel şiddet kadar çocuk üzerinde zarar verici etkisi olmadığı şeklinde bir algı mevcuttur. Bu nedenle fiziksel istismar oranları düşerken duygusal istismar oranları yükselir. Genç Hayat Vakfı (2012) araştırmasında annelerin ifadelerine göre, duygusal istismarı, babalardan daha çok annelerin uyguladığı görülmüştür. Ayrıca yine araştırmanın bulgularına göre en yüksek oranla çocukların % 67'sinin en az bir kez ev ortamında duygusal şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995)'nun yayınladığı raporda da Türkiye'de %78'lik bir oran ile duygusal istismar ilk sırada yer almaktadır. Başka bir araştırmada da, annelerin %93'ünün çocuklarına duygusal istismar uyguladıkları saptanmıştır (Güler ve ark., 2002). Bu araştırmanın bulgularına göre; annelerin çocuklarına yönelik davranışlarını reddedici algılamaları ve benzer şekilde çocukların annelerinin davranışlarını reddedici algılamaları nedeniyle duygusal istismarın bir boyutunun varlığından söz edilebilir.

Toplumda fiziksel istismara yönelik farkındalık düzeyi artmıştır. Medyada yer alan haberler çoğunlukla fiziksel istismar vak'alarını ortaya çıkarır. Bu sayede dayak gibi fiziksel cezalar azalmıştır fakat duygusal istismara yönelik bilgi ve farkındalık düzeyi hala düşüktür. Ebeveynler çocuklarını disipline etmek ve eğitmek için duygusal istismar yollarına başvurmaya başlamışlardır; azarlamak, konuşmamak, ilgilenmemek gibi davranışlarla çocuklarını eğittiklerini sanırken, istismar ettiklerinin farkında değildirler.

Annelerin demografik özellikleri incelendiğinde %62,8'inin çalışmadığı, %35'inin ilkokul %29,5'unun ise lise mezunudur. Ayrıca annelerin yaklaşık %56'sının gelir düzeyinin 2000 TL'den az olduğu ve yaklaşık %63'ünün çalışmadığı görülmektedir. Eğitim ve gelir düzeyinin düşük oluşu annelerin çocuklarına yönelik davranışlarının reddedici olmasını ve kız çocuklarının annelerini daha reddedici olarak algılamasını açıklayabilir.

Alanyazın incelendiğinde eğitim ve gelir düzeyi istismarı belirleyen risk faktörleri arasındadır. Çocuk istismarında ebeveynle ilgili risk faktörlerini belirlemek için 13,995 anne ve 14,138 çocukla yapılan boylamsal bir araştırmada, ebeveynin eğitim düzeyinin ve annenin çalışmasının çocuğa kötü muamelede önemli bir risk faktörü olduğu saptanmıştır (Sidebotham ve Golding, 2001). İzmir ilinde istismara uğramış çocuklarla yürütülen bir çalışmada anne babaların %75'inin eğitimsiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Oral ve ark., 2001). Turhan ve arkadaşları (2006)

tarafından eğitim düzeyi düşük olan ailelerin %40'ının çocuklarını istismar ettiğini, eğitim seviyesi yüksek ailelerde ise bu oranın %17'i olduğu saptanmıştır. Bir başka çalışmada da annenin istismar edici davranışlara başvurmasında etkili olan faktörler arasında eğitim düzeyinin düşüklüğü gösterilmiştir (Güler ve ark., 2002). Gençtoprak'ın (2010) çalışmasında annenin eğitim düzeyi arttıkça çocukların anne ile ilişkide algıladıkları kabul düzeylerinin arttığını belirtmiştir. Benzer şekilde Yılmaz Irmak (2008) araştırmasında ebeveyn eğitiminin düşük olduğu ve ebeveynlerin düzenli bir işlerinin olmadığı durumda, ergenlerin istismara uğrama oranının daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Şanlı (2007) ve Demiriz ve Öğretir (2007), çalışmayan annelerin, çalışan ve emekliye ayrılmış olan annelere göre koruyucu tutumlarının daha yüksek olduğu, daha katı disiplin yöntemleri kullandıklarını ve bu nedenle çalışmayan annelerin çocuklarıyla daha olumsuz ilişki içinde olduklarını öne sürmüşlerdir. Cadzow ve Armstrong (1999) finansal stres ve gelir düzeyinde değişkenliğin diğer risk faktörleri arasında fiziksel istismar üzerinde en fazla belirleyiciliği olan etmenler olduğunu ortaya koymuşlardır. Slack ve arkadaşları da düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerde istismar riski yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan annelerin diğer annelere göre daha korumacı, annelik rolünü kabul etmeyen, aile ortamında geçinilmesi zor olan ve katı disiplin yöntemleri uygulayan anneler oldukları görülür (Demiriz ve Öğretir, 2007). Ayrıca düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ailelerin daha sık fiziksel istismarda bulunmasının nedenlerinden biri olarak da çocukların isteklerine cevap verememesi gösterilir (Özdemir, 1989).

Ekolojik modele göre de; ebeveynin eğitim düzeyinin düşük olması ve işsizlik, ailenin kaynaklarını azaltarak ve ebeveynin stresini arttırarak istismarın artışına neden olur (Belsky, 1980; Garbaino, 1977). Eğitim düzeyi düşük anneler, çocuk gelişimi, özellikle psikolojik gelişimi konusunda eksiklik yaşarlar, çocuklarını birey olarak algılamada zorlanırlar ve etkili iletişim becerilerinden yoksundurlar. Bu durumun çocuklarına yönelik davranışlarının reddedici boyutta olmasının nedeni olduğu söylenebilir.

Ekolojik modele göre çocuğa yönelik kötü muamele sadece kişisel olarak, ebeveynin bir davranışının değerlendirilmesi değil, aile içi ilişkilerinin tümü, anne baba çatışmaları, işsizlik, parasal-sosyal destek sistemleri, toplumsal olarak

fiziksel disiplinin kabulüne kadar her tür değişkenin değerlendirilmesini gerektirir (Erkman, 1999). Çocuk istismarının ortaya çıkışında birçok risk faktörü devreye girer. Bu araştırmada da annelerin çocuklarını istismar etme riskleri üzerinde stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliğinin etkisi araştırılmış, elde edilen bulgular alanyazından faydalanılarak yorumlanmıştır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde bulgular özetlenmiştir. Ayrıca bulgulardan yola çıkılarak hem araştırmaya hem de uygulamaya yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Bu çalışmada annelerin algıladığı stres, sosyal destek düzeyleri ve aile işlevselliği ile çocuk istismarı potansiyeli arasındaki ilişkiler, annelerin çocuklarına yönelik davranışlarını ne kadar kabul edici veya reddedici algıladıkları ve çocukların annelerin davranışlarına yönelik kabul-red algısı araştırılmıştır. Ayrıca annelerin çocuk istismarı potansiyelinin ve çocuklarına yönelik davranışlarını kabul edici veya reddedici algılamasının çocuğun cinsiyetine göre değişip değişmediği ve son olarak çocuğun annesinin davranışına yönelik algısının cinsiyetine göre değişip değişmediği sorularına cevap aranmıştır.

Araştırmada algılanan stres ve sosyal yalıtım değişkenlerinin çocuk istismar potansiyeli üzerinde anlamlı bir yordayıcı oldukları; aile işlevselliğinin ise önemli bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır. Benzer şekilde, algılanan stres ve sosyal yalıtımın annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı üzerinde anlamlı bir yordayıcı oldukları; aile işlevselliğinin ise önemli bir etkiye sahip olmadığı ortaya konmuştur.

Araştırma bulgularına göre; annelerin çocuk istismarı potansiyeli çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı bir fark çıkmamıştır. Kız öğrencilerin annelerinin çocuk istismarı potansiyeli ölçek puanlarının sıra ortalaması erkek öğrenci annelerine göre daha yüksek olsa da istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Annelerin çocuklarına yönelik davranışlarını kabul edici veya reddedici algılamasının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde; erkek öğrencilerin annelerinin ölçek puanlarının sıra ortalaması kız öğrenci annelerine göre daha yüksek olsa da bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu bulguya göre annenin çocuğunu kabul etme ve reddetme davranışına ait algısı çocuğun cinsiyetine göre değişmemiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan bir diğeri de, kız öğrencilerin anne davranışlarına yönelik algı ölçek puanlarının sıra ortalamasının erkek öğrencilerininkine göre daha yüksek olması ve bu farklılığın istatistiksel açıdan

anlamli bulunmasidir. Bu bulguya dayanarak çocuğun annesinin davranışlarına yönelik algısı ile çocuğun cinsiyeti arasında anlamli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle kız çocukları erkek çocuklarına göre annelerinin davranışlarını daha reddedici olarak algılamışlardır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur. Öneriler, araştırmaya dönük ve uygulamaya dönük olarak iki grup halinde ele alınmıştır.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırmaya Dönük Öneriler

- Araştırma Sinop ilinde ikamet eden çocuklarla gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu genişletilerek, farklı illerde yaşayan çocukların dahil olduğu bir örnekleme araştırılabilir.
- Araştırma 4. ve 5. sınıfa devam eden 10-11 yaşındaki çocuklarla yürütülmüştür. Benzer bir çalışma ergen grubuyla da olabilir.
- Araştırmada annelerin demografik özellikleri analize alınmamıştır. Çocuk istismarı potansiyeli ve ebeveyn kabul red düzeyi farklı değişkenler (yaş, sosyo-ekonomik düzey, ebeveyn yoksunluğu, kardeş sayısı, eğitim durumu vb.) açısından da incelenebilir.
- Araştırma tarama yöntemiyle sınırlıdır. Boylamsal çalışmalarla stres düzeyi, sosyal destek düzeyi ve aile işlevselliğinin ocuk istismarı potansiyeli üzerindeki uzun süreli sonuçları incelenebilir.
- Araştırmada sadece anneler ile çalışılmıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda babalar da dahil edilerek araştırılabilir.
- Öğretmenlerin ocuk istismarı potansiyelleri ve kabul/red algıları incelenebilir.
- Çocuk istismarı ve ebeveyn kabul red algısı ile ilgili eğitim programı hazırlanıp, programın annelerin istismar potansiyelleri üzerindeki etkisi incelenebilir.
- Stres yönetimi, aile işlevselliği, sosyal destek ağlarının genişletilmesi ile ilgili eğitim programları düzenlenerek programın annelerin istismar potansiyelleri üzerindeki etkisi sınanabilir.

- Aile işlevselliği bu araştırmada istismar riski üzerinde önemli bir etkiye sahip çıkmamıştır. Aile işlevselliği, aile büyüklüğü ya da kültür gibi diğer bağlamsal faktörler ile bir arada incelenerek istismar potansiyeli üzerindeki yordayıcı etkisi incelenebilir.
- Aile işlevselliği ve/veya sosyal yalıtımın çocuk istismarı ve stres düzeyi ilişkisi arasındaki moderatör etkisi sınanabilir.

5.2.2. Uygulamaya Dönük Öneriler

5.2.2.1. Ailelere Öneriler

- Bu araştırma anneler ile yürütülmüş olmakla beraber çocukların gelişiminde anne ve baba eşit derece öneme ve etkiye sahiptir. Bu nedenle babaların çocuğun yetiştirilmesinde etkin rol alması, annenin desteklenmesi, kontrol edilmesi ve stres düzeyinin azalması gibi etkileri olacağından çocuğun istismar ve reddedici davranışlara maruz kalmasını önleyebilir.
- Ebeveynlerin sosyal destek ağlarını geliştirmek, stres kontrolünü öğrenmek gibi çalışmalar yaparak kendilerini geliştirmeleri önerilebilir.
- Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları çocuğun yetiştirilmesinde önemli rol oynayarak kızlara yönelik davranışların daha reddedici olduğu görülmektedir. Ebeveynler çocuğun cinsiyetine göre davranışlarının değiştiğinin farkına vararak eşitsizliğe yol açmamalıdır.

5.2.2.2. Öğretmenlere Öneriler

- Öğretmenler, sınıfında istismar mağduru olabileceğini düşündüğü çocukların aileleriyle iletişim kurmalı, profesyonel desteği Rehberlik servisinde bulunan okul psikolojik danışmanından almalıdır.
- Öğretmenlere çocuk istismarı ve ihmalinin belirtileri, müdahale ve bildirim konularında hizmet içi eğitimler verilmelidir.
- Öğretmenler ailede oluşan cinsiyet rollerinin farkında olarak bunun olumsuz etkilerini gidermek adına okulda çocukların algılarının değişmesini sağlayabilir. Kız çocuklarının reddedici davranışlara maruz kaldığında daha dirençli olmalarına yardımcı olabilir.

5.2.2.3. Okul Psikolojik Danışmanlarına Öneriler

- Okul psikolojik danışmanları, istismar mağduru olabileceğini düşündüğü çocuklar ve aileleriyle görüşerek sorunun çözümüne dahil olmalıdır.
- Okul psikolojik danışmanları önleyici ve koruyucu çalışmalar bağlamında, ebeveynlere çocuk istismarı konusunda bilgilendirici etkinlikler düzenlemeli, annelerin stres yönetimi ve sosyal destek ağlarının genişletilmesi ile ilgili kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmalıdır.
- Okul psikolojik danışmanları çocukların çocuk istismarı konusunda farkındalıklarını artırıcı çalışmalar yapmalı ve çocukların istismara maruz kaldıklarında neler yapabileceklerini açıklamalıdır.

5.2.2.4. Politikacılara Öneriler

- Araştırma bulgularında annelerin çocuklarını fiziksel olarak istismar etmezken duygusal istismarın yüksek olduğu görülmüştür. Burada eğitim ve farkındalık eksikliğinden söz edilebilir. Bu nedenle annelerin çocuk istismarı konusunda farkındalıkları artırılmalı, annelere istismar türleri öğretilerek, özellikle duygusal istismar, çocuğun kabul edilmesi ve reddedilmesi kavramları açıklanmalı, öpme, sarılma, güzel sözler söyleme gibi davranışlarla çocuğa sevgi göstermenin çocuğun kabul algısında önemli etkiye sahip olduğu belirtilmelidir. Bunların evlilik öncesi ve evlilik sürecinde yapılabilmesi için başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olmak üzere ilgili tüm devlet kurum ve kuruluşları sorumluluk almalıdır.
- Ülke çapında ailenin güçlendirilmesi çalışmaları yapılmalıdır. Ebeveynlerin psikolojik dayanıklılık, mizah, esneklik, problem çözme ve stres yönetimi becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmelidir. Ebeveyn dayanıklılığı kavramı üzerinde durularak, anne babaların risk faktörlerinin varlığına rağmen etkin ve kaliteli bir ebeveynlik gösterme kapasitesi artırılmalıdır.
- Üniversitelerin öncelikle Eğitim Fakültelerinde örneğin okul öncesi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği ve psikolojik danışma ve rehberlik lisans programlarında çocuk istismarı ile ilgili dersler açılarak meslek elemanlarının farkındalığı ve bilgi düzeyi artırılmalıdır.

- Çocuğun korunmasına yönelik yasalar çıkarılarak, cezaların caydırıcı olması sağlanmalı, çocukların zarar görmesi engellenmeli ve zarar gören çocuğun hakları sağlanmalıdır.

Çocuk istismarı ve ihmali çok yönlü bir problem olduğundan sorunun çözümünde ilgili tüm mekanizmaların devreye girmesi gerekmektedir. Psiko-eğitsel çalışmalarla ebeveynlerin, öğretmenlerin, psikolojik danışmanların ve kanun yapıcıların farkındalık düzeyleri arttırılmalı, önleyici çalışmalar ön plana çıkmalıdır. Çocukların birer birey oldukları ve yetişkinler tarafından korunmaya muhtaç oldukları unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Adamakos, H., Ryan K., Ullman, D. G., Pascoe, J., Diaz, R., & Chessare, J. (1986). Maternal social support as a predictor of mother child stress and stimulation. *Child Abuse & Neglect*, 10(4), 463-470.
- Albarracin, D., Repetto, M. J., Albarracin, M. (1997). Social support in child abuse and neglect: Support functions, sources, and contexts. *Child Abuse & Neglect*, 21(7), 607-615.
- Ammerman, R. T. & Hersen, M. (1990). *Children At Risk. An Evulation of Factors Contributing to Child Abuse and Neglect*. New York: Plenum Pres.
- Anjel, M., ve Erkman, F. (1993). *The transliteral equivalance, reliability and validity studies of the parental acceptance-rejection questionnaire mother form: A total for assesing child abuse*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Ansari, Z. A. (2002). Parental acceptance-rejection of disabled children in Non-Urban Pakistan. *North American Journal of Psychology*, 4(1), 121-128.
- Aral, N. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 36-39.
- Bahar, G., Savaş, H. A. ve Bahar A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 51-65.
- Başbakkal, Z. ve Baysal, L. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali konusuna ilişkin polislerin bilgi düzeylerinin ve düşüncelerinin incelenmesi. *Çocuk Forumu Dergisi*, 65-70.
- Batum, P. (2007). *Öğrenme bozukluklarında ebeveyn kabulü/reddi ile içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bekçi, B. (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde aile içi çocuk istismarı ve öfke tetikleyicileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment: An ecological integration. *American Psychologist*, 35, 320-335.
- Belsky, J. (1993). Etiology of child maltreatment: A developmental-ecological analysis. *Psychological Bulletin*, 114(3), 413-434.
- Berkey, K. M., & Hanson, S. M. H. (1991). *Pocket Guide to Family Assesment and Intervention*. St Louis: Mosby-Year Book.
- Bernard van Leer Vakfı. (2014). *Türkiye’de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*.
- Bilge, F., Avcı, D., Dinçel, E. F., Alkış Demirel, E., Karatekin, H., Koç, Ö. ve Demirtaş Zorbaz, S. (2015). The use of systems approach in psychological counseling and guidance. Chaos, Complexity and Leadership 2013. *Springer Proceedings in Complexity*, 213-227.

- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N. ve Güneysu, S. (1991). 4-12 yaşları arasında 16.100 çocukta örselenme durumları ile ilgili bir inceleme. *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Bishop, S., & Leadbeater, B. (1999). Maternal social support patterns and child maltreatment: Comparison of maltreating and nonmaltreating mothers. *American Journal of Orthopsychiatry*, 69, 172-181.
- Black, D. A., Heyman, R. E., & Smith-Slep, A. M. (2001). Risk factors for child abuse. *Aggression and Violent Behavior*, 6, 121-188.
- Bronfenbrenner, U. 1986. Ecology of the Family as a Context for Human Development. *Developmental Psychology*, 22, 723-742.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Elkitabı, İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Burchinal, M. R., Follmer, A., & Bryant, D. M. (1996). The relations of maternal social support and family structure with maternal responsiveness and child outcomes among African American families. *Developmental Psychology*, 32, 1073 – 1083.
- Burrell, B., Thompson, B., & Sexton, D. (1994). Predicting child abuse potential across family types. *Child Abuse & Neglect*, 18, 1039-1049.
- Bulut, I. (1996). *Genç Anne ve Çocuk İstismarı*. Ankara: Bizim Büro.
- Cadzow S. P., & Armstrong, K. L. (1999). Stressed parents with infants: Reassessing physical abuse risk factors. *Child Abuse & Neglect*, 23(9), 845–853.
- Chan, Y. C. (1994). Parenting stress and social support of mothers who physically abuse their children in Hong Kong. *Child Abuse & Neglect*, 18, 261-269.
- Chamberland, C., Bouchard, C., & Beaundry, J. (1986). Abusive and negligent behavior toward children: Canadian and American realities. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 18, 391-412.
- Clark, R. E., & Clark, J. F. (2007). *The Encyclopedia of Child Abuse*. New York: Facts On File.
- Cochran, M. M., & Brassard, J. A. (1979). Child development and personal social networks. *Child Development*, 50, 601-616.
- Cohen, S., Kamarck, T., & Mermelstein, R. (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 24, 385–396.
- Cohen, S., & Wills, T. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98, 310-357.
- Coohy, C. (1996). Child maltreatment: Testing the social isolation hypothesis. *Child Abuse & Neglect*, 20, 241-254.
- Coohy, C. (2001). The relationship between familism and child maltreatment in Latino and Anglo families. *Child Maltreatment*, 6, 130–142.

- Corby, B. (2006). *Child Abuse: Towards a Knowledge Base*. New York: McGraw-Hill Education.
- Corse, S. J., Schmid, K., & Trickett, P. K. (1990). Social network characteristics of mothers in abusing and nonabusing families and their relationships to parenting beliefs. *Journal of Community Psychology*, 18, 44-59.
- Cox, M. J., Owen, M. T., Lewis, J. M., & Henderson, V. K. (1989). Marriage, Adult Adjustment, and Early Parenting. *Child Development*, 60(5), 1015-1024.
- Crnic, K. A., Greenberg, M. T., Ragozin, A. S., Robinson, N. M., & Basbam, R. B. (1983). Effects of stress and social support on mothers and premature and fullterm infants. *Child Development*, 54, 209-217.
- Crouch, J. L., Milner, J. S., & Thomsen, C. (2001). Childhood physical abuse, early social support, and risk for maltreatment: current social support as a mediator of risk for child physical abuse. *Child Abuse & Neglect*, 25, 93-107.
- Çağlarırnak, A. (2006). *Yerleşik olan ve olmayan ailelerde çocuk istismarı yaygınlığının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Çakır, Y. ve Palabıyıköğlü, R. (1994). Gençlerde sosyal destek-çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması, *Kriz Dergisi* (1), 15-24.
- Dallos, R. & Draper, R. (2005). *An Introduction to Family Therapy: Systemic Theory and Practice* (second edition). Berkshire: Open University Press.
- De Longis, A., Folkman, S., & Lazarus, R.S. (1988). The impact of daily stress on health and mood: Psychological and social resources as mediators. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 486-495.
- Demetriou, L. & Christodoulides, P. (2006). Parental acceptance-rejection in the cypriot family: A social-psychological research on the part / parq. *The Cyprus Journal Of Science And Technology*. 5(2), 84-98.
- Demiriz, S. ve Öğretir, A. D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15,105-122.
- Diaz, A., Simantov, E., & Rickert, V. (2002). Effect of abuse on health: Results of a national survey. *Arch Pediatr Adolesc Med*, 156, 811-817.
- Dopke, C. A., & Milner, J. S. (2000). Impact of child noncompliance on stress appraisals, attributions, and disciplinary choices in mothers at high and low risk for child physical abuse. *Child Abuse & Neglect*, 24, 493-503.
- Dubowitz, H., Black, M., Starr, R. H., & Zuravin, S. (1993). A conceptual definition of child neglect. *Criminal Justice and Behavior*, 20(1), 8-26.
- Durrant, J. E. (2005). Distinguishing physical punishment from physical abuse: Implications for professionals. *Envision: The Manitoba Journal of Child Welfare*, 4(1), 86-92.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2006). Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence, [Çevrim-içi:

http://whqlibdoc.who.int/publications/2006/9241594365_eng.pdf], Erişim tarihi: 14 Eylül 2014.

- Dünya Sağlık Örgütü. (2013). European report on preventing child maltreatment, [Çevrimiçi: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/217018/European-Report-on-Preventing-Child-Maltreatment.pdf], Erişim tarihi: 13 Şubat 2015.
- Dwairy, M. (2010). Parental acceptance–rejection: A fourth cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *Journal of Child and Family Studies*, 19, 30–35.
- Eker, D. ve Arkar, H. (1995). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 34, 45-55.
- Eker, D., Arkar, H. ve Yıldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 17-25.
- Epstein, N. B., Bishop, D. S., & Levin, S. (1978). The McMaster model of family functioning. *Journal of Marriage and Family Counseling*, 4(4), 19-31.
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: a meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118(1), 108-32.
- Erkman, F. (1999). Çocukların Duygusal Ezimi. *Çocuk İstismarı Ve İhmali*. E. Konanç, İ. Gürkaymak, A. Egemen (Der.) Ankara: Pelin Ofset.
- Erler, Ö. (2011). *Ebeveyn kabul reddi ile 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Ex, C. T. G. M., & Janssens, J. M. A. M. (1998). Maternal influences on daughters' gender role attitudes, *Sex Roles*, 38(3-4).
- Finzi-Dottan, R., & Harel, G. (2014). Parents' potential for child abuse: An Intergenerational Perspective. *Journal of Family Violence*, 29, 397–408.
- Forthun, L. F., Carannante, S., & Diehl, D. C. (2011). Strengthening Families: Parental Resilience. *Department of Family, Youth and Community Sciences; Institute of Food and Agricultural Sciences*. Gainesville: University of Florida IFAS Extension.
- Fowler, P. C. (1980). Family environment and early behavioral development: a structural analysis of dependencies. *Psychological Reports*, 47, 611-617.
- Fraser, M. W. & Jenson, J. M. (2006). *Social Policy for Children ve Families: A Risk And Resilience Perspective*. California: Sage Publications
- Garbarino, J. & Kostelny, K. (1993). Neighborhood and community influences on parenting. In T. Lusiter, & L. Okagaki (Eds.), *Parenting: An Ecological Perspective*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gaudin, J. M., & Pollane, L. (1983). Social networks, stress and child abuse. *Children & Youth Services Review*, 5, 91-102.

- Gaudin, J. M., Polansky, N. A., Kilpatrick, A. C., & Shilton, P. (1996). Family functioning in neglectful families. *Child Abuse & Neglect*, 20(4), 363-377.
- Gavidia-Payne, S., Denny, B., Davis, K., Francis, A., & Jackson, M. (2015). Parental resilience: A neglected construct in resilience research. *Clinical Psychologist*. DOI: 10.1111/cp.12053
- Genç Hayat Vakfı. (2012). *Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması*. İstanbul: Genç Hayat Yayınları.
- Gençtoprak, S. (2010). *Çocukların anne-babalarıyla ilişkide kabul veya red algıları, psikolojik uyumları ve akademik başarılarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Gershooft, E. T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 128, 539-579.
- Gökler, R. (2006). Eğitimde çocuk istismarı ve ihmaline genel bir bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(3), 47-76.
- Gracia, E. & Musitu, G. (2003). Social isolation from communities and child maltreatment: A cross culturel comparasion. *Child Abuse & Neglect*, 27, 153-168.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z. ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134
- Haktanır, G., Aral, N., Alisinanoğlu, F., Baran, G., Baflar, F., Köksal, A. ve ark. (1999). Türkiye'de Anne-Baba Tutumu Araştırmalarına Genel Bir Bakış. Cumhuriyet Ve Çocuk: II. Ulusal Çocuk Kültürü Bildirileri 4-6 Kasım 1998, Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Harvan, J. S. (2001). *The relationship between child, family, and treatment variables and family functioning in abusive and neglectful families*. Doktora Tezi, The University of Georgia, Athens.
- Hashima, P. Y. & Amato, P. R. (1994). Poverty, social support, and parental behavior. *Child Development*, 65(2), 394-403.
- Higgins, D. J., & McCabe, M. P. (2003). Maltreatment and family dysfunction in childhood and the subsequent adjustment of children and adults. *Journal of Family Violence*, 18(2), 107-120.
- Hillson, J. M. C. & Kuiper, N. A. (1994). A stress and coping model of child maltreatment. *Clinical Psychology Review*, 14, 261 – 285.
- Holden, W. E., & Banez, G. A. (1996). Child abuse potential and parenting stress within maltreating families. *Journal of Family Violence*, 11, 1-12.
- Howe, D. (2005). *Child Abuse and Neglect. Attachment, Development and Intervention*. New York: Palgrave Macmillan.

- İşmen Gazioğlu, E. (2007). Child maltreatment in terms of parent-adolescent relationships: A control theory. *The Criminology, Victimology and Security Review*, 1(3), 39-52.
- Jennings, K. D., Stagg, V., & Connors, R. E. (1991). Social networks and mothers' interactions with their preschool children. *Child Development*, 62(5), 966–978.
- Jones, F. & Bright, J. (2001). *Stres: Myth, Theory and Research*. New York: Prentice Hall.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1993). *İnsan Aile Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. (10. Basım). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kaner, S. (2004). *Engelli çocuğu olan ana babaların algıladıkları stres, sosyal destek ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri.
- Kang, J. (2012). Pathways from social support to service use among caregivers at risk of child maltreatment. *Children and Youth Services Review*, 34, 933–939.
- Kang, J. (2013). Instrumental social support, material hardship, personal control and neglectful parenting. *Children and Youth Services Review*, 35, 1366–1373.
- Kanoy, K., Ulku-Steiner, B., Cox, M., & Burchinal, M. (2003). Marital relationship and individual psychological characteristics that predict physical punishment of children. *Journal of Family Psychology*, 17(1), 20-28.
- Kaplan, S., Pelcovitz, D., & Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: a review of the past 10 years. Part 1: Physical and emotional abuse and neglect. *J Am Acad Child Adolescent Psychiatry* 38, 1214-1222.
- Kara, B., Biçer, Ü., ve Gökalp, A. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Hastalıkları ve Sağlığı Dergisi*, 47(2), 140-151.
- Kars, Ö. (1996). *Çocuk İstismarı: Nedenleri ve Sonuçları*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Keeling, J. D. (2013). *Children's physical abuse and developmental risk: The contribution of mothers' attachment experiences, parenting stress, and caregiving helplessness*. Yüksek Lisans Tezi, Mills College, Oakland, California.
- Kempe, C. H., Silverman, F. N., Steele, B. F., Droegemueller, W., & Silver, H. K. (1985). Battered child syndrome. *Child Abuse & Neglect*, 9, 143-154.
- Kerimoğlu, G. (2012). *Serebral palsili çocuğu olan annelerin algıladıkları sosyal desteğin anne çocuk ilişkileri üzerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Khaleque, A. & Rohner, P. R. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: a meta-analysis of cross cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and The Family*, 64, 54-64.
- Kolko, D. J., Kazdin, A. E., Thomas, A. M., & Day, B. (1993). Heightened child physical abuse potential: child, parent, and family dysfunction. *Journal of Interpersonal Violence*, 8, 169-192.

- Kotch, J. B., Browne, D. C., Ringwalt, C. L., Dufort, V., Ruina, E., Stewart, P. W., & Jung, J. W. (1997). Stress, social support, and substantiated maltreatment in the second and third years of life. *Child Abuse & Neglect*, 21, 1025 – 1037.
- Kozcu, Ş. (1991). *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Ankara: Aile Yazıları. T.C.Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. 2. Cilt.
- Köknel, Ö. (1998). *Zorlanan İnsan* (4. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Kulaksızoğlu, A. (1993). Bir grup gencin ailede ve okulda karşılaştığı bedensel olarak fena muamele ile ilgili bir araştırma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 87-96.
- Kutlu, Y. (2011). *Farklı gelişim gösteren ve normal gelişim gösteren çocuk sahibi annelerin düşmanlık- saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kutsal, E. (2004). *Fiziksel çocuk istismarının sosyodemografik özellikleri ve milner çocuk istismarı potansiyeli ölçeğinin Türkiye geçerliliği*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal and Coping*. New York: Springer Publishing Company.
- Lettenberger-Klein, C. G. (2014). *Stress, resources and maternal adolescent relationship quality among an at-risk sample*. Doktora tezi, Florida State University, Florida.
- Li, F., Godinet, M. T., & Arnsberger, P. (2011). Protective factors among families with children at risk of maltreatment: Follow up to early school years. *Children and Youth Services Review*, 33, 139–148.
- Lila, M., García, F. & Gracia, E. (2007). Perceived paternal and maternal acceptance and children's outcomes in Colombia. *Social Behavior and Personality*, 35(1), 115-124.
- MacKenzie, J. M., Kotch, J. B., & Lee, L. (2011). Toward a cumulative ecological risk model for the etiology of child maltreatment. *Children and Youth Services Review*, 33, 1638–1647.
- Mapp, S. C. (2006). The effects of sexual abuse as a child on the risk of mothers physically abusing their children: A path analysis using systems theory. *Child Abuse & Neglect*, 30, 1293-1310.
- Meadow, R. (2007). Poisoning. In R. Meadow, J. Mok, D. Rosenberg (Eds.), *ABC of Child Protection*. (35-38). Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Mersky, J. P., Berger, L. M., Reynolds, A. J., & Gromoske, A. N. (2009). Risk factors for child and adolescent maltreatment: A longitudinal investigation of a cohort of inner-city youth. *Child Maltreatment*, 14(1), 73-88.
- McGrath, J. E. (1970). *Social and Psychological Factors in Stress*. Illinois: Holt Rinehart and Winston Inc.
- McWhirter, J. J., McWhirter, B. T., Hawley McWhirter, E. & McWhirter, R. J. (2004). *At-Risk Youth: A Comprehensive Response*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.

- Mersky, J. P., Berger, L. M., Reynolds, A. J., & Gromoske, A. N. (2009). Risk factors for child and adolescent maltreatment: A longitudinal investigation of a cohort of inner-city youth. *Child Maltreatment, 14*(1), 73-88.
- Milner, J. (1986). *The Child Abuse Potential Inventory Manual*. IL: Psytec Inc.
- Milner, J. S. (1993). Social information processing and physical child abuse. *Clinical Psychology Review, 13*, 275-294.
- Milner, J. S. (2000). Social information processing and child physical abuse: Theory and research. In D. J. Hansen (Ed.), *Nebraska symposium on motivation: Vol. 46. Motivation and child physical maltreatment* (39-84). Lincoln: University of Nebraska Press.
- Milner, J. S., & Crouch, J. L. (1993). Physical child abuse. In R. L. Hampton (Ed.), *Family Violence: Prevention and Treatment* (25-55). Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Minuchin, S. (1974). *Families and Family Therapy*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mollerstrom, W. W., Patchner, M. A., & Milner, J. S. (1992). Family functioning and child abuse potential. *Journal of Clinical Psychology, 48*, 445-454.
- Muller, R., Fitzgerald, H., Sullivan, L., & Zucker, R. (1994). Social support and stress factors in child maltreatment among alcoholic families. *Canadian Journal of Behavioural Science, 26*, 438-461.
- Newland, L. (2014). Supportive Family Contexts: Promoting Child Well-Being and Resilience. *Early Child Development and Care, 184*(9-10), 1336-1346.
- Nichols, M. P., & Schwartz, R. C. (1997). *Family Therapy: Concepts and Methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- O'Hagan, K. (2006). *Identifying Emotional and Psychological Abuse: A Guide for Childcare Professionals*. New York: McGraw Hill Education.
- Olive, M. F. (2007). *Child Abuse and Stress Disorders*. New York: Infobase Publishing.
- Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ateş, N., Cetin, G., Miral, S., Hanci, H., Ersahin, Y., Tepeli, N., Bulguc, G. G., ve Tiras, B. (2001). Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child Abuse & Neglect, 25*, 279-290.
- Öner, N. (2006). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı* (2. Basım). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Öner, U. ve Sucuoğlu, B. (1994). Zihinsel özürlü çocukların istismarı. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi, 2*(4), 316-328.
- Özdemir, A. S. (1989). *Çocuğun fiziksel yönden istismarı ve ihmali*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Paavilainen, E., & Astedt-Kurki, P. (2003). Functioning of child maltreatment families: Lack of resources of caring within the family. *Scandinavian Journal of Caring Sciences, 17*, 139-147.

- Paavilainen, E., Astedt-Kurki, P., Paunonen-Ilmonen, M., & Laippala, P. (2001). Risk factors of child maltreatment within the family: towards a knowledgeable base of family nursing. *International Journal of Nursing Studies*, 38, 297–303.
- Pelcovitz, D., Kaplan, S. J., Ellenberg, A., Labruna, V., Salzinger, S., Mandel, F., & Weiner, M. (2000). Adolescent physical abuse: age at time of abuse and adolescent perception of family functioning. *Journal of Family Violence*, 15, 375–389.
- Peltonen, K., Ellonen, N., Pösö, T., & Lucas, S. (2014). Mothers' self-reported violence toward their children: A multifaceted risk analysis. *Child Abuse & Neglect*, 38, 1923–1933.
- Pereira, J., Vickers, K., Atkinson, L., Gonzalez, A., Wekerle, C., & Levitan, R. (2012). Parenting stress mediates between maternal maltreatment history and maternal sensitivity in a community sample. *Child Abuse & Neglect*, 36, 433 – 437.
- Peterson, R., & Green, S. (2009). Families first: keys to successful family functioning an introduction. *Virginia Cooperative Extension*, 350.
- Pişkin, M. (2003). Öğretmenlerin fiziksel çocuk istismarı potansiyellerinin incelenmesi. *4.Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: DER Yayınları.
- Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı Tanımlar I*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ponnet, K., Wouters, E., Mortelmans, D., Pasteels, I., de Backer, C., Van Leewen, K., & van Hiel, A. (2013). The influence of mothers' and fathers parenting stress and depressiven symptoms on own and partner's parent-child communication. *Family Process*, 52, 312-324.
- Powell, G. N. & Greenhaus, J. H. (2010). Sex, Gender, and Decisions at The Family - Work Interface. *Journal of Management*, 36(4), 1011-1039.
- Rodriguez, C. M., & Green, A. J. (1997). Parenting stress and anger expression as predictors of child abuse potential. *Child Abuse & Neglect*, 21(4), 367-377.
- Rodriguez, C. M., & Tucker, M. C. (2011). Behind the cycle of violence, beyond abuse history: A brief report on the association of parental attachment to physical child abuse potential. *Violence and Victims*, 26(1), 246-256.
- Rodriguez, C. M., & Tucker, M. C. (2014). Predicting maternal physical child abuse risk beyond distress and social support: Additive role of cognitive processes. *Journal of Child and Family Studies*. doi: 10.1007/s10826-014-9981-9.
- Rohner, R. P. (1980). Worldwide tests of parental acceptance-rejection theory: An overview cross-cultural research. *Behavior Science Research*, 15, 1-21.
- Rohner, R. P. (1986). *The Warmth Dimension: Foundations of Parental Acceptance Rejection Theory*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
- Rohner, R. P. (2005). Glossary of significant concepts in parental acceptance rejection theory (PARTheory), [Çevrim-içi: <http://www.cspar.uconn.edu/Glossary.pdf>], Erişim tarihi: 22 Mart 2014.

- Rohner, R. P., Khaleque, A. & Cournoyer, D. E. (2009). Introduction to Parental Acceptance-Rejection Theory, Methods, Evidence, and Implications, [Çevrim-içi: http://www.cspar.uconn.edu/INTRODUCTION%20TO%20PARENTAL%20ACCEPTANCE_09.pdf], Erişim tarihi: 22 Mart 2014.
- Rohner, R. P., Parmar, P. & Ibrahim, M. (2010). Perceived teachers' acceptance, parental acceptance, behavioral control, school conduct, and psychological adjustment among school-age children in Kuwait. *Cross-Cultural Research*, 44(3) 269-282.
- Rohner, R. P., Saavedra, J. M., & Granum, E. O. (1978). Development and validation of the parental acceptance-rejection questionnaire. *Catalog of Selected Documents in Psychology*, 8, 17-48.
- Ross, S. M. (1996). Risk of physical abuse to children of spouse abusing parents. *Child Abuse & Neglect*, 20(7), 589-98.
- Runtz, M. G. & Schallow, J. R. (1997). Social support and coping strategies as mediators of adult adjustment following childhood maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 21(2), 211-226.
- Runyan, D., Wattam, C. Ikeda, R., Hassan, F., & Ramiro, L. (2002). Child abuse and neglect by parents and other caregivers. In E. G. Krug, L. L. Dahlberg, J. A. Mercy (Eds.), *World Report on Violence and Health*, (57-86). World Health Organization, Geneva.
- Seagull, E. A. (1987). Social support and child maltreatment: A review of the evidence. *Child Abuse & Neglect*, 11, 41-52.
- Selye, H. (1976.) *The Stress of Life*, (Revised Edition). New York: McGraw-Hill.
- Seral, E. G. (1998). *Okul öncesi çağı çocuklarda cinsiyet rollerini destekleyen davranışları etkileyen anne özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Shea, S. E., & Coyne, L. W. (2011). Maternal dysphoric mood, stress, and parenting practices in mothers of head start preschoolers: The role of experiential avoidance. *Child & Family Behavior Therapy*, 33(3), 231-247.
- Shek, D. T. L. (1998). Linkage between marital quality and parent-child relationship: A longitudinal study in the Chinese culture. *Journal of Family Issues*, 19, 687-704.
- Sidebotham, P., & Golding, J. (2001). Child maltreatment in the "Children of the Nineties". A longitudinal study of parental risk factors. *Child Abuse & Neglect*, 25, 1177-1200.
- Siklos, S. & Kerrns, K. (2006). Assessing need for social support in parents of children with autism and Down syndrome. *Journal of Autism Development Disorders*, 36, 921-933.
- Slack, K., Berger, L. M., DuMont, K., Yang, M., Kim, B., Ehrhard-Dietzel, S., & Holl, J. L. (2011). Risk and protective factors for child neglect during early childhood: A crossstudy comparison. *Children and Youth Services Review*, 33, 1354-1363.
- Sorias, O. (1989). Sosyal desteğin değerlendirilmesi I: Kullanılan ölçüm araçlarının değerlendirilmesi. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*, 6(7), 19- 26.

- Sözügeçer, Z. (2011). *Çocuklardaki davranış problemlerinin, bağlanma stilleri, aile işlevleri ve anne kabul algıları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Streeter, C. L., & Franklin, C. (1992). Defining and measuring social support: Guidelines for social work practitioners. *Research on Social Work Practice, 2*, 81-98.
- Stith, S. M., Liu, T., Davies, L., Boykin, E. L., Alder, M. C., Harris, J. M., Som, A., McPherson, M., & Dees, J. G. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and Violent Behavior, 14*(1), 13-29.
- Şanlı, D. (2007). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Tajima, E. (2002). Risk factors for violence against children: Comparing homes with and without wife abuse. *Journal of Interpersonal Violence, 17*(2), 122-149.
- Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi, 35*, 82-86.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1995). *Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları*. Ankara: Bizim Büro.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1998). *Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet*. Ankara: Başbakanlık ASAGEM Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). *Aile Yapısı Araştırması 2006*. Ankara: Başbakanlık ASAGEM Yayınları.
- Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi, 34*(1), 70-74.
- Toran, M. (2005). *Farklı sosyo-kültürel düzeylere sahip annelerin çocuklarını kabullenme ve reddetme davranışlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tower, C. C. (2005). *Understanding Child Abuse and Neglect*. USA: Pearson Education, Inc.
- Tucker, M. C. (2011). *Family functioning and social isolation as moderators between stress and child abuse potential*. Doktora Tezi, The University of North Carolina, Greensboro.
- Tucker, M. C. (2014). *Personal and couple level risk factors: maternal vs. paternal physical child abuse risk*. Doktora Tezi, The University of North Carolina, Greensboro.
- Turhan, E., Sangün, Ö. ve İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *STED, 15*(9), 153-157.
- Ummunel, A. (2007). *Okul öncesi çocuklarda akran kabulünün çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- UNICEF (2007). *Çocuklara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması*, [Çevrim-İçi: <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Cocuklara%20Yonelik%20Siddetin%20Ortadan%20Kaldirilmasi.pdf>], Erişim tarihi: 14 Şubat 2015.

- UNICEF, (2010). *Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor*. Ankara: Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayınları.
- U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families, Children’s Bureau. (2015). *Child maltreatment 2013*, [Çevrim-içi: <http://www.acf.hhs.gov/programs/cb/research-data-technology/statistics-research/child-maltreatment>], Erişim tarihi: 14 Şubat 2015.
- Usluer, S. (1989). *The reliability and validity of the Turkish family environment questionnaire*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Varan, A. (2003). *EKAR kuramı değerlendirme araçlarının Türkiye güvenilirlik ve geçerlik çalışması*. Yayınlanmamış çalışma, Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir.
- Webster-Stratton, C. (1988). Mothers’ and fathers’ perceptions of child deviance: Roles of parent and child behaviors and parent adjustment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56, 909-915.
- Whipple, E. E., & Webster-Stratton, C. (1991). The role of parental stress in physically abusive families. *Child Abuse and Neglect*, 15, 279-291.
- Wolfe, D. A. (2011). Risk factors for abuse perpetration. In J. W. White, M. P. Koss, A. E. Kazdin, J. W. White, M. P. Koss, A. E. Kazdin (Eds.), *Violence Against Women And Children, Volume 1: Mapping The Terrain* (31-54). Washington, DC: American Psychological Association.
- Yalçın, N. (2011). *Türkiye’de çocuk istismarı ve çözüm önerileri*. Yüksek Lisans Projesi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Yaşar, F. (2009). *İlköğretime devam eden öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyinin annenin evlilik doyumu ve evlilik uyumu düzeyiyle ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yavuz, M. F., Atan, Y. K., Atamer, A. Ve Gölge, Z. B. (2003). Lise öğrencilerinde fiziksel şiddetin değerlendirilmesi: Okulda ve ailede karşılaşılan şiddet ve öğrencinin kendi uyguladığı şiddet. *Adli Bilimler Dergisi*, 3, 39-47.
- Yerlikaya, E. E. ve İnanç B. Y. (2007). Algılanan Stres Ölçeği’nin Türkçe çevirisinin psikometrik özellikleri. *IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Özet Kitabı*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Yıldız, D. (2009). *Okul öncesi dönem engelli çocuğa sahip annelerin çocuklarını kabullenişleri ile umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, G., İşiten N., Ertan, Ü. ve Öner A. (2003). Bir çocuk istismarı vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46, 295-298.
- Yılmaz İrmak, T. (2008). *Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G. & Farley, G. K. (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 52, 30-41.

EKLER DİZİNİ

EK 1. Etik Kurul İzin Muafiyet Formu

Form: 40

Tez Çalışması Etik Kurul İzin Muafiyeti Formu

11 / 06 / 2015

Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Başkanlığı'na

Tez Başlığı / Konusu: ÇOCUK İSTİSMARI: STRES, AİLE İŞLEVSELLİĞİ, SOSYAL YALITIM, KABUL/RED

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Başak KUBİN METE
(Öğrencinin Adı, Soyadı, İmzası)

Öğrenci Bilgileri

Adı Soyadı	Başak KUBİN METE
Öğrenci No	N11128705
Anabilim Dalı	Eğitim Bilimleri
Programı	Psikolojik Danışma ve Rehberlik
Statüsü	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

Danışman Görüşü ve Onayı

Prof. Dr. Filiz BİLGE
(İmza)
(Danışmanın Unvanı, Adı ve Soyadı)

EK 2. Milli Eğitim Bakanlığı Uygulama İzni

T.C.
SİNOP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

27 KASIM 2012

Sayı : B.08.4.MEM.0.57.27-622.03-
Konu : Başak KUBİN hk.

012300

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün 18.10.2012 tarih ve 4990 sayılı yazısı

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerden Başak KUBİN'in "Çocuk İstismarı, Stres, Aile İşlevselliği ve Sosyal Yalıtım Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" konulu tezin ölçekleri AR-GE birimi tarafından yapılan inceleme sonucunda uygulanması ve ekte sunulan program doğrultusunda gerçekleştirilmesi müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

M. Emrin AKKURT
Millî Eğitim Müdürü

- Eki: 1) Dilekçe ve Danışman Onayı
2) Uygulamada Kullanılacak Ölçekler ve İzin Belgesi
3) Tez Önerisi ve Okul Listesi

OLUR
26.11/2012
Hidayet KARIVELİ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Hükümet Konagi 57000 SİNOP
Telefon : 368 261 19 87 (175)
E-Posta: sinopmem@meb.gov.tr

Bilgi için: K. ÇORAPCI AR-GE Birimi
Faks : (0368) 261 15 07
İnt.Adresi : <http://sinop.meb.gov.tr>

EĞİTİMDE REFORM
Daha aydınlık
gelecek!

EK 3. Annelerin Demografik Özellikleri

	Kategoriler	Frekans	Yüzde
Yaş	20-30 yaş aralığı	23	11,3
	31-40 yaş aralığı	128	62,7
	41-50 yaş aralığı	49	24
	51 yaş ve üstü	4	2
Çalışma Durumu	Çalışıyor	77	37,2
	Çalışmıyor	130	62,8
Öğrenim Durumu	İlkokul	76	35,3
	Ortaokul	23	11,1
	Lise	61	29,5
	Üniversite	45	21,7
Medeni Hâl	Yüksek Lisans/Doktora	3	1,4
	Evli ve Birlikte Yaşıyor	184	88,9
	Evli ama Ayrı Yaşıyor	3	1,4
	Evli ama İş Nedeniyle Ayrı	5	2,4
	Boşanmış	9	4,3
	Hayatta Değil	5	2,4
Evlilik Yılı	1-10 yıl arası	15	7,8
	11-20 yıl arası	149	77,6
	21-31 yıl arası	28	14,6
Çocuğun Babası ile Evli mi?	Evet	189	91,3
	Hayır	3	1,4
Aylık Gelir	1000 TL ve daha az	55	26,6
	1000 TL-2000 TL	60	29
	2000 TL-3000 TL	37	17,9
	3000 TL-4000 TL	18	8,7
	4000 TL-5000 TL	11	5,3
	5000 TL ve üstü	6	2,9
Çocuğun Kardeş Sayısı	Kardeşi Yok	38	18,4
	1 Kardeş	115	55,6
	2 Kardeş	30	14,5
	3 Kardeş	13	6,3
	4 Kardeş	7	3,4
	5 Kardeş	1	0,5
	9 Kardeş	1	0,5
Kaçıncı Çocuk	İlk Çocuk	104	50,2
	2. Çocuk	72	34,8
	3. Çocuk	21	10,1
	4. Çocuk	6	2,9
	5. Çocuk	2	1,0
	8. Çocuk	1	0,5

EK 4. Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri (ÇİPE) Örnek Maddeler

Açıklama: Aşağıda kendinizi düşünerek cevaplayabileceğiniz bazı cümleler bulunmaktadır. Her cümleyi okuduktan sonra KATILYORUM veya KATILMIYORUM seçeneklerinden birini işaretleyiniz. Eğer cümledeki ifadeye katılıyorsanız K harfini, katılmıyorsanız KM harflerini daire içine alınız. Lütfen her cümleyi atlamadan okuyunuz. Formun değerlendirilmesi açısından bu çok önemlidir. Araştırmadan güvenilir ve geçerli bulgular elde edilmesinin vereceğiniz yanıtların dürüstlüğü oranında olacağını lütfen unutmayınız.

1.Başkaları için asla üzülmem.	K	KM
4.Çoğu insanı severim.....	K	KM
10.Çocuğun bedenini hafifçe bereleyen ölçüdeki dayağa karşı değilim.	K	KM
13.Başkalarına bel bağlamak olmaz.	K	KM
17.Sık sık içimden öfkelenirim.	K	KM
26.Çocuklar hiçbir zaman itaatsizlik etmemelidir.	K	KM
28.Bazen kontrolümü kaybedeceğimden korkarım.	K	KM
37.Hayatımda hiçbir zaman birilerini incitmek istemedim.	K	KM
40.Çocuklar baş belasıdır.	K	KM
42.Bebek her ağladığında kucağa alınırsa şımarır.	K	KM
45.Kötü bir çocuğum var.	K	KM
50.Çocuklar aslında küçük yetişkinlerdir.	K	KM
54.Bir çocuk hiçbir zaman karşılık vermemelidir.	K	KM
62.Her zaman doğru olanı yaparım.	K	KM
66.Bazen verdiğim sözlerin hiç birini tutamadığım olur.	K	KM
71.İnsanlarla daima iyi geçinirim.	K	KM
80.Çocuklar sessiz olmalı ve söylenenleri dinlemelidirler.	K	KM
86.Dayak en iyi cezadır.	K	KM
96.Çocuk bir yaşına geldiğinde tuvalet eğitimi tamamlanmış olmalıdır.	K	KM
101.Her zaman iyi ve nazik bir insanımdır.	K	KM
114.Çocukların çoğunu sevmem.	K	KM
115.Çocuklar her zaman uslu olmalıdır.	K	KM
123.Çocuklar anne babalarını daima mutlu etmelidirler.	K	KM
131.Çocuğum ağladığı zaman genellikle onu cezalandırırım.	K	KM
140.Bazen çocuklarımdan beni sevmeyeceklerinden korkarım.	K	KM
146.Bazen kötü sözler söylerim.	K	KM
160.Daima doğruyu söylerim.	K	KM

EK 5. Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği – Anne Formu (AÇİÖ-AF) Örnek Maddeler

Açıklama: İlişikte annenin çocuğa karşı çeşitli davranış şekillerini içeren ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi dikkatle okuyup, kendi davranışınıza ne derece uyduğunu düşününüz. Fazla zaman kaybetmeden ilk düşüncenizi kaydediniz. Eğer ifade sizin için doğru ise, hemen hemen, her zaman doğru veya bazen doğru şikkını çarpı koymak (X) suretiyle işaretleyiniz. İfade sizin için doğru değil ise, nadiren doğru veya hiçbir zaman doğru değil şikkını çarpı koyarak işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Soruları cevaplarken çocuğunuza karşı genelde nasıl davrandığınızı düşününüz.

	Hemen Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
2. Çocuğum kötü davrandığında onu küçümseyerek azarlarım.	()	()	()	()
3. Çocuğuma sanki orada yokmuş gibi davranırım.	()	()	()	()
5. Günlük yaşantımızda çocuğumla tartışır ve fikir alırım.	()	()	()	()
9. Çocuğumla alay ederim.	()	()	()	()
12. Çocuğumun bana güvenip açılmasını kolaylaştırırım.	()	()	()	()
17. Çocuğum için yapmam gereken şeyleri unutturum.	()	()	()	()
20. Çocuğumla şefkat ve sevgi dolu konuşurum.	()	()	()	()
25. Çocuğum sinirime dokunur.	()	()	()	()
29. Çocuğum yardım istediği zaman anlamazlıktan gelirim.	()	()	()	()
40. Çocuğumla birlikte vakit geçirmekten hoşlanırım.	()	()	()	()
44. Çocuğumdan şikayet ederim.	()	()	()	()
50. Çocuğuma istenmediğini hissettirim.	()	()	()	()
56. Çocuğumu mutlu etmeye çalışırım.	()	()	()	()

EK 6. Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ) Örnek Maddeler

Açıklama: Aşağıda geçtiğimiz ay içerisindeki kişisel deneyimleriniz hakkında ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi dikkatlice okuyarak size en uygun seçeneğin altındaki kutuya bir çarpı işareti koyarak cevaplayınız. Soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Önemli olan sizin duygu ve düşüncelerinizi yansıtan yanıtları vermenizdir.

	Hiçbir zaman	Hemen Hemen Hiç	Bazen	Sıklıkla	Çok Sık
1-Son bir ay içinde beklenmeyen bir şeyler olması nedeniyle ne sıklıkta altüst (hayal kırıklığına uğramak, sarsılmak, şoke olmak) oldunuz?	()	()	()	()	()
4-Son bir ay içinde kişisel problemlerinizi çözebilecek gücünüze ne sıklıkta güvündünüz?	()	()	()	()	()
7- Son bir ay içinde kendi yaşamınızla ilgili olarak öfkenizi hangi sıklıkta kontrol ettiniz?	()	()	()	()	()
10-Son bir ay içinde üstesinden gelemeyeceğiniz şeylere takılıp kalmanın zorluğunu ne sıklıkta hissettiniz?	()	()	()	()	()

EK 7. Aile Ortamı Ölçeği (AOÖ) Örnek Maddeler

Açıklama: Aşağıda aile ortamı ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyarak size en uygun seçeneğin altındaki kutuya bir çarpı işareti koyarak cevaplayınız. Soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Önemli olan sizin duygu ve düşüncelerinizi yansıtan yanıtları vermenizdir.

	Hiç Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kuvvetle Katılıyorum
2. Aile üyeleri duygularını açıkça ifade ederler.	()	()	()	()
4. Ailemizle ilgili kararlar, daha çok büyükler tarafından verilir.	()	()	()	()
6. Bizim evde işler belirli bir düzene göre yapılır.	()	()	()	()
9. Aile üyeleri gerçekten birbirine destek olurlar.	()	()	()	()
14. Ailemizde uyulması gereken kurallar vardır.	()	()	()	()
18. Aile üyeleri kızgınlıklarını açıkça gösterir.	()	()	()	()
22. Ailemizde her bireyin görevi açıkça belirlenmiştir.	()	()	()	()
24. Birbirimizle gerçekten iyi geçiniriz.	()	()	()	()
26. Aile üyeleri karşılaştıkları sorunları kendi kendilerine hallederler.	()	()	()	()

EK 8. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) Örnek Maddeler

Açıklama: Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlenin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz. Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz

1. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.								
Kesinlikle Hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle Evet
3. Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.								
Kesinlikle Hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle Evet
6. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.								
Kesinlikle Hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle Evet
9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.								
Kesinlikle Hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle Evet

EK 9. Ebeveyn Kabul Red Ölçeği – Çocuk Formu (EKRÖ/K – ÇF) Örnek Maddeler

Adın Soyadın:.....

Cinsiyetin:.....

Aşağıda, annelerin çocuklarına karşı nasıl davrandıklarıyla ilgili cümleler var. Her cümleyi dikkatlice oku ve okuduğun cümlelerin,

annenin
sana karşı davranışlarını
ne kadar iyi anlattığını düşün.

Formu, cümleler üzerinde fazla oylanmadan, içinden gelen cevapları işaretleyerek,
hızlı bir şekilde doldur.

Lütfen her soruyu işaretle.

Unutma, hiç bir cümleyi doğru bilmek, ya da yanlış bilmek diye birşey yok.
Onun için cevaplarını verirken mümkün olduğu kadar **dürüst ve samimi ol.**

Cevaplarını,
annenden beklediğin davranışlara göre değil,
annenin sana gerçekte gösterdiği davranışlara göre ver.

ANNEM	Hemen Her zaman Doğru	Hemen Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1. Benim hakkımda güzel şeyler söyler.	☐	☐	☐	☐
3. Sanki ben hiç yokmuşum gibi davranır.	☐	☐	☐	☐
8. Benimle yakından ilgilenir.	☐	☐	☐	☐
11. Benimle alay eder ve dalga geçer.	☐	☐	☐	☐
23. Bana dilediğim kadar özgürlük tanır.	☐	☐	☐	☐
31. Benden hoşlanmıyor gibi.	☐	☐	☐	☐
44. Bana çok ilgi gösterir.	☐	☐	☐	☐
54. Canım ne isterse yapmama izin verir.	☐	☐	☐	☐
57. Benden uzak durmaya çalışır.	☐	☐	☐	☐
59. Yaptığım her şeyi kontrol etmek ister.	☐	☐	☐	☐
65. Bakmaları için beni hep başkalarına bırakır.	☐	☐	☐	☐

EK 10. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

1. Yaşınız:.....

2. Çalışıyor musunuz?

() Evet

() Hayır

3. Öğrenim düzeyiniz:

() Okur yazar değil

() Okur yazar

() İlkokul mezunu

() Ortaokul mezunu

() Lise mezunu

() Üniversite mezunu

() Yüksek lisans/Doktora mezunu

4. Çocuğunuzun babasının öğrenim düzeyi:

() Okur yazar değil

() Okur yazar

() İlkokul mezunu

() Ortaokul mezunu

() Lise mezunu

() Üniversite mezunu

() Yüksek lisans/Doktora mezunu

5. Medeni haliniz:

() Evli- Birlikte

() Evli ama ayrı yaşıyoruz

() Evli ama iş dolayısıyla ayrı yaşıyoruz

() Boşanmış

() Eşim hayatta değil

6. Eğer evliyseniz;

Kaç yıldır evlisiniz?

Çocuğunuzun babası ile mi evlisiniz? () Evet () Hayır

7. Ailenizin toplam aylık geliri ne kadardır?TL.

8. Çocuğunuzun kaç kardeşi var? () kardeş () Yok

9. Çocuğunuz kaçınıcı çocuk?:

EK 11. Orijinallik Raporu

Turnitin Originality Report

https://api.turnitin.com/newreport_printview.asp?eq=0&eb=1&esm=0...

Turnitin Originality Report

COCUK İSTİSMARI: STRES, AİLE
İŞLEVSİLLİĞİ, SOSYAL YALITIM,
KABUL/RED by Başak Kubin

From Basak Kubin Yüksek Lisans Tezi
(Çocuk İstismarı)

Similarity Index	Similarity by Source
8%	Internet Sources: 7%
	Publications: 3%
	Student Papers: 3%

Processed on 11-Jun-2015 21:23 EEST

ID: 549811557

Word Count: 28699

sources:

- 1 < 1% match (Internet from 27-May-2015)
http://www.nuraysenemoğlu.com/FileUpload/bs678778/File/sbk_doktora_tezi.pdf
- 2 < 1% match (Internet from 26-Jan-2014)
<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/6244/TEZ.pdf>
- 3 < 1% match (Internet from 27-Mar-2014)
<http://www.azmivaran.com/ekar-kurami-olcekleri/ebeveyn-kabul-red-kontrol-olcegi/>
- 4 < 1% match (Internet from 05-Apr-2013)
<http://mustafaserkan-statistik.blogspot.com/2010/12/normal-dagilim-egrisinde-carpiklik-ve.html>
- 5 < 1% match (Internet from 09-May-2012)
<http://www.mitosweb.com/browse/9998/7299.pdf>
- 6 < 1% match (Internet from 30-Sep-2014)
http://halksaqligiokulu.org/anasayfa/components/com_booklibrary/ebooks/15.UHSK%20K%C4%B0TAP_14_10_12.pdf
- 7 < 1% match (Internet from 03-Jun-2015)
<http://library.cu.edu.tr/tezler/8948.pdf>
- 8 < 1% match (student papers from 11-May-2015)
[Submitted to TechKnowledge Turkey on 2015-05-11](#)
- 9 < 1% match (student papers from 03-Jun-2015)
[Submitted to TechKnowledge Turkey on 2015-06-03](#)
- 10 < 1% match (Internet from 10-Mar-2015)
<http://library.cu.edu.tr/tezler/8584.pdf>
- 11 < 1% match (student papers from 27-May-2015)
[Submitted to Ankara University on 2015-05-27](#)
- 12 < 1% match (Internet from 13-Dec-2014)
<http://dusunena.damderqisi.net/tr/TMakaleDetay.aspx?MkID=1013>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

<i>Adı Soyadı</i>	Başak KUBİN METE
<i>Doğum Yeri</i>	Samsun
<i>Doğum Tarihi</i>	29.08.1986

Eğitim Durumu

<i>Lise</i>	Sinop Anadolu Lisesi	2004
<i>Lisans</i>	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	2009
<i>Yüksek Lisans</i>	Hacettepe Üniversitesi	2015
<i>Yabancı Dil</i>	İngilizce: Okuma (Çokiyi), Yazma (Çokiyi), Konuşma (İyi)	

İş Deneyimi

<i>Stajlar</i>	Gazi Üniversitesi Hastanesi	2010
<i>Projeler</i>		
<i>Çalıştığı Kurumlar</i>	T.C. Devlet Demiryolları	2012 - halen

Akademik Çalışmalar

Sertifikalar

Bilişsel Davranışçı Terapi Kuram ve Uygulama Temel Eğitimi Bilişsel Davranışçı Psikoterapiler Derneği - Hakan Türkçapar - 15.09.2014-15.02.2015(49 Saat)
EMDR 2. Düzey Eğitimi ve Süpervizyonu Davranış Bilimleri Enstitüsü - 17.07.2014-07.09.2014(46 Saat)
EMDR 1. Düzey Eğitimi ve Süpervizyonu Davranış Bilimleri Enstitüsü - 28.02.2014-18.05.2014(46 Saat)
Sahada Travma Uzmanlığı Figley Institute in collaboration with INDA Çözüm Odaklı Danışmanlık ve Eğitim Merkezi - 11.01.2013-20.01.2013(36 Saat)
Kısa Süreli Çözüm Odaklı Terapi Eğitimi PDR-DER - 15.06.2012-17.06.2012(20 Saat)

İletişim

<i>e-Posta Adresi</i>	bkubin@gmail.com
-----------------------	------------------

<i>Jüri Tarihi</i>	03.06.2015
--------------------	------------